

GÁL LÁSZLÓ:

NEM VAGY EGYMAGADBAN

Ötszázezer kalapácsról, egymillió reszelőről,
kétmillió esztergáról, hárommillió kaszáról —
százmillió munkáskézről, százmillió munkásnépről:
lakatosról és kovácsról, kisasáról és segédéről,
földművesről, kisparasztról;
a hidakról,
új utakról, vasutakról;
új ütemű iskolákról, piros kendős kisdíákról
szól a dal!

Lépés dobban. A hegyekben
reppant új alagút robban.
Égő élet éget, s éled
televényben és homokban.
bővizű ér a hegyekből
csupavirág rétre csobban!

Ne tétovázz tegnapokban, üszkös tegnapi romokban:
higyj a napban, új napokban, holnapokban,
holnapi, új önmagadban!

Ötszázezer émelegőről, ötszázezer tévelygőről,
foghíjas kerítés mellett, foghíja suttcgókról,
ákc-m-bákom agyúakról, szánom-bánom fejüekről,
fajmileszmost ijedőkről, kétfityókás bölcselőkről,
cérnahangú poétákról, tátott torku ködnyelőkéről,
henyijőkről,
málészájú fecsegőkről;
ájtatos szemicrgatókról, csuhajező legénykékről .
szól a dal!

Papucs cseszeg a sarokban,
langyos lé csapból kisebbben,
nyál csurran a szájaszélen,
hökkenő szemcilla rebben,
miértöttem nyári szeelő
acatra, kacatra lebben!

Üszkös, tegnapi romokban, fárosz-lényű iáklya lobban, —
felgyűjtja a közönverdőt! — Higyj a napban,
higyj magadban sokkal jobban!

Ezer büszke indulásról, százerenyi akarásról,
százmillió érkezésről: szúról, szóról, szívárványról, —
dagadó munkászemről, világváró munkásvágyról,
a betűknek új ízéről, égőlelő új ígéről,
mircénapos új csodákról, csejacsengő muzsikáról,
új nótákról.

mindent tudó ezer könyvről,
 újjamatú, új életről, világépítő munkáról
 szól a dal!

Vihar készül a hegyekben,
 roppant tegnapiák kídölnek, —
 savósápadt sivatagok
 kivirulnak, kizöldülnek, —
 szívós, szilaj jobbagyének
 örömeiket örökölnék!

Tapcss fújtatót zihálva, ordíts bele a viharba:
 százmillió akarat van egy dübörgő új szavadba, —
 nem vagy többé egymagadba!

MUNKA A TÖMEGGEL

Irta: Miho Marinko

»... Igazi népi demokratizmust vinnj be a munkába, ez a legjobb módja annak, hogy aktivistáink kigyógyuljanak a gyermekbetegségekből« és annak, hogy leleplezzük az ábruhába bujt ellenséget».

A legkülönbözőbb vidékekről beérkező panaszok százaiból, személyes tapasztalatból és másokéból az a meggyőződés alakult ki bennem, hogy aktivistáink vezető és nyilvános társadalmi tevékenységükkel kapcsolatban szembetűnő hibákba esnek.

Ha figyelmen kívül hagyjuk azokat a tényleges nehézségeket, amelyekkel meg kell küzdenünk, ezeket a hibákat, illetve ezeknek okait aapszervezeteink aktivistái és vezetői személyes tapasztalatjanságának, vagy hibáinak róhatjuk fel. Aktivistáink gyengesége a tömegek között való munkában hibás munkamódszerekhez vezet és ez csak újabb akadályt jelent a még nagyobb sikerek eléréséhez vezető úton.

Népfelszabadító háborúnk, a szabadság gyönyörű eszméje, harcunk közvetlen és közvetett céljai, amelyek mind megfelelnek népünk céljainak és a népnek ezért is oly könnyen érthetőek, máris aapvetően hatottak és hatnak ma is a tömegekre, a dolgozóinkra, aktivistáinkra, de a régi szokások a régi nevelés, a régi társadalom visszamaradt gondolkodásmódja, ez a sok teher az új társadalomba, a népi demokráciába való átmenetkor nagy akadálya az igazi demokratikus együttműködésnek. Számolnunk kell azzal, hogy ez az a teher, amelyetől az emberek a legnehezebben szabadulnak meg, de az egészséges társadalom ezeket a nehézségeket is legyőzi. Csak az okokat és az okozatokat kell feltárnunk és módszeresen kell a hibák ellen küzdenünk.

»A történelmet emberek csinálják«, mondta Lenin. Az emberektől, a káderektől, az aktivistáktól függ egész jövőnk. A tudás, a tapasztalat természetesen egyik alapfeltétele a sikeres a kotó munkának: de jó munkamódszer és embertársainkhoz való viszonyunk szintén fontos szerepet játszanak. Minden feladat közül legnehezebb az új ember kialakítása. Bár sokéves tapasztalattal rendelkezünk az emberek átnevelése terén fontos ezeket a tapasztalatokat

módszeresen kihasználnunk, erőnket ebben az irányban megszázsoroznunk, különösen ma, amikor az új aktivisták nagy tömege került be a társadalmi életbe az új társadalmi rendszer kiépítésének munkájába, amikor egyesek gyorsan vezető és irányító heyekre kerülnek.

Népi demokráciánk egyik lényege az, hogy hibáinkat feltárjuk és bíráljuk. Semmiünk sincs arra, hogy hibáinkat eltitkoljuk, hogy szemet hunyjunk előttük, mert azok ellenségeinknek segítenek. Önbírálatunk csak érettségünk bizonyítéka és életörönké, amely képessé tesz minket arra, hogy feltárjuk gyögyítések és legyőzzük új emberfajtánk, új társadalmunk fejlődésének gyermekbetegségeit.

Önbírálatunk nem változtathatja és nem kisebbítheti a ténytet, hogy a mi által népi demokráciánk minden kezdeti hibája és minden általunk feltárt kezdeti gyengesége ellenére is százszor jobban bevált, mint a régi rendszer és összehasonlíthatatlanul jobb a régi veretű nyugati demokráciáknál. Eredményeink az alkotó munkánk csodáit mutatják, tömegeink az aktivisták, parancsnokok és szervezők tizezeit adták, akik új munkakörökben gyorsan feltalálták magukat. A hadsereg a jó aktivisták ezreit nevelte ki. Ezzel azonban nem érhetjük be, kádereinkben még erős hiányok mutatkoznak. Sokak kiépítése még darva, sok »régi« tulajdonsággal rendelkeznek, amelyek akadályozzák őket abban, hogy munkájukhoz helyes aktivitással lássanak hozzá, nem is beszélve azokról a hiányosságokról, amely politikai és szakképzésüket illeti. Evvel nem azt akarjuk mondani, hogy egy kaptafára csinált emberekre van szükségünk. Ez lehetetlen és nem is volna kívánatos. Bírálatunknak nem szabad szörszábasogatónak lennie. Esményien tiszta ember nincs. Tiszta az eszme, amelyért küzdünk. A bírálatnak a munkamódszer legrosszabb részét kell ostromoznia és azokat a szabálytalanságokat, amelyek akadályozzák a társadalmi munka sikerét és amelyek politikai károkat okoznak.

Általában az olyan aktivisták, akik túlgyorsan kerültek társadalmi szervezetekbe, vagy néphatalósági szervezetek felelős állásokba és még nem volt idejük arra, hogy a népmozgalom iskolájában átképezzék magukat közmunkásságuk során gyakran mutatnak föl kispolgári hibákat, a régi nevelés, a régi társadalmi rendszer örökségeit. Ilyenek gyakran kezelik polgártársaikat úgy, ahogyan azt a régi Jugoszláviában látták. A régi rendszer nevelésének következménye a beteges becsvágy is. Ha az ilyen aktivistáknak nincs tehetsége, vagy nem érez magában tehetséget a rábizott feladat elvégzéséhez, de túlzottan nagyra vágyó, akkor munkatársában sokszor versenytársat lát, attól fél, hogy a másik tettekézségével az ő állására tör, azt veszélyezteti. (Az ilyen aztán elutasítja társai segítségét. Azt hiszi, hogy méltatlan hozzá, tekintélyét rontja, helyzetét gyengíti az, ha megkérdezi munkatársait és az elvégzendő feladatokat közös erővel, közös megbeszéléssel hajtja végre. Parancsnok pózt vesz fel az ilyen, evvel elutasítja magától a többit, gyűlötté teszi magát. Személyes barátait gyűjti maga köré vagy olyanokat, akiket anyagi érdekek fűznek hozzá és akik aztán egymást pártfogolják. Így klikkrendszer alakul ki, amely a szűk körön kívül minden és mindenki ellen irányul. A másik meg, aki maga is érzi képzettségének, vagy rátermettségének hiányát, attól fél, hogy munkatársai tévútra vezetik, nem tudván megítélni mi a helyes, jogos és mi nem. Félt a legkülönbözőbb régi pártok volt párhíveinek együttműködésétől és azt az engesztelhetetlen állásfoglalást, amellyel a megszálló segítői ellen foglalunk állást, átviszi olyanokra is, akik ha talán visszavonultak, nem piszkították be kezüket a megszállókkal való együttműködéssel, vagy azoknak a pártoknak a híveire is, amelyek együttműködtek a népfelszabadító mozgalommal. Nem érti meg azt, hogy milyen munkamódszerekkel lehet a különböző egységeset a népfronti szövetkezés formájából egységes formát kialakítani. Attól

fé, hogy más, antifasiszta, beállítottágú párt híve őt háttérbe szorítja. Sok hiba származik abból a szédületből, amely egyik-másik aktivistát elfog, amikor állást, kitüntetés, vagy hangzatos címet kap. A szerénység hiánya sok hibának szülője, a szerénységé, amely pedig társadalmi és politikai munkásaink legfőbb ékessége kellene legyen. A túlzott személyes becsvágy és féltékenység káros a hasonló gondolkodásúak szűkebb körében is még inkább azonban a frontok széles szervezetében, vagy szakszervezetekben, ahol különböző politikai, eszmei árnyalatú emberek vannak együtt.

Sok aktivistánk katonai-parancsnokló módszerhez szokott hozzá és olyan fegyelmet követelnek, amelynél a hozzászólásnak nincs helye. Ha valaki nem képes akkora áldozatokra munkájában, mint ők, azt mindjárt ellenségnek tüntetik fel. Mindenütt reakciót sejtenek még ott is, ahol épen az aktivisták rossz politikai munkája miatt, csak az öntudat hiánya, vagy közömbösség uralkodik. Az ilyen környezetben akad rendszerint valódi reakció is, aki azután elbűjíti a visszavonult és közömbös elemek között és úgy végezheti romboló munkáját, hogy még attól sem kell félnie, hogy aktivistáink őt felfedezik és leleplezik. Ezekben az esetekben a hiba rendszerint abban rejlik, hogy aktivistáinkból hiányzik a helyes bírálat képessége és nem tudják megítélni kikből áll az az egészséges népi erő, amelyre támaszkodhatnak, kiknek a bizalmát kell megnyerniök, hogy azután aktivizálhassák őket. Gyakori eset, hogy a reakció ráakaszódik az aktivistára behízelgi magát és a bizalmát megnyerve olyanra beszéli rá azt, ami csak reakció malmára hajtja a vizet. Fialat aktivistáink és néphatalmi közeink tényleg hatalmas nehézségekkel küzdenek, a feladatok és a felelősség óriásiak, viszont a készség, a tudás és a rátermettség hiányos. Sokszor hiányzik belőlük a helyes megítélés készsége azokkal az emberekkel szemben, akikkel dolguk van, akik körülveszik őket és reakciós hízelgőknek »dőlnek be«, akik értenek ahhoz, hogy aktivistáink hűségát csiklandozzák, másrészt pedig reakciónak bélyegeznek olyanokat akik önállóan meg tudják bíráltni aktivistáink munkáját és abból a célból, hogy szervezeteinknek, vagy hatóságainknak segítsenek, ha sokszor goromba módon is jóakarátú bírálatot gyakorolnak. Van azután olyan bírálat is, amelyet helyi, vagy személyes önzés, személyes nagyravágyás, megalkuvás, vagy pedig politikai éretlenség irányít és ezt sem szabad ellenségeink ténykedései közé sorolnunk.

»... A nép ellensége sokszor demokratikus szölamok mögő rejtőzök.«
Amikor az ilyen káros munkamódszereket bíráljuk, nem állítjuk azzal, hogy csökkentenünk kell éberségünket azokkal szemben, akik ellenségeink és igyekeznek társadalmi szervezeteinket aláaknázni. Ellenkezőleg ez az éberség ma fontosabb, mint bármikor volt, mert tudjuk, hogy az ellenség demokrata szölamok mögő bűjök, mert ma egységünkről van szó és annak további megerősítéséről és mert ellenségeinknek ma nincs már más kiútjuk, mint hogy megkíséreljék egységünket megbontani. Ezt a harcot azonban nem vívhatjuk meg goromba parancsszóval, munkatársainknak elutasításával, vagy alárendelésével, még ha egyszerű, vagy tanulatlan emberek is azok, vagy ha politikailag iskolázatlanok is, vagy más, népi politikai irányzat hívei is. Az aktivisták, akik így dolgoznak, nem tartják be politika vezetöink irányvonalát és szűkítik tömegapunktat. Ezek azután, ha személy szerint velünk is éreznek, tárgyifogosan az ellenséget segítik, mert az ellenség tárt karjaiba taszítják azokat az elemeket, akiket helyes neveléssel, önző sovínizmusnak leküzdésével, vagy más módon megnyerhetünk a mi számunkra. Az ellenség természetesen kihasználja demokráciánkat, de még inkább, hibáinkat, sőt sokszor maga hívja ki azokat. Népi demokrázizmusnak helyes keresztülyttele azonban elpusztítja ellenségeinket. Bármilyen nagyok legyenek is a nehézségek, néphatóságunk kiépítésében és újjáépítésünk megszervezésében, ellenségeink nem lesznek számunkra

veszélyesek, ha szabályszerűen dolgozunk, ha a dolgozó nép látja, hogy aktivistáink minden erejüket a nép javára használják fel, ha a dolgozók erőfeszítését helyesen használjuk fel, ha kiméretlen harcot folytatunk a helyi vezetők esetleges önkényeskedései ellen, a bürokratizmus ellen, harcot az igazi demokrata uralomért.

Gyakori jelenség, hogy egyes helyi hatósági szervek, vagy tömegszervezetek helyi vezetői a tömegek vagy a munkatársak megkérdezése nélkül hoznak, vagy visznek keresztül határozatokat. Ha felettes hatóságaiktól valamilyen feladatot kapnak, azt nem viszik a tömegek elé, hogy azokkal megbeszélve sikeresen végezhetnék el azokat. Így történik meg azután, hogy hű aktivisták, akik a népmozgalmért élnek, nem képesek keresztülvinni a rájukbízott feladatot, sőt meggyűlölik őket azok is, akik talán előbb rájuk szavaztak és rájuk háru! minden felelősség a nehézségekért, a szabálytalanságért és a feladat el nem végzéséért. Így az ülő és a kalapács közé kerülnek, a felettes hatóságok bírálata és a tömegek elégedetlensége közé, a reakció pedig újjong. Az ilyen hibás módszer következtében minden nehézségünkért rájuk háru! a felelősség és pedig csak azért, mert a feladatok elvégzésében nem vonták be az érdekelt tömeget, vagy amberscsoportot. Röviden szólva azok az aktivisták, akik így dolgoznak nem fogják fel az igaz, széles népi demokrácia lényegét. Nem tudják a feladatok megoldásában bevinni a széles dolgozó tömegeket. elvesztették a tömegekben való hitüket. Nekik mindenki reakciós, aki a régi előítéletekben él, aki nem tudja még személyes érdekeit a közérdeknek alávetni, vagy aki jóhiszeműen elhiszi azokat az álhíreket, amelyeket a tömegek között a reakció terjeszt. Elfelejtik, hogy éppen az ő kötelességük az elmaradott tömegek nevelése, nekik kellene őket előítéleteiktől és rossz szokásaiktól megszabadítaniok, nekik kellene az igazi népolénséget leleplezniük és elkülöníteniök. Néphatóságaink aktivistáinak nem szabad elfelejteniök, hogy a dolgozó tömegekben mindig megtalálják támaszukat, ha helyes módon kezelik őket és ha meg van bennük a bizalmuk. Helyzetünk biztonságának éppen abban van a lényege, hogy úgy alakítsuk társadalmi rendszerünket, ahogyan az munkásaink, parasztaink és dolgozó értelmiségünk érdekeinek legjobban megfelel és hogy még a többi becsületes hazafinak se legyen oka elégedetlenségre. Ezek szerint be is kell mindenkít vonni a munkába, akiben becsület és képesség van hozzá. Ki kell elégíteni mindenkinek a becsvágyát. aki a becsületes építő munkában részt akar venni. Néphatóságainkat éppen az jellemzi, hogy feladatai elvégzéséhez bevonia a széles tömegeket és hogy hivatalai nem a gondtalan életet jelentik, hanem a felelősségteljes és megerősítő munkát és ez nem lehet vonzó azok részére, akik a könnyű pénzszerzést szeretik. A hibák bírálatát a választók, a tömegek itélőszéke elé kell vinni és az majd meghozza ítéletét. A bírálat elutasítása, vagy szűk körben való fettegetése csak rontja a dolgot. A bírálat ezzel csak kikerül az uccasarcokra és olyan légkört teremt, hogy azután az élenség halászhat a zavarosban. Az aktivisták durva hibáinak nyilvános bírálata, a feladatok világos megjelölése, a dolgok széles körben való megbeszélése, ezek a módjai a hibák jóvátételének és a jövőbeni elkerülésének, valamint a káderek kiképzésének. Ez lesz néphatóságunk teljes és következetes demokratizálása, szervezeteink megerősödése és ez jelenti majd a reakció halálát, akármilyen formában jelentkezzen is az. Ezen a módon erősíthetjük meg egységünket és építhetjük ki nemzetgazdaságunkat.

NAZOR VLADIMIR

PRENY

A Prenj nem hegység,
Tündéreknek vára,
Buzgó Bogomilok
Isten — palotája,
Hemleken az idő
Barázdákkal borzal,
Méhében szilajul
Küzd a Jó a Ressel.

A Prenj nem hegység.
Óriások háza,
Melyben vad küzdelem
Dühödő táncát járja.
Erények csatája
Bűnös hajlamokkal
Ádáz harc a még
Barbár meilkasokkal.

És Prenj áll. — És mind
Csupán egy darabbul;
Vérben úszik ha a
Nap köd-homályba hull;
Őszi verőfényben
Mint az epe sárgul,
Szörnyű, hogyha zsörtöl,
Félcmlit ha bámul.

A Prenj nem hegység.
Áldozati oltár,
Amely a szent tűzre
És tisztulásra vár.
A Fehér Lelkészt várja
Ki mindent megáldjon,
S velünk együtt Napba,
Csillagokba szálljon.

PAPP JÓZSEF fordítása

LESZÁMOLTAM A CSELÉDSORSSAL

Irta: Szikora István

Kedves szerkesztő néptársak, már sokszor elhatároztam életemben, hogy nem írok többet, de kiábra, nem bírom ki, mert ma egész nap olyan boldog voltam, hogy még ilyen boldog napom soha életemben nem volt, pedig már a 41. életévem végét tartom. Egész nap dolgoztam ma is mint mindig, ilyen vígan talán még sohasem repesett a szívem örömeiben, vígan, füttyűrészve és dalolva végeztem a munkám.

A múlt héten kimentem a szrbobráni határba a nénémet meglátogatni. Amikor hazaértem azt az újságot hallottam legelőször is, hogy földet kaptam, mégpedig 2 holdat. Örömöm határtalan volt, mert már régóta azon igyekeztem, hogy ha többet nem, legalább pár négyszögöles házhelyet szerezsek magamnak, amelyen egy kis házat építhetnék, hogy legyen hol lehajtanom a fejem, amikor a napi munkából holtfáradtan hazatérek.

Egész életemben csavarogtam mint a kivert kutya, mert a cselédsorsot, a megaláztatást csak nagyon rövid ideig tudtam egy helyben elviselni. Szívem legmélyén lázadoztam a kihasználás, a kizsákmányolás ellen. Ugyszólván az orommal túrtam a mások földjét. Megrokkantam ebben a munkában, amiből csak másnak volt haszna. Kerestem a jobbat és vándoroltam az ország egyik feléből a másikba. Hiába. A régi rothadt világban pokoli volt az életem. Keserű volt minden darab kenyér, amit a számba vettem.

A régi Juogszláviában nagy darab földet bejártam, de még Magyarország minden zugát is a megszállás éveiben. Itt még nagyobb dicsznóságot és kihasználást tapasztaltam mint a régi Jugoszláviában. 1942 augusztusában már nem bírtam a rám nehezedő súlyos terheket elviselni és az egyik nap délutánján Budapesten az Erzsébet-hídról a Dunába ugrottam, hogy véget vessék nyomorult életemnek. Motoros csónakkal kimentettek és azután még ráadásul a toloncházba akartak utalni. Így bántak akkor a munkanélküliklel, így törődtek akkor a magyar földmunkással, akinek a kenyereket köszönhatték. Meg is utáltam az úri Magyarországot úgy, hogy oda életemben soha vissza nem kívánkozom. Ma nagyon boldog vagyok, hogy mint magyar földmunkás itt élhetek a szabad Jugoszláv köztársaságban, a dolgozók szabad hazájában.

A felszabadulás után lassan visszatért belém az életkedv, fokozódott a munkakedvem. Egyre nagyobb értelmét láttam annak, hogy dolgozok és élek. Tudtam, hogy itt új irányt vesz fel és megjavul a dolgozók élete. Tudtam, hogy itt gyökeresen kiírtják a fasiszmus maradványait, gyökeresen felszámolják a régi rendszert, amely a dolgozóknak annyi keserűséget, és könnyet jelentett. Ha földet nem kaptam volna, akkor is biznék, hogy jóra fordul az én sorsom is, hogy könnyebb lesz az élet minden becsületes munkásember számára.

Már 20 éves korom óta nagyot hallok a fülemre, de azért e testi fogyatékoságom ellenére is, mindig harcoltam a dolgozók jobblétéért, mert tudtam, ha jobb lesz a dolgozóknak, akkor nekem is jóra fordul a sorsom, mert én is közéjük tartozom.

Voltam kordés-kubikos, földbérő, méhész, Magyarországon urasági cseléd. Mikor az úri Magyarországot megutálva Topolyára visszakerültem, tovább éltem a cselédsors keserű napjait egészen a felszabadulás napjáig. Mikor a Vörös Hadsereg és a Népfelszabadító Hadsereg csapatai megtisztították Topolyát a fasiszta szeméttől, leszámoltam a cselédsorssal, megszűntem kivert kutya lenni, megszűntem a földesurak és ingyenélők kiszolgálója lenni. Cseléd voltam 41 évig, a földszabadulás napjáig, de azóta nem voltam cseléd és most már nem is leszek többé soha az életemben. A föld, amit kaptam jóváteszi a keserves multat és nagy élnivaló kedvet ad a munkához. Mert tudom azt is, hogy mivégre kaptam a földet: kenyeret kell adnom érte, szép fehér kenyeret azoknak a munkátestvéreknek, akik harcoltak kenyérért és szabadságért. A fehér kenyér meglesz — harcos testvérek — mert most már van értelme a munkának, verejtéknek és életnek.

Igy szól Szikora István topolyai magyar földmunkás önéletrajzírása. Híven volt egy vajdasági magyar földmunkás és sok tízezer mezőgazdasági munkás, napszámos és cseléd élete akkor, amikor a nép ellenségeinek kezében összpontosult minden hatalom, amikor élet és halál, föld és kenyér urai voltak azok, akik a dolgozó parasztok és munkások verejtékéből és véréből híztak és dőzsöltek a rendőr és csendőrszuronnyok árnyékában. Szikora István vajdasági magyar földmunkás egy azon földmunkások közül, akik a régi Jugoszláviában és Horthy-fasiszta Magyarországon végig szenvedték a cselédsors minden gyötrelmét és egy azok közül, akik most Tito szabad országában új magyar életet kezdenek.

MARKOVICS JÁNOS:

LEVÉL ANYÁMHOZ

Dachau, 1945 február 6-án.
Anyám! Levelemet írom
nem fehér papíron,
lenyűzött emberbőrön fut véres körömcerezám.

Anyám! Ne sírj, ha soraimat megkapod,
bár tudom, hogy az, amiről írok, fájni fog neked,
s tudom, hogy ettől halkabb lesz az éneked,
amely vörös szabadságbölcst ringatott.

Látlak most otthon gyalura éhes asztal mellett,
előtted Marx, Engels, Lenin könyve,
s csöpög a lámpa bűzös petróleumkömnye...
s nézlek, míg itten az ég a nagy nőstény épp újhold-szüllöttet ellett,

Körülötted örök állástól fáradt székek állnak,
amelyek lábaiból a szu már kirágta az erőt.
S látlak az ablak előtt,
ahol a szemeid barnán reám várnak.

Anyám! Miattam ne töltsed álmatlanul az éjszakát,
Ennek így kellett lenni,
az igazság vörös köntösét magamra venni,
s hordozni utcán, falun, városan át.

Ne aggódj! Semmi bajom sincs, anyám,
mert az nem baj, hogy bántanak,
hogy hátamon a korbácsok véres barázdát szántanak,
s az se baj, hogy a kíncok harapásától véretem issza a szám.

Nem baj, nem, nem, anyám,
az se baj, hogy rágnak a tetvek,
az se, hogy szenny, piszok esz meg,
s az se baj, hogy testemen csizmák szöges dühe vad kánkánt jár,

Nem, nem baj, semmi az egész,
az se számít már nekem, anyám,
hogy nincs étel, ital, kanál, pohár,
s az se számít, hogy rozsdás fogait vicsorgatja rám a lusta dögvész.

Nem, nem, nem baj, nem számít semmi,
hogy nyaldos a tifusz tüzes láznyelve,
vagy, hogy ruhámhoz ragaszt a vérhas gennyes enyve,
s az se lesz baj, hogyha belőlem az emberre éhes kenencék kérnek enni.

Anyám! Ne bánkódj, ne sírj,
Ne sajnáld a vörös bölcstő fiát,
akí járja a nagy csillagos kálváriát,
s anyám! Nekem választ ne írj.

Anyám! Én nem jövök vissza már,
mert innen nincs kiút,
s aki ebbe a sötétség-zsákba jut,
az világosság-nyílásra többé sohase talál.

De ha mégis egyszer a fiad visszajön,
amikor a gázkamrák gázbafullnak,
amikor az ember-égető kemencék darabokra hullnak,
s amikor a krematórium jajos kéménye ledől.

Amikor feltámadnak a csíkos hullahegyek,
amikor a kezekről lehull a láncc,
amikor megbénul a lélektaposó csizmatánc,
s amikor zöld csömört kapnak a dögevő legyek.

Akkor! Jaj a gyűlőt szörnyetegnek!
Jaj annak, ki a húsunkat tépte,
jaj annak, ki a lelkünket elmérte,
jaj az emberírtó állatförfogeteknek,

S jaj annak, ki a hugunkat gyalázat-nászba hordta,
jaj annak, ki a gyermekünket égő olajba dobta,
jaj annak, aki a szemünket gödréből kilopta,
s jaj annak, ki a kertünk liliomait tiperta.

Anyám! Jaj, ezerszer jaj annak,
ki a vörös bölcst trágývával takarta,
ki a csillag lényét ködözni akarta,
s ki gátat emelt a szabadságvilharnak.

Anyám! Ne sírj, légy reám büszke,
a pókszörny ma még mérget lehel,
ma még emberszívet legel,
de holnap már átfúrja torz testét a csillagtüske.

Anyám! Nem írok neked több levelet,
csak ezt az egyet, csak ezt egyedül,
míg a krematóriumban Izrael-venőcsok utolsó sikolya hegedül,
s míg a halál piros nyelvével a kemencékből kinevet.

Nem írok többé, édesanyám,
itt nincs papír, bár a bőriünkben van elég,
s a vérünkben tintának akadna még,
de az kell lemoshatatlan színné a szabadság zászlaján.

Anyám! A ma nekünk bármij ricszat ad,
tűrjünk a holnap pergő, ítéletlávás vulkán dobjaéért,
s a füstkepcsók néma, csontatómokká vált sarlófoglyaiért,
mert valahol, égen, földön, tüzön, vizen a hajnal már vörösen virrad.

F E G Y V E R

Írta: Kolozsy Tibor

A nap már lágyabban cirógatta, ébresztgette a partmenti csupaszkacáciákat, a szürke, homokos föld is érezte a közeledő tavasz lélekzétét, de a folyón itt-ott még kisebb-nagyobb töredező jégtáblák uszkáltak.

— Szép és megnyugtató látvány — akarta mondani Péter, de elszégyelte magát. Egyedül van. És csak a bolond beszél magában. Megelégedett azzal, hogy hátrasímitotta a haját. Mélyet lélekzett, hogy teljesen magábaszívja a pillanat szépségét. Szeme végigsiklott a víz csillogó tükrén, átszökkent egyik jékábláról a másikig, tegnaptól máig, mától holnapig.

Ez a gondolat kicsit megrontotta tavasztváró örömét. Eszébejuttotak céltalan mindennapjai. Tízennyolcéves és egyedül áll a világban. Anyját már gyerekkorában elvesztette, az apja meg... Nem, erre jobb nem gondolni, mert ökölbe szorul a keze. De a gondolatnak, sajnos, nem lehet parancsolni és ott a folyó homokos partján az úszó jégdarabokat figyelve újra átéli azokat a perceket, amikor egy évvel ezelőtt elvitték az apját. Elvitték, mert valaki fölhelyezte, hogy fegyvereket rejteget a lakásán, s a házkutatáskor találtak is három revolvért.

Emlékszik, délután Juli néni a szomszédból suttogóra fogta a hangját, úgy vigasztalta:

— Tudja, kedvesem, most tünnünk kell egy darabig. De jön még majd a mi időnk is.

Még ma is visszacsengenék a fülében a suttogó Juli néni szavai, pedig van már vagy fél éve, hogy kiszakadt szülőfaluja környezetéből. Jött a városba. Ezután maga keresi meg a kenyerét. Egy gyárban kapott állást. Jó hasznát vette annak a tudománynak, amit valamikor régen apjától lesett el a kovácsműhelyben. Verte, kalapálta az izzó vasat, gyönyörködött izmai fiatalos megfeszülésében és gyűjtötte, gyűjtögette magában az erőt és a gyűlöletet arra a napra, amikor »eljön majd a mi időnk is.«

Ezt biztosan hitte, mert érzelmeinek nem tudott más magyarázatot adni. Nem barátkozott senkivel. Munka után egyedül ment haza, lemosakodott, átöltözött és órákhosszat sétált, akár nap sütött, akár havat hordott a szél. Így került most is a Duna-partra, így ugrándozott gondolata a foszladozó jégtáblákon, így tekintett át a tulsó partra, a fruszkagórai dombok felé.

Ott a másik oldalon, a kamenicai park fái árnyékában valami sötét pont mozdult. Csónak, egyszerű halászcsonak, — így messziről is pontosan kivette a benne ülő embert. Kiskabáthban forgatta az evezőt.

Figyelte.

Csak nem örült meg, hogy kimerészkedik az uszkáló jégtáblák közé?

A csónakos azonban rá se hederített a jégtáblákra. Nyugodtan ült a csónak hátulján és gyakorlottan forgatta a rövid halászevezőt. Kicsit víz ellen, ahogy kell, úgy is leviszi a folyó sodra. Jött, jött rendületlenül. Már elérte a folyó közepét. Körübelül itt mellette fog partot érni. Már hallatszik a dudolása is. A víz jól vezeti a hangot:

— Marjane, Marjane....

— Szerb nóta. Szerb ez is — gondolta Péter. — Igaz, kit is várhatnak Kamenicáról!

Már nem volt kíváncsi a csónakra. Hátatfordított a folyónak, a Fruskagórának, leült egy korhadó gerendára. Nem akarta hallani az evező közeledő csobbanásait sem.

A csónak pedig jött, jött, szerencsésen kikerült egy utolsó jégtáblát, s pár pere múlva megfeneklett a homokos parton. Egy ugrás, aztán a jövevény a láncsal partra húzta maga után a csónakot is. Innen már nem ragadja el a víz.

Fütyre csücsörítette a száját és nehéz léptekkel indult fölfelé a parton.

— Zdravo, druzse!

Péttert meglepte a hang. Nem várt megszólítást és nem örült neki. Hagyják őt békén. Nem kíváncsi a füttyszóra és nem kíváncsi a »Marjane«-ra sem.

— Talán nem tudsz szerbül, druzse?

— De tudok. — Erre már felelni kellett.

— Szerb vagy?

— Nem. Magyar.

— Ó, én nagyon szeretem a magyar nótákat, druzse. Kár hogy nem tudok beszélni. De csak nemrégem telepedtem le itt.

Mélyet szívott a cigarettából.

— Jaj, druzse, el is felejttem kérdezni, nem akarsz egy cigarettát?

— Nem, nem dohányzom.

— No, zdravo druzse! — és elindult a homokon, föl a dombnak. Sulyos léptej otthagyták nyomukat a homokban. Még sokáig lengett után a füttyszó: »Marjane, Marjane«....

Akkor Péter zsebébe mélyesztette kezét, előkotort egy cigarettát és rágyújtott.

Langyos februári napok következtek. A napsugarak simogatására már majdhogynem tollászkodni kezdtek a fákon a rügyek. Van valami mágneses erő a tavaszi napsugarakban, ami nem csak a rügyeket, hanem az élőlényeket is huzza, huzza kifelé, oda, ahol legnagyobb lehet szippantani a tavaszból. Péter sem tudott megválni a Duna-parttól. Űlt órákhosszat a homokos lejtőn a régi, korhadó gerendán és nézte a tovascördülő hullámokat.

Ha napsugarak csiklandozzák a bőrét, az ember egy kicsit hajlamos a megbocsátásra. Így az se bántotta túlságosan, amikor újra közeledni látta az ismert csónakot, s benne a »Marjane«-t fütyülő szikár idegent. Még félre is húzta kicsit a száját: vajon ez mindig a »Marjane«-t fütyüli?

Most nem fordított hátat a csónaknak, s az ismeretlen is ismerősként üdvözölte mosolygós derűvel:

— Zdrávo mágyár neptárs!

Kemikus és csiklandozó volt az elnyújtott »mágyár« és a megsemitkített »néptárs«. Ezen igazán mosolyogni kellett.

A másik is viszonzta a mosolyt.

— Nem jó mondáni?

— Hát nem egészen. Így kell: Zdrávo, magyar neptárs!

— Zdravo, mogyár neptárs! !

Neveitek mind a ketten.

— No nem baj, majd megy ez még jobban is, druzse.

— Engem Pántónak hívnak — mondotta, amikor pár nap múlva újra találkoztak. — Hát téged?

— Én Péter vagyok.

— És hol dolgozol?

— Gyárban. Kovácsmunkát.

— Kalapálni, ütni, verni a vasat? Formálni, ahogy te akarsz? Az szép. És mit csináltak?

— Szerszámokat, gépeket.

— Tudod milyen szép az, druzse Péter? Gépeket csinálni és szerszámokat csinálni — másoknak, hogy azok is dolgozhassanak?

Péter fölvetta a vállát.

— No, ami azt illeti, el tudok képzelni szebbet is.

— Hány éves vagy, druzse Péter?

— Tizennyolc.

— Tizennyolc! Hu! És milyenek az izmaid! Tán azokat is kalapálod? Ilyen izmokkal aztán lehet építeni a holnapot. Lásd, én nem bírom jobban behajlítani a bal karom. Sebesülés, csonttörés. Egy ostoba német golyó. De nem sajnálom. Ennyivel én is tartoztam a szabadságnak. Csak az a baj, hogy most nem tudok úgy dolgozni, ahogy szeretnék.

Péter néha csodálkozva vette észre, hogy nem csak eltűri, hanem szívesen is hallgatja Pántót. Talán a hangja csengése teszi? Vagy a szikár arcból kicsillogó meleg fekete szemek? Még cigarettával is megkínálta, ahogy ott ültek egymás mellett a gerendán. Pántó csodálkozott.

— Hiszen egyszer azt mondtad, nem cigarettázol!

Zavarba jött. Persze, egyszer mondta. Dühében, gyűlöletében a »Marjane«-ért és az apjáért, aki kényszermunkán van. Ugy érezte, meg kell magyaráznia a hazugságot.

— Azért volt, mert... valami gyűlöletféle élt bennem és... nem kellett a cigarettád.

— Gyűlöltél? nem értem, miért.

— Mert lezárták az apámat és mert te is szerb vagy, én meg magyar.

— Lezárták az apádat? Miért?

És Péter elmondta. A házkutatást is, a három revolvért is és azt is, hogy apja faluszerte szidta a szerbeket és hirdette, hogy visszajön még Horthy Miklós. Maga sem tudta, miért ilyen őszinte. Ugy érezte, hogy mindent el kell mondania: azokat a hátsó gondolatokat is, amelyekre eddig nem is kerestett magyarázatot. Most hirtelen így tünt föl előtte, hogy Juli néni eszelős suttogása . értelmetlen. Pántó szavai fölnyitották a szemét: az egyszerű munkás embersége kioltotta gyűlöletének tüzét. Gyűlölet?... Talán nem is volt gyűlölet?... Persze hogy nem volt gyűlölet, csak bebeszélés, egy az életből kiesett, a maga szűk látóköréhez görcsösen ragaszkodó környezet visszahatása. Jégréreg. Mint a folyón. Csak nap sugar kell és elolvad, szertefoszlik, s kibukkan alóla a folyó vize, a föltartóztathatatlanul előrehaladó élet.

— Fia! vagy még és heves — mosolygott Pántó. — Ne félj, majd kiszabadul az apád, s ha meglátja az új viszonyokat, az egyre javuló helyzetet, a növekedő termelést és az olcsóbbodó árakat, ő is rájön bizonyosan, hogy tévedett, hogy félrevezették. Bizonyosan rájön, hogy nem arról van szó, ki szerb és ki magyar, hanem arról, hogy ki dolgozik a népcéért és ki nem. Hiszen végül ugyis mindenkinek, minden dolgozónak rá kell jönnie, hogy mi haladunk a helyes úton, nem pedig Horthy és nem Péter király meg kompániája. Itt a tények fognak beszélni, csak idő kell hozzá. Most csak arról van szó, hogy tisztán lássuk a célt és dolgozzunk azért a célért. A hit a fontos, a lelkesedés a

fontos. Ha egy szerb nem akar dolgozni, az ellenségem, s ha egy magyar dolgozik, az a testvérem.

Ezen az éjszakán Péter fegyverekről álmódott. Rengeteg fegyverről. Revolverekről, puskákról, ágyukról és bombákról. Horthy Miklós és Péter király egymásra ágyuztak. És akkor jött Pántó a rozoga hálszcsónakon, cigarettával kínálta és azt mondta:

— Látod, ezek a belondok azt hiszik, hogy ez az igazi fegyver. Pedig az igazi fegyver a te izmos kalapáló karod, amivel dolgozni lehet. És örülök, hogy ez a kar az én testvérem.

Reggel nevetett az álmon és jókedvűen ment a gyárba. Jókedvűen csattogott a kalapács is és jókevűen röpködtek szerte az izzó vasdarábról a szikrák. Igaza van Pántónak, szép lehet a munka, csak attól függ, hogy fogunk hozzá.

És multak a napok. Lassan rügybeborultak, aztán ki is lombosodtak a fák. Ez már az igazi tavasz.

— Pántó egyszer örömmel ujságotla:

— Tudod, hogy komolyan nekifogtam, hogy megtanuljak magyarul? Jó lesz, ha te is segítségre leszel, mogyár neptárs. Ugye, így mondtam? De most már tudom ám szebben is mondani. Így: magyar néptárs. Sokat kellett ám gyakorolni és örülök, hogy sikerült.

Az őszinte vallomás megindította Pétert. Beszélni kezdett, mert ez a testvéri megnyilatkozás egyszerre föltárta mindazt, amit a dolgok fölismerése indított meg benne.

— Tudod, én magam sem tudom megmagyarázni, de nagyon megváltoztam az utóbbi időben. Nem ismerek magamra. Verem a vasat a gyárban, verik mellettem mások is és látom, hogy nem fáradtság, hanem erő csillog a szemükben. Mesélik, hogy régen úgy bántak velük mint a kutyákkal, dolgozni, dolgozni éhbérért, s aztán szombaton este csak úgy »ne kutya egy darab csont«-szerűen odalökték eléjük a bért. Most eljön közénk az igazgató is. Beszélgetünk, megvitatjuk, mit kellene tenni, hogy még jobb eredményt érjünk el. Hiszen munkaverseny van. Te meg most azt mondod, hogy komolyan nekifogtál a magyar nyelvtanulásnak. Mondd, valóban úgy érzed, hogy szívesen teszed ezt?

— Szívesen? Azt hiszem, ez nem jó kifejezés. Szükségét érzem. Hiszen tanulnunk kell minden téren. Minél többet tud az ember, annál többet ér.

— Igazad lehet. És bevállom, egyre jobban úgy látom, hogy igazad volt a multkor. Félrevezettek. Engem is, az apámat is, mindenkit. Szépen hangzó jelszavakkal. A legtöbbször megvan az a furesza természet, hogy a hazugságot szívesebben elhiszi mint az igazságot. Azt hiszem, tényleg a munkában, az izzó vasdarabban, a csattogó kalapácsban, a zakatoló gépben és a szántó ekében van az igazság. És úgy érzem, napról-napra szívesebben dolgozom... No gyujtsunk rá egy cigarettára.

Két töredezett cigarettát húzott elé zsebéből s mindketten rágyújtottak.

És csattogtak a kalapácsok, zakatoltak a gépek, zúgtak a traktorok és szántottak az ekék. Folyt, hőmpölygött a munkaverseny — ellenállhatatlanul, mint lent a város határában a Duna. Olajos munkáskezekben énekelt a fúró és izmos karok csapása alatt szikrázott az izzó vaslemez.

Igy jött el május elseje. Így jelent meg az újságban számos más név között Beke Péter neve is. Beke Péter, a tizennyolcéves rohammunkás.

Délután a kamenicai parkban összetalálkoztak. Beke Péter, a rohammunkás és Pántó. Péter ragyogó szemmel lobogtatta az újságot:

— Nézd, itt az én nevem is.

— Gratulálok testvérem. Tudtam, hogy igazi testvér vagy. Hiszen testvérek vagyunk valamennyien mi dolgozók. Remélem, végleg elfelejtette a fegyvereket.

— A fegyvereket?... Az apám fegyvereit igen, de magát a fegyvert nem. Sőt nekem is van fegyverem. Hiába csodálkozol, igenis van. Nézd, itt van a két kezem. Ezek, azt hiszem elég jó fegyverek. Ezekkel talán ki lehet harcolni a jövőt.

A kamenicai parkban nyüzsgött a nép. Ragyogtak az arcok, repült a körhinta és itt is, ott is fölcsendült a dal.

Péternek csintalanul fölcillant a szeme:

— Druze Pántó, most gyere és taníts meg arra a dára, hogy »Marjane, Marjane«....

◆◆◆◆◆◆◆◆◆◆

A VAJIDASÁGI MAGYAR IFJUSÁG PROBLÉMÁI

Irta: Kovács András

Sok szó esett már a felszabadulás óta a vajdasági magyar ifjúságról. Legtöbbször arról hallottunk, hogy a magyar ifjúság nem igen dolgozik, nem tömörül az ifjúsági szervezetekbe, nem vesz részt a közéletben. Az ifjúságról szóló eddigi írások elemezték a hibákat, rámutattak a nehézségekre és a mulasztásokra, de általában mindig az egész magyar ifjúságról beszéltek. Pedig alapvetően téves egy kalap alá venni az egész magyar ifjúságot. A magyar ifjúság egyes rétegei egész különbözőképpen találták fel magukat és illeszkedtek bele új társadalmunkba. Elemeznünk kell, hogy a magyar ifjúság különböző rétegeire hogyan hatottak azok a politikai és gazdasági változások, melyek a háború folyamán és a felszabadulás után történtek Jugoszláviában.

Vizsgáljuk tehát a vajdasági magyar ifjúság három fő rétegét: a munkás, paraszt és tanuló ifjúságot.

Eddigi munkaeredményeink, számtalan rohammunkása, a termelésben elfoglalt kezdeményező szerepe alapján kétségtelenül megállapíthatjuk, hogy a magyar ifjúság élén a munkásifjúság áll. Hogy munkás ifjúságunk az egész magyar ifjúság élcsapatává vált azzal magyarázhatjuk elsősorban, hogy a régi Jugoszlávia népeleves rendszerei és a megszállás leginkább a munkás és különösen a tanoncifjúságot használja ki és nyomta el. Így a felszabadulás nemcsak politikai hanem gazdasági téren is legtöbbször és legközvetlenebbül a munkás ifjúságnak adott. Ezért tudott a magyar munkásifjúság rövid idő alatt beleilleszkedni a megváltozott gazdasági viszonyokba és ezért tudja a munkásifjúság leginkább értékelni a változást politikai téren is. Ezt természetesen még elősegíti különösen szervezeti téren az a tény, hogy munkásifjúságunk üzemekben és gyárakban összpontosul, ahol a szervezkedésre, politikai és kulturális munkára a legtöbb lehetőség kínálkozik. A munka iránti új viszonyt és ezáltal népmunka iránti új viszonyát ezért ismerte fel legelőször munkás ifjúságunk és így vált az egész vajdasági magyar ifjúság leghaladottabb és legtevékenyebb részévé.

Másképpen áll a dolog paraszt-ifjúságunkkal. Ennek jórésze, különösen a középparaszt ifjúság még mindig nem találja meg igazán a helyét. És az ifjúság — mint többé-kevésbé egész osztálya — bizalmatlansággal tekint min.

den újra, minden változásra. Ez a bizalmatlanság a mult hagyatéka, és a mult azon rendszereinek következménye, amelyek annyiszor félrevezették kiját-szották és kihasználták a parasztságot. És így habár gazdasági téren földmunkás ifjaink nagyszerűen kiveszik részüket a politikai és szervezeti céltől idegenkednek és tartózkodnak. Ebben természetesen nagy szerepet játszik az a közismert tény is, hogy a falusi élet kulturális maradisága következtében és széteszóródottsága miatt a parasztiifjuság sokkal nehezebben szervezhető. Földművesifjaink még nem ismerték fel azt az új szerepet, amely népállamunkban reájuk vár, aminthogy még egész parasztságunk sem ismerte fel azt a magas hivatást, amelyet a dolgozók állama reá szab: gazdasági téren a munkásság előléptetéseivel biztosítani a dolgozó nép anyagi fejlődését és politikai téren a munkásosztállyal együtt megszilárdítani a munkásság és parasztság uralmát. A parasztiifjuságnak jórésze, mivel szerepét nem ismerte fel és sorsát még nem vette kezébe, továbbra is ki van téve mindannak a félrevezetésnek, amiben az elmúlt rendszerek falusi gazdasági vezetőnévezői a kulákok és politikai vezetőnévezői, a falu »iskolázott« emberei részesítik.

Be kell valanunk, hogy szervezeteink a falvakban sokat mulasztottak az-al, hogy elhanyagolták falusi ifjuságunk felvilágosító, kulturális és testneveléscsi. Nem emeltük fel eléggé hatalmának és hivatásának tudatára és nem építettük ki eléggé az öntudatosabb munkásifjuságnak a parasztiifjusággal való kapcsolatát. Megállapíthatjuk, hogy parasztiifjuságunkra amely pedig ifjuságunknak legtömegesebb része, nem fordítottunk annyi figyelmet, mint munkás vagy diák-ifjuságunkra. Ezt a mulasztásunkat világosan mutatja az is, hogy a kongresszus előtti versenyben a parasztiifjuságnak nehezebben fejtűntethető de kétségtelen nagy teljesítményeit ifjusági sajtónk elhanyagolta a munkás-ifjuság versenymunkája mellett. Pedig parasztiifjuságunk becsülettel kivette részét Vajdaság sikeres mezőgazdasági kampányában.

A magyar tanuló ifjuság kezdettől fogva legnehezebb problémája volt ifjusági mozgalomunknak. A régi népiellenes rendszerek hagyatéka képcen a középiskolások nagyrészben, a felsőbb osztályok ifjusága pedig túlnyomó részben nem a munkásokból és Parasztságból, hanem főleg a polgári és kispolgári rétegekből kerülnek elő. Rossz szociális összetétele de méginkább annak következtében, hogy a tanuló-ifjuság volt leginkább kitéve a fasiszta nevelésnek a levante szervezetben, középiskoláink szel'eme még nem sok haladást mutat. A felszabadulás óta máris nagyszámú munkás és parasztiifjuság került az iskolákba, de ezek még nem elég erősek ahhoz, hogy az iskolák romlott szellemét kiüzzék és a megszállás alatt különösen megmérgezett tanuló-ifjuság szellemét ellensúlyozzák. Még súlyosbítja a helyzetet, hogy a tanári kar legnagyobb része nemcsak régi nevelési és szellemi, de nem is igyekszik beleilleszkedni hazánk megváltozott rendjébe és öntudatának, de igen gyakran öntudatosan is akadályozza a magyar tanuló-ifjuság együtffejlődését a más nemzetiségű ifjusággal. Ilyen körülmények között nem csoda, hogy ez a tanuló ifjuság nem áll két láb-bal ezen a földön, hanem egyrészt ostoba várakozásokban, másrészt felületes élvhajhászásban éli ki magát. Mindezek mellett sem szabad azonban megemlítés nélkül hagynunk tanuló-ifjuságunk egy részének lelkes munkáját és eredményeit a kongresszus előtti versenyben. És napról-napra szaporodik azoknak a tanuló-ifjaknak a száma, akik komolyan készülnek arra a nagy hivatásra, mely az új magyar népi értelmiségre vár.

Mindezekből önként adódnak ifjusági mozgalomunk további feladatai: Erősíteni munkásifjuságunk vezető szerepének tudatát, elmélyíteni a kapcsolatot a munkás és parasztiifjuság között és különösen nagy gondot fordítani falusi szervezeteink emelésére és középiskoláinkban a munkás és parasztiifjuság egészséges szellemével és öntudatával emelni az egész tanuló-ifjuság politikai színvonalát.

TALLOZÁS

Írta: Lőrinc Péter

Előgták Héjjas Ivánt, az orgoványi tömeggyilkost. Igy olvasom a »Magyar Szóban«. Örülök és emlékezem, Orgovány, Britannia szálló, Piroska fivérek, Fronai, Zdravec, Bangha Béla. Emlékezés: Hamburgerné esete, Szamuelli öngyilkossága, Korvin Ottó kivégzése, százak és ezrek halomszám lemészárlása. Mert az első európai tömegsirokat nem Mussolini Olaszországá, nem Hitler Németországá, nem Drázsa Szerbiájá, nem Szalasi Dunapartia hozta, Héjjas Iván az első európai tömegsirok eszelős kieszelője. Stecker adta rájuk a jogi, Zdravec tábori püspök és Bangha páter az egyházi jóváhagyást. Mussolini és Hitler Horthi-tanítványok — jótanulók — a Horthié, aki tengerész-egyenruhában, fehér ló hátán adta meg a jelt orgoványra, amint már előbb jugoszláv matrózok halálára is adott jelt az Adrián és amint évtizedek múlva újból jugoszláv asszonyok és gyermekek meszárlását is adta ki megbízásban. A noviszádi feltört dunai jégen.

Héjjas Ivánt előgták. Zdravec felett ítélkezett a népbíróság. Horthiről még nincs hír; Horthiről, akinek pályája Kotortól és Orgoványtól Szalasiig ívelt el. Nincs még hír az európai tömegsirok és tiszti brigantinkinzások higgadtág, eszelős kieszelőjéről. Európa első fasiszta tömeggyilkos gonosztevője Horthi—Héjjas—Zdravec. De az utolsók között, akik évtizedek népkínzó »munkája« után még ott állottak az öldöklők sorában a Himmlerek, a Favelicsek, a Drázsák, a Szombathelyiek véres vonalán — ugyancsak ott szerepelnek Horthi—Héjjas—Zdravec.

És ott szerepelt soraikban már 1914 óta Kovacevics Milos is, aki szerb neve alatt magyarok nevében, magyart, szerbet egyaránt kintott halálra, Horthi és más megbízóival egykötösen, míg a jugoszláv munkás és paraszt megmozdulás 1919-ben akár 1941-ben is egyként, úgy a jugoszláv népek, mint a magyar nép harcát is jelentette a népkínzók ellen. Mert a jugoszláv munkás és paraszt már 1919-ben is ott állt a magyar nép oldalán és nem rajta mulott a magyar nép mozgalmának bukása. Mert megmozdulásuk megakadályozta a nagyszorb és nagyhorvát hatalmon levők kísérletét, hogy beavatkozzanak a magyar nép sorsába a magyar nép ellen a népkínzók, a tömegsirok, a Horthi—Héjjas—Zdravec tömegmészárló részvénytársaság uralmának megszüntetésére. Mert a Héjjasoknak és Kovacevicseknek, Popovics Milácnak és Fiuovicoknak nincs hazájuk. Ha a földet, az ezerholdasát, elmenthetik a nép elől — oldalazva vannak. Hazájuk a birtok. Ezt szolgálják más népek ellenében, ezt szolgálják más népek reakciósaí oldalán saját néptük ellen. A nép ellen. És kiírták egész népiüket is a birtokért, a nép »A Nép« szavával ajkukon. Ezért jött Horthi és Héjjas és Zdravec, ezért jött Imrédi, Piukovics és Szalasi. A nagybirtok nagybank örök mentésére a nép elől. Magyar elől és szerb elől egyként. Ezért volt a revízió-hirverés, azért a nagy fegyvercsörgető, tömegmészárló, sorompóba-állás, az ezerholdakért, a bankuralomért, népiirtásért — népiölét ellen, Népen-uralomért — népuralom ellen. Áruták a nemzeteket, népeket, adták-vették őket, de csak a cserebolt időjére, céljára vették őket észbe, számításba. Ahogy a Szombathelyen főispánkedő Imrédi-fasiszta korlátolt és korlátoztságában őszinte Fiuovic mondta a népnek (nem nem) » A Népnck«: Tj bunyevácok ne

becsüljétek le magatokat, ha nem is születtetek magyaroknak. Adtatok ti nagy értéket a magyarságnak. Adtatok a magyarságnak jó magyar nemeseket, amilyen jómagam is vagyok . . . Így szállította a bunyevác kis-földű meg földteln parasztot a Pató Pálok, Eszterháziak, a Lebahok és Fernbahok, Piukovicsok és Rudicsok birtokára — béresnek. De a nincstelen paraszt törpebirtokos és földmunkás hamar megmutatta: nem becsüli le magát, de nem becsülj érdemein felül a nagybirtokost sem. Jobb szeretet kis földjén szabadkodni, mint béres lenni a Piukovicsok és Dungyerszkiek, Fernbahok és Taljánok meg Bisszingenek birtokán. Másképp a hazátlan bitang Kovacsevicsok és Popovics Milánok, Hain Péterek és Héjjasok, azok akik irtó — népirtó — jókedvükben úgy mentik a birtokot a Feszteticsek, a kaptokok, püspöki rezidenciák és Bisszingenek számára, hogy leirtják róluk a népet, még ha nem is marad aki megművelje.

Mert kinőztak már a Kovacsevicsok szerb szabadságharcost és magyar munkást, hácskai szerb zsellért és magyar népharcost egyaránt a Principtől — Ottnárig ivelő emberkínzó rettenet-úton. És Szombathelyi, Popovics, Drázsa, vagy Pavelics és Horthi meg Héjjas egyként mészárolták a magyart és szerbet, hogy mentsék uralmukat, birtokukat a Kotor-tól — Orgoványon át — Noviszádig és Zsablyáig ivelő rettenet-úton, a Zadravecek, Mindszentic, Szeptinacek és más birtok-örök, örök áldást-ösztő feléjüktárt kariatái alatt. Ahogy most is: mialatt folyt a bíróság a Zadavec-tárgyalás, egyes katolikus templomokban, — ahol újból összetévesztették a hitet és birtokot, — a papok megimádkoztatták volna a népet a frankhamisító, háborús uszító papi népirtóért, ahogy a már elítélt háborús bűnös tábornokok is hazafinak igyekeztek menteni Szombathelyit, aki felszállította a magyar katonát, hogy ne védekezék a német fasizmus megszálló csapatai ellen, aki felszállította a magyar katonát, hogy irtsa ki Éácska dolgos szabadság és földszerető népet.

Viszont a versecj március tizenötödikére eljöttek »Versec szerb asszonyai népi táncaikkal, eljöttek a csehek és a románok szabadságdalaikkal, eljöttek a szlovéniai telepesek kis pionirjaikkal. »Mert Petőji mindenkié, minden szabadságszerető népe, ahogy Tito is mindenkié, aki szereti a szabadságot! Mert épen ebben van az igazi népi-nemzeti eszme népeket — nemzeteket összekapcsoló ereje és — abban meg a hazátlanság uszító népieskedése. Mert emyi a különbség a Népuralom és Népen-uralom között. Mert talán nem is épen ez a két betű teszi . . .

Együtt vannak szerb nincstelenek és magyar nincstelenek, törpebirtokosok, zsellérek, béresek és földmunkások a földösztő gyülekezetekben. Folyik a nagy birtokharc utolsó felvonása. A Horthi—Héjjas—Zadavec—Fukovics—Pavelics korlátlan birtokvágyás a harc utolsó-előtti felvonása volt. Nagyon közel érezték a birtok kiesés óráját, azért voltak még a szokottnál is sóvárabbak. Nagybirtok nélkül halálnak érzik az életüket, ezért gyilkoltak oly rettenhetetlenül. Mint mindenkor azelőtt is, ha az ezerholdak és szazezerholdak főrogtak a kockán. Ezért haltak rettenetes tűzhalált, ezért sütöttek elevenen ropogósra társak lakomájára. Dózsa és Gubec Mátét a Zápolyák, Pertovicsok és Batoriak, Tahiak és Gregerfancek, ezért esalták törbe ölték halálra a már haldokló Fekete embert Török Bálinték, ezért kellett meghalniok Szegedimac Jovanovics Péronak és magyar, meg szlovák társainak.

Mert régen kezdődött el az első felvonás. A zágrebi püspök birtokán, ott ahol az uszások által kivert aranyfogak állottak garmadában még a minap álszent barátok térdei alatt. — a zágrebi kapu birtokán kezdődött:

el a Dunavölgyben a nagy-nagy sziniáték éppen 600 egynéhány évnek előtte (1339), amikor is a jobbágyi zsellér átvette, — ha rövid pár napra is, — a hatalmat és felosztotta a püspöki birtokot. Azután Budai Nagy András nagy mozgalma következett az erdélyi részén a Dunamedencének: a nagy huszita jobbágymozgalom, (1437). Azután rendre jöttek: 1478 Koruska, 1513—15 Kranjska, Stíría és újból Koruska szlovén, jobbágyai lázadtak, ugyanakkor amikor a dalmát Hvár szigeten Ivnic Máté 4 éven át tartotta magát (1510—14) urak és Velencések ellen és amikor a magyarok és szerbek is feltámadtak, hogy együtt harcoljanak, Dózsa, Székely György és Mészáros Lőrinc serögében Vajdaságban meg azon túl. Azután Mohács után (ami a Dózsa-sütögetés, meg az első bányász-sztrájk vezetőinek kivégzése után következett be a nagybirtokosok egymás-közötti birtokharca idején), Mohács után jött a vajdasági Fekete ember (1526—27), aki az urak helyett harcolt a török ellen is a szabad népért és jött Gubec Máté, Gregorics meg a szlovén munkás Sterc Pál (1570—73) meg jött a bánátiak, urak és törökök elleni felkelése (1592—94), amellyel szinte egyidőben a horvátok is újra felláztak az urak és törökök ellen (1594—97). De már a Gubec horvát parasztvezér harca idején is akadt magyar parasztfelkelő is. Karácsony Gábor (1569—70), akit Debrecen körül vert le a birtokosság. A zágrebi kaptól földjein 1608-ban, még 1633—36-ban is lázad a jobbágy. És onnan indul ki az 1654—59-es lázadás is, amely azután tovább terjed és amely ugyancsak nem csupán helyi jelentőségű, mert még 1631-ben kezdte meg ezt a harcot Tiszának vidékén Császár Péter.

Azután következtek a kurucmozgalmak, a Tokaiak és Esze Tamások, a Pintye Gligorok és százas szegénylegények harcai évtizedeken át a földért, a szabadságért, labancleverő kurucéletért. Rövid ideig együtt haladtak az úrral: Zrinskiakkal, Frankopánokkal, Rákóciakkal a német elnyomó ellen hogy azután újból maga a jobbágy vállalja meg a szegénylegény egyedül a további harcot úgy népi mint nemzeti szabadságért, mert az úr jobban gyűlölte birtokmegtartó igyekezetében vérbeli jobbágyát mint az idegen elnyomót, a gyarmatosító hécsi német udvart és hazárufozóvá, labancává lett birtokmentő parasztyűlöletében. A paraszt még folyatta vérét tovább, 1664-től 1711-ig tartottak a kuruckor harcai, 1863—89 felkelő harc a török ellen Bánáthban, Bácskában, Szerbiában, Makedóniában, Kumanovói Kárpos »király« harca és hullása, 1702—04-ben Lika harcol az emberi életért, akár 1732 és 1746-ban is. Azután a horvát jobbágy és szerb határőr együttes harcára kerül a sor Varazdin környékén (1726—30), hogy ezt békési viharsarok és Vajdaság kövesse soron. (1735. a Péro lázadása) urak és németek elleni harcával szerbek, magyarok, szlovákok közös összefogásán.

1741—43-ban horvát vidékek állanak a harc élén, 1751—56-ban paraszttorradalom előtt áll a Duna—Dráva vidék: a Vajdaság, Slavónia és

Horvátország sorra ragadnak fegyvert Kuszics, Domjanics meg mások vezérlete alatt. Azután kis szünet következik: port hintenek a paraszt szemébe és ideiglenesen lecsendesítik felülről, császártól jövő »reformpolitikával«. De csakhamar jön az erdélyi—bánáti Horia—Koska—Krisan lázadás (1794) azután a bánáti és szerémségi lázadás (1807) Ticán vezérlete alatt, amely a nagy Karagyorgve felkelés vajdasági együttregzése, mert a számos hajdumozgalom után Szerbia jobbágya most vitta nagy felszabadító népi és nemzeti polgári forradalmát a török földesúr ellen. (1804—15).

1848-at jól ismerjük mindannyian. Az azután következő vajdasági aratósztrájkokat, agrárszocialista megmozdulásokat, Várkonyiékat, meg a

a magyar csendőrök vakító fehér keztyűjét sem felelthettük el még. És 1918 igazi érteleme is jól belénkívósódott: földet és szabadságot vágytunk akkor is népi szabadságot ieleztek más vidékek meg a Vajdaság megmozdulásai is. Ezt a vágyat folytották vérbe a Karikás-Karakásevics Gáborok, Draskovics Milorádék, meg Héjjas—Prónai—Zadravecek egyaránt. Azután jött 1941—45. És nagy dolog, nagyon nagyon nagy dolog, hogy megértük, hogy mi értük meg az utolsó felvonást, hogy a mi gyerekeink csak emlékként fognák ismerni a nagy földharcot, hogy már saját földjüket szánthatják és ők már nem fognák tudni, csak hírből, kik voltak a népirtó, szabadságtipró ezerholdasok és szolgálók: Héjjasok és Kovacsevicsok, Drázsák, Nédicsok és Pavelicsok és Mindszentiek és Sztepinacok.

Olyan nagyon-nagy dolog, amilyen csak egyszer adódik a népek életében. Hát ezért örülök.

És azért nem csoda, hogy még nem adták fel a harcot. A birtokosok és bérenceik. Csak a harc formája változott, — a harc folyik tovább. Amíg az utolsó birtokos is rá nem kényszerül a kétkezi életre.

Együtt jelentkeznek magyar és szerb zsellérek a földért, együtt sajátítják ki a birtokot, együtt ülnek be újonnan szerzett sajátjukba. Hegyesi magyarok szekiesi orngoracok között buzgólkodnak és más magyarok más telepésekkel örülnek, dolgoznak együtt. Együtt gyűjtenek, adakoznak szerbek, magyarok. Magyarok építik a szerémségi falvakat. Egy közös listán jelennek meg magyar, szerb rohammunkások nevei. Már a »válassz szót és uralkodj«, veszi össze, gyöngits le és igázz le politikájának sincs foganatja. Csúszik, kicsúszik a birtok véglegesen.

Még azért megpróbálják, még azért nem adják fel véglegesen a harcot. Suttognak, Suttogják, hogy jaj egy édes magyar testvérem (akit már nem ölhetek halomra, hogy úgy szabaduljak tőled), jaj ne iratkozz földért, mert a sziklás-köves Likába visznek kopárkodni, ide meg újból csak Licsányt hozzák, a nagy dembelt. Ne jelentkezetek, magyar testvérek (el ne vegyétek kis olyan igen nehezen szerzett, elszerzett birtokocskát) hagyjátok meg a földem, miből éljek, hiszen paraszt vagyok jómagam is (jaj, hogy a büdös paraszt nevet kell, magamra ölteni, holtomig le nem mosom magamról a szagát.) De a magyar testvér feliratkozik földért. »Nem is adunk majd neked, napszámra munkát.« Nem is lesz miből, — tudja már az új kisbirtokos és hozzáfog a kapott föld megmunkálásához és már azt sem hiszi, hogy isten ellen követ el vétket aki felosztja az egyházi világi nagybirtokot, az ezerholdakat, hogy először nemzedékek életében a magáé legyen, magáét vesse-arassa. Nagyon istennek-tetsző cselekedetnek tartja, — ahogy írva vagyon. Nincs hiszen mivel megművelned?! Sűgja újra a hirtelen magyarri és paraszti testvér, da az új földbirtokosnak már egyszerre nagyon kinyitott a szeme. Neveti és a traktorra gondol, ami már elindult állomáshelyéről és egyszeribe közösbe megmunkálta a Zsabalji, Goszpogyincii, Moravicai szövetezetii, kollektiv igénylők földjét.

Az utolsó felvonás befejezéséhez közeledik. Zadravec felett itélkeztek, Héjjas meg Drázsza fogva van. A zsellér birtokokban van. Vária a traktort, 600 év története lezárul és új füzetet vesznek elő a történelem krónikásai.

MAKSZIMOVICS DESZANKA:

EMLÉKEZÉS A FÖLKEELÉSRE

Szerbia merő rejtelem:
nem tudja a nap, az éj mit kohol,
az éj sem, mit szül a virradat,
a cserje sem, mit álmodik a szomszéd bokor,
sem a madár, hogy a lombban
ki és miért matat.

Nem tudja a gyík, mi kúszik a kő alól elő,
s nem sejtí a tengeri szála,
mit tervel a közeli mező;
a percet örök változás zilálja,
zugolyra, levélre nem lelsz,
mi nem titokkal vemhes.

Ki mondja meg, mit rejt magába
a harmat tünde fényugára,
s borongva ott a dombok oldalán,
a szántóvetők kurjantása
kirobbant összeesküvés talán.

Ki fejtí meg — örök talány,
mit visel ártatlan keblében
a serdüló leány;
mily tömör titkot szorít épen
a gyermek kacsója
s micsoda cél ielé tart
a kétrét görnyedt anyóka.

E földön a folyók és szelek,
az illatok, a csermelyek,
harangok és a tornyok
eleven jeleket zengenek;
az út első kanyarja,
ahol az erdő felmered,
kitudja, mit takar ma.

E földön az ellen még a nyul
talpa helyének sem híhet,
ki sejtí benne mi tanyáz,
s ökörpaták nyomában mi lapul;
tán titkos jeladás
az aratók dala s a hallható
erdei fejszecsapások
s a ringó böleső felett az altató.

A KIÁBRÁNDULTAK

Irta: Dr. Gamsz András

Vannak, akik elutasító álláspontot foglalnak el a mai rendszerrel szemben. Vannak közöttük, akiktől a mai rendszer megvonta az előjogokat, az élőködésnek, a mások kihasználásának a lehetőségét, így azután érthető, hogy az ilyenek nem szeretik a mai rendszert. Vannak, akik nem látnak tisztán, az utolsó évtizedek fürge-tege, az események vihara megzavarta őket. Vannak akik még nem hisznek, akik bizalmatlanok. De ezek előbb-utóbb belátják a mai rendszer erejét, történelmi alapultságát.

Vannak azután olyanok, akik kiábrándultak. Nem értem ez alatt azokat, akik magukat »baloldali«-nak vallották, anélkül, hogy tisztában lettek volna a szó jelentőségével. Ezek, akik azt hitték, hogy csak a cégtábla lesz új, de azért majd folytathatják azt, amit a megszállás alatt csináltak. »Csak ki kell puhatolni a tálajt« gondolták ezek »baloldaliak« -- egy kis pártfogás, egy kis megvesztegetés, és megy minden a régi módszer szerint. »Ezek azonban mindinkább kiábrándulnak saját káros életfelfogásuk megvalósításának a lehetőségéből. Nyíltan azonban azt mondják, hogy kiábrándultak a »baloldaliságból«.

Egész más azonban az eset azoknál, akik az eszmékből vélik magukat kiábrándultaknak, abból a téves felfogásból indulva ki, hogy valamikor is a helyes eszmében hittek.

Ezek az emberek leginkább az u. n. »intellektüelek« (értelmiségiek) közül kerülnek ki. Azonban »intellektüel« alatt nemcsak a szellemi munkást kell érteni, az értelmiséget, bár a szó eredetileg azt jelenti. Ez ma már egy többé-kevésbé gúnyos kifejezés, amellyel azt jelöljük meg, aki a dolgokat nem úgy fogja fel, mint amilyenek azok valóban, hanem egy elvont mesterséges, szórszálhasogató okoskodás alapján. Észert a meghatározás szerint az intellektuel testimunkás is lehet, aki a problémákat nem a valóságban és valószerűen szemléli, hanem egy könyvszerű, élettelen, a gyakorlatnak ellentmondó szemlélet alapján.

Ennek a kiábrándultságnak is, amely egyeseknél jelentkezik, éppen ez az »intellektüelizmus« az alapja.

Honnan ered ez, mi ennek a gyökere? Minden esetre vannak bizonyos emberek, akiket talán gyakorlatiatlanságuk, az élettől, a küzdelemtől való félelmük hajlamossá tesz erre. Azonban az »intellektüelizmusnak« van egy mélyebb társadalmi gyökere.

Az első imperialista háború már nyilvánvalóvá tette a régi polgári társadalmi rend csödiét. Az emberek még nem látták nyíltan a kiutat, még tapogatództak, azonban elvesztették a polgári társadalomba való hitüket. A régi rend vezéreszméje: a család, a közéleti becsület, a tudomány stb., ahogy azt a polgári világ a háború előtt felfogta, elvesztették a hitüket, válságba jutottak éppen úgy, mint maga az egész polgári társadalom. De kiket érintett ez az erkölcsi válság? Nem a legszűlesebb dolgozó tömegeket, akik különben is a polgári társadalomban alacsony élet-

szinviszonalon éltek, és különösen a szellemi élet magasabb megnyilvánulásaitól tartották őket távol. Hanem éppen a polgárság, különösen pedig éppen az értelmiség rétegeit. Ez a polgári világnézettől való kiábrándultság azok részéről, akik nem akartak vagy nem tudtak a polgári világnézet helyébe újat állítani, megjelent Nyugat Európában már az első világháború előtt. Ennek az irodalmi kifejezése volt például az u. n. »dekadencia« a francia és azután, a többi irodalmakban. Tetőfokát azonban a két világháború előtti korszakban érte el.

Az első világháborúban elfajult a család, elfajult a házasság. A tudomány dum-dum golyóvá, tankká, mérgeggázzá fejlődött az imperialisták kezében. Jött a munkanélküliség, a nyomor, az ellentmondások, az önzés, a hazugság legkirívóbb formái. A valóságtól menekülni kellett. De hová?

Az értelmiség és exvél polgári elemek egyes rétegei sokkal jobban összeforrtak a polgári életfelfogással, semhogy rátérhetek volna arra az útra, amely az ellentmondásokat egyedül oldhatta meg. A polgári társadalom valósága pedig sivár, kilátástalan.

A valóságtól menekülni kell. A vallási miszticizmus, amelynek sokszor bölcsészeti alátámasztást adtak, terjed. A szellemi élet hemzsegett a sok »szürrealista«, »neoromantikus«, »neovitalista« stb. elmélettől, amelyek mind a fasizmus melegágyai voltak. Freud ösztönélet elmélete túlhaladva a komoly kísérleti tudomány által hitelesített korlátokat világnézetté vált, amely még a lekvárfőzésben is valamilyen tudatalatti, a nemi ösztönrel összefüggő tevékenységet látott.

Mindez nem segíthetett. A valóság mind sivárabb, mind csúnyább. A kiábrándult polgárság átesap a baloldalra, de csak értelmileg. Olvassák Adyt, József Attilát, Travent, E. E. Kischet. Méltatlankodnak és kiutat keresnek.

André Gide (Zsid), a gazdag családból származó, neoromantikus, expresszionista francia író, aki a kalandos utazásoktól a homoszexualitásig megpróbált tartalmat adni életének, kiábrándult. A baloldali eszmékben keresett utat. Elutazott a Szovjet Szövetségbe, és újra kiábrándult. A keresett Napországot, Oblonov-táblót, földi menyországot helyett, dolgozó, küzdő, élő embereket látott, akiknek bizony sok mindennapi gondja volt, és egy se látogatott valami előkelő svájci nevelőintézetet. A túlfinomult, kiábrándult Gide, ezt látta, így látta. Nem látta, nem vehette észre. A nagyszerű történelmi harcot, amit egy óriási, eddig elnyomott, titáni ledűlétbe hozott, 180 milliós néptömeg vív jövőjéért — a történelméért.

Igaz, hogy André Gide utána mégis megemberelte magát. Öreg kora dacára önként jelentkezett a francia fasiszta ellenes csapatokba a háború alatt, és egy felderítő repülés alkalmával lezuhant. Halála előtt még egyszer felülvizsgálta nézeteit, belátta előbbi tévedéseit a Szovjetuniót illetően. Mégis ő volt az, akinél a legtípikusabban jutott kifejezésre az a folyamat, amelyet róla »Gide komplexus«-nak neveztek el.

A fasizmus, a pusztulásra ítélt nagytőke legkövetkezetesebb politikai diktatúrája, legsötétebb rémuralma volt. Az emberekben mindig léteztek elnyomott, sötét szadisztikus ösztönök, különösen az olyan válságos időkben, mint a két világháború közötti kor-

szak. A fasizmus mindezeket a sötét ösztönöket felszínre hozta, szabad folyást adott nekik, és ilyen módon szervezte meg a legborzalmasabb rémuralmat, amelyet a világtörténelem ismer. Ily módon akarta megfélemlíteni, kiirtani a haladó erőket. A közép- és kispolgárság tömegeinek, az értelmiségnek, amelyeknek gazdasági létfenntartását a nagytőke szintén veszélyeztette, — módjában állt az elmúlt háború alatt megismerni, hogy egyrészt mit jelent a fasizmus és másrészt hogy milyen hatalmat, milyen erőt képvisel az igazi demokrácia, a Szovjetszövetség. Ebben a háborúban alkalmuk nyílt az embereknek látni.

Az u. n. »intellektüelek« azonban még itt sem akarták belátni a valóságot. A háború borzalmai még csak jobban felébresztették bennük a ködös sóvárgást, az utópiaszzerű, megvalósíthatatlan, oblomovi életrendszer iránt. Hasonlóképen, mint az őskereszténység keletkezési idején, amikor a római társadalom súlyos válságban volt, és egymás után keletkeztek a különféle vallási szekták, misztériumok, megváltások és megváltók.

Az elgondolás jó és szép — mondják — de a megvalósítás! Ezt nem így gondoltuk! — Persze hogy nem így gondolták. Ők is valami megváltást várnak, valami misztikumot, egy varázslatot. Valami csodát.

Nálunk, Jugoszláviában az új rend, a népiuralom, súlyos harcok árán jött létre. Nem egy irodaszobában megírt terv hozta, alkotta meg az új rend alapjait, hanem egy tiszta elmélet, amely mély történelmi gyökerekből, hatalmas tömegek megmozdulásából meríti erejét, és amely az életben, a valóságban, súlyos harcokban valósult meg. Ez a mozgalom a széles tömegek mozgalma, azoké, akik eddig a történelemben csak statiszták voltak. Azoké a tömegeké, akik ha eddig csináltak is történelmet, nem a sajátjukat csinálták, hanem a másét, az uralkodó osztályokét. Hatalmas új erők lépnek most a történelem színpadára. Ettől ijednek meg az intellektüelek.

Igen, történelmi időket élünk. És ilyen történelmi időkben is vannak apró, mindennapi, elhalaszthatatlan problémák, amelyeket meg kell oldani. De ezeket a mindennapi apró problémákat is új módon, új emberekkel, új történelmi távlatból kell megoldani. Igaz, hogy sok mindent jobban, talán gyorsabban, talán hatásosabban lehetne megoldani. Így látjuk a dolgokat, ha elzárkózunk az élettelen dogmák, a vértelen elméletek, a ködös illúziók elefántcsonttornyába. De a nagy problémák sok kis problémák összetevődéséből állnak. Azokat az élő emberek számára, élő embereknek kell megoldani. A hétköznapi életben, apró harcokban. Ezért ábrándult ki sok intellektüel, sok Gide komplexumban szenvedő. Az ilyen kiábrándultakat a történelmi fejlődés azonban lerázza magáról, mint az élő fa az elszáradt galyakat.

»A történelmi materializmus nagy, tudományos érdeme éppen az, hogy fölfedte a néptömegek szerepét a történelemben és behozta, hogy a tömegek döntenek el a történelem menetét.«
(Leonov)

SZÖVETKEZETEK A MULTBAN ÉS JELENBEN

Irta: Berkes Péter

Hogy megismerkedjünk a szövetkezeti mozgalom lényegével, feltétlenül ismernün kell az okokat, melyek életreihvták. Az 1789-ben meginduló francia forradalom, az egyenlőség és testvériség jelszava mellett, a szabadság jelszava is zászlóira tűzte és ezzel új korszakot nyitott meg az emberiség fejlődésének történetében. Ezen eszmék győzelme következtében, megdőlt a hűbéri társadalmi rend, az abszolút királyi hatalom, ennek következtében megszűnt a középkor kötött gazdálkodási rendje. Az egész Európát eborító forradalmak, mindenhol éreztették hatásukat. A gazdasági életben az átalakulás ipari térre is kiterjedt és teljesen felforgatta azt. A zárt céhrendszer tovább fenntartható nem volt. A céh helyébe a tőkés vállalkozó lépett. Ő irányította a termelés és elosztás folyamatát úgy, ahogy az érdekeinek legjobban megfelelt. Eleinte a termelés a régi kézműves szerszámokkal folyt nagy műhelyekben. A gépek feltalálása azonban, forradalmasította az ipart. 1760—1764 a fonó gép, 1785—1790 a mechanikus szövőszék, 1790 a gőzgép, 1799 a papiroskészítő gép feltalálásának ideje. Ezzel a megindult ipari fejlődés, addig e'képzhetetlen arányokat öltött. Az egykor céhekbe tömörült és a gépek versenye következtében kényerüket vesztett kisiparosok, nem tudtak versenyezni, a mind hatalmasabb arányokban fejlődő gépi berendezésű gyáriparral. Elszegényedtek és nem hogy munkásokat tudtak volna foglalkoztatni, hanem maguk is kénytelenek voltak önálló iparukat beszüntetni, bérmunkásokká váltak, óriási méreteken növelve ezzel az ipari proletárok amegy is hatalmas táborát. Ezekben az években a munkásság, a polgári középosztállyal (burzsoáziával) együtt, jogtalan volt. A szédületes ütemben fejlődő ipar, a munkásosztályban épen úgy, mint a polgári középosztályban, felébresztette a polgári öntudatot. Szövetkeztek, hogy védekezzenek, a mindenkit megfojtással fenyegető kapitalizmus, nagytőkés társadalmi és termelési rendszer szorításai ellen. A kapitalista társadalmi rendszer, megszüli a kor politika vezérlvét, a liberalizmust, mely teljes szabadságot követel az egyén számára, nemcsak a politikai, hanem a gazdasági életben is. Ezen elv szerint, az emberek csak úgy boldogulhatnak, ha működési lehetőségük korlátlan. Épen azért, e kor uralkodó felfogása szerint, az államnak nincs joga beavatkozni a gazdasági életbe, ellenben kötelessége öröködni, az egyszer már összeharácso'tt vagyon tulajdonosainak egyéni érdekei felett. Körülbelül egy évszázaddal ezelőtt így fejlődött ki a kapitalizmus mai formája, elsöpörve a pözépkor patriarchalis gazdasági és politikai rendszerét és az egész társadalmi életben a pénz, a tőke válik urrá, mely a különböző találmányok: gőzgép, vasút, táviró, telefon, villamosság stb. segítségével átlépi az országhatárokat, összekapcsolja a különböző világrészeket, megteremtve ezzel a világregkedelmét, a kapitalisták urahna alatt. A kapitalisták féktelen mohóságukban nemcsak a náluk dolgozó munkásokat, hanem az egész népet a legelképesztőbb módon kizsákmányolták és hogy ez ellen még védekezni se tudjon, úgyszólván teljes politikai jogfosztottságban tartották. Ennek következtében jött létre Angliában, Franciaországban, majd később a fejlettebb országokban a munkások és polgárok szövetsége, a politika hatalom meghódítása céljából, hogy ezen keresztül gátat vessenek a nagybirtokosok, királyok és velük szövetkezett gyárosok és pénztőkésék féktelen kizsákmányolásának és uralkodásának. Az ipari forradalom, ahogy általában nevezzük, körülbelül 1750-ben veszi kezdetét. Angliában, az akkori idők iparilag legfejlettebb államában találkozunk először ennek következtében a munkásság és polgárság szövetkezésének — közös harcának gondolatával, a politikai hatalom megszerzése céljából, a mindenkire kiterjedő egyenlő választói jogért. A közös harc 1832-ig tartott, amikor is az angol udvari párt (tory) beteriesztett egy választójogi törvénytervezetet, amely a burzsoáziát kielégítete ugyan, de a munkásosztály semmit sem kapott és a szövetség felbomlott. A súlyos csalódás arra vezetett, hogy parlament ellenes

szindikalista mozgalom alakult ki a munkásosztályban. A parlamenti politikai harcról pedig úgy vélekedtek, hogy haszontalan erőpocsékolás és csak eltereli a proletáriátus figyelmét az igazi célról. Gazdasági téren való cselekvés lett ezután a jelszó és erős, nagy taglétszámú szervezetek keletkeztek, amit az 1828-ban életbelépett szabadabb egyesülési törvény is elősegített. Nagyméretű osztályharc folyt ezekben az években, amely úgyszólván az egész angol proletáriátust magával ragadta. Általános sztrájkok rendezésével, valamint termelői szövetkezetek alakításával akarták a munkások a termelő eszközöket maguknak megszerezni, hogy a munkásosztályt kiszabadítsák a kapitalizmus igrájából. Ez volt az angol munkásosztály harcának hőskora és szellemileg legérdekesebb korszaka. A burzsoázia létében veszélyeztetve érzi magát és kétségbeesett védekezésbe kezd. Összefog a hatóságokkal és a kormánnyal, igen szigorú rendszabályokat alkalmaz és sikerül a munkásosztály mozgalmát megtörni. Csak körülbelül 1836 végén talál újra magára a munkásmozgalom, mely 1837—1838 között egy 6 pontból álló törvénytervezetet készített, melyet szabadság'evélnék (charternek) nevezett. Ennek megfelelően, az ezen követelések megvalósításáért folytatott harcot chartista mozgalomnak nevezzük. A mozgalom leghevesebben az 1839—1842 években tombolt és csak 1848 táján ült el. A szövetkezeti eszme, a munkástörekvésekkel rokonszenvező polgári gondolkodók agyában és írásaiban jelentkezik először, akik látva a néptömegek nyomorát, utopisztikus álmodozásaikban látták, a szövetkezetekben látták, a népeket elnyomó rendszerből való szabadulás útját, mégpedig oly módon, hogy felvilágosító agitációval meggyőzik a gyárosokat, pénztökéseket, kizsákmányolásuk orkölcselen' voltáról. A munkásokkal együtt egy szövetkezetbe tömörítik őket, ahol mindenki megkapja a végzett munkája után az öt megillető igazságos bért, mely emberi szükségletei kielégítésére elégséges lesz. Ezzel megteremtik a földön a sokak által áhított »aranykort«. A szövetkezeti mozgalom eredete tehát, ezekre az első szocialista kísérletekre vezethető vissza s így érthető, hogy a szövetkezetnek épen az az országa a szülőhazája, ahol először fellépett ki a tőkés termelési forma: Anglia. Fogyasztási szövetkezetek már a 18-ik század második felében keletkeztek Anglia, különösen Skócia egyes vidékein, főleg kenyérsütőde és malomszövetkezetek formájában. Ezek azonban inkább jó-tékonysági jellegű alakulatok voltak, amennyiben gazdagabb emberbarátok támogatásából éltek és sem az érdekelt munkásosztályra, sem pedig a gazdasági életre nagyobb befolyást nem gyakoroltak. A modern szövetkezeti mozgalom atyjának Owen Robertet tekinthetjük. Owen látva a munkásosztály nyomorát, ennek okát a kapitalisztikus haszonban és a szabadversenynek nevezett kizsákmányolásban jelölte meg. Épen azért olyan gazdasági rend megteremtésén fáradozott, melyben a termelő eszközök tulajdonosa nem úszorázhatja ki a munkást és annak a munkát megillető teljes jövedelem jut osztályrészül. Nagy munkaközösségekben ugynevezett harmonia-telepeken akarta a munkásokat egyesíteni, amelyben nemcsak a javak termelése, hanem azok fogyasztása is közös. Általában az egész élet közös, kollektív alapokra helyezkedik. Amikor kísérlete kudarcot vallott, az ugynevezett szabadverseny és kapitalisztikus haszon megszüntetése érdekében, a munkásokat nagy ipari termelőszövetkezetekbe akarta tömöríteni és az ipari termékek cseréjét megteremtteni a bennük felhalmozott munkaérték arányában. Ezeknek az elveknek a megvalósítása érdekében, a termelőszövetkezet központjául bankot alapított 1832-ben. Ez a bank olyan utalványokat bocsátott ki, amelyek egy munkaóra értékét képviselték. A termelőszövetkezet tagjai az általuk előállított terményeikért ilyen utalványokat kaptak, amellyel a bank csak az áru nyersanyag értékét és a ráfordított munkát fizette. A munkaérték'ésénél azt az időt vették alapul, amennyire egy átlag munkásnak az áru előállítására szüksége volt. E munkautalványok segítségével a munkások szükségleteiket a banktól beszerezhetik. Miután a bank a terményeket tulajdonképpen önköltségi áron, tehát a piaci áron alul adta el, ezeket az árúkat a kápszi spekulánsok összevásárolták és nagy nyereséggel továbbadták. Ennek következtében óriási veszteségek érték a szövetkezeteket munkájukat be kellett szüntetni, a szövetkezet tehát felbomlott.

Az Owen által kezdeményezett termelői szövetkezeti mozgalomtól függetlenül egy angol orvos, dr. William King kezdeményezésére 1825-ben fogyaszt-

tás: szövetkezet alakult. A szövetkezet alapítóinak elgondolása az, hogy heti befizetésekből tőkét gyűjtenek, ebből szükségleti cikkeket vásárolnak, amit egy közös üzlethelyiségben eladnak és az így elért haszonból később földeket és gyárakat vásárolnak, s ezeket közösen fogják kezelni. A Brightonból kiindult fogyasztási szövetkezeti mozgalom szépen fejlődött, 1828-ban a szövetkezeti eszme népszerűsítése céljából újságot adtak ki »The cooperator« (Szövetkező) címmel. Ez volt az első szövetkezeti lap. Ez a szövetkezet fejlődésének csúcspontját 1832-ben érte el, amikor körülbelül 4—500 volt az ilyen céltűzéssel alakított szövetkezetek száma. A tőkésosztály és a kormányok nem nézték jó szemmel ezeket a mozgalmakat és nemcsak hogy nem segítettek azt, hanem ahol lehetett nehézségeket támasztottak működése elé és a tömegek előtt igyekeztek népszerűtlenné tenni azt. A szövetkezeti vezetők jórészenek gyakorlati iskolázatlansága, vizsályoskodásai, valamint a vezetők gyakori visszaélései és a tagok részéről gyakorolt kellő ellenőrzés hiánya együttvéve odavezettek, hogy a munkásság érdeklődése a mozgalom iránt megcsappant, amj azután a szövetkezetek bukásához vezetett. Owen és King által felvetett szövetkezeti eszme, a sikertelenségek ellenére is továbbélt az angol munkások lelkében. Keresték az okokat, melyek az eddigi szövetkezetek bukását előidéztek, hogy azokat megszüntetve, a dolgozók gazdasági érdekeinek támogatására új szövetkezetet létesítsenek. Az angol textilipar egyik központjában Rochdaleban, összeállt 28 szegény takács és elhatározták, hogy egy új szövetkezetet alapítanak és ki küszöbölik azokat a hibákat, amelyek az előző szövetkezetek bukását előidéztek. Rochdale egyik félreeső kis utcájában 1844-ben egy szerény kis üzlet nyílt meg, a 28 szegény takácsmunkás részvételével. Az indulást a hatalmas üzletházak tulajdonosainak lenéző gúnjos mosolya kísérte. Programjukban ők is csak első lépésnek tekintették az általuk alakított szövetkezetet tagjaik szociális és anyagi helyzetének megjavítására, amit programjuk itt idézett pontja is bizonyít: »Amint lehetséges fogjon a szövetkezet a termelési, kereskedelmi, nevelési és kormányzati viszonyok rendezéséhez, vagy más szóval: kezdeményezze a szövetkezet egy gazdasági és kormányzati autonómián alapuló szövetkezeti telep létesítését, vagy támogatasson más szövetkezeteket ily telepek létesítésében«. Ezen utópisztikus célkitűzések ellenére is igen józan és felettébb kereskedelmi érzékkel rendelkező embereknek bizonyultak, kik szívós kitanító munkájukkal megvetették az alapját, a mai modern és az egész világra kiterjedő hatalmas szövetkezeti mozgalomnak. Az általuk lefektetett alapelvek jórészt még ma is érvényesek és a következőkben foglalhatók össze:

- 1) Nyitott tagság.
- 2) A tagok egyenlő szavazati joga az üzletrészeik számára való tekintet nélkül (demokratikus vezetés).
- 3) Az üzleti felesleg szétosztása vásárlási visszatérítés formájában.
- 4) A tagok által befizetendő üzletrésztőke gyűjtése és korlátozott tőkeamat.
- 5) Teljes politikai és vallási semlegesség.
- 6) Késpénz ellenében (nem hitelben) árusítás és vásárlás.
- 7) A szövetkezeti továbbképzés előmozdítása.
- 8) Rendes napi-áron és nyílt üzletben való árusítás.
- 9) Árusítás nem tagok részére is.
- 10) Jónindóságú és becsületesen kimért árú árusítása.

A rochdalei rendszerben a valóban jelentős újítás, ami lényegesen különbözik az addigi szövetkezeti elvektől, a nyílt üzlethelyiség és a vásárlási visszatérítés gondolata. Az 1848 előtti szövetkezetek ugyanis, inkább csak beszerző csoportok voltak, amelyek csak a tagjaik szűkkörére terjesztették ki tevékenységüket. A rochdaleiek azonban üzlethelyiséget nyitottak, rendes piaci árakat számítottak és lehetővé tették a nemtagok részére is a vásárlást, hogy üzleti forgalmukat növeljék. Az árú eladása után előálló jövedelemből azonban az év végén csak tagjaitak részesítették és pedig nem a befizetett üzletrész, hanem az általuk vásárolt és a vásárlási könyvre bejegyzett összeg arányában. Így a tagok érdeke lett a szövetkezet minél fokozottabb igénybevétele, mert ez év végén elhez igazodott a visszatérítés nagysága. Ez az elv az anti meg-

különböztette a szövetkezetet a kapitalista rendszertől, mert nem a befektetett tőkeüzletrészt részesítette jövedelemben, hanem a szövetkezeti elveknek megfelelően az igénybevételt. Ezeknek az elveknek köszönhető a szövetkezetek hatalmas sikereiket és ezért számítjuk 1844-et a modern szövetkezeti mozgalom születési évének. Amíg Anglia a fogyasztási szövetkezetek szülőhazája, Franciaország viszont az ipari termelői szövetkezetek alapításának színhelye, Saint Simon, Filips Bruches és Luis Blanc azok, akiknek nevét a történelem feljegyzi, mint akikről származik az az elmélet, mely szerint a munkásság csak úgy javíthat helyzetén, ha függetleníti magát a tőkétől, illetve a tőkés vállalkozótól, termelőszövetkezetekbe tömörül és ez által a munkabéren felül, a vállalkozói hasznot biztosítja magának. Ezt a hasznot azonban nem osztják fel az év végén a tagok között, hanem annak egy jelentős részéből feloszthatatlan tartalék alapot létesítenek, mely még a szövetkezet esetleges megszűnése esetén sem osztható szét, hanem újabb szövetkezetek alapítására használható fel. Ezen elgondolásokból kiindulva már 1832-ben Párisban az asztalosok megalakítják első termelői szövetkezetüket. A mozgalom igen lassan fejlődött és csak az 1848-as februári forradalom után vett nagyobb lendületet. Luis Blanc hatása alatt. Luis Blanc, a szövetkezetek sikeres működésének elengedhetetlen előfeltételül, az állam támogatását tekintette. Sikerült is az 1848-as forradalmi kormány segítségével jelentős hitelt kieszközölnie, ami után a szövetkezetek megerősödtek. Az 1851-ben uralomra kerülő francia császári kormány azonban a forradalmi köztársasági kormány által engedélyezett hitelt megvonta, miáltal a szövetkezeti mozgalom erősen legyengült. Közvetlenül a második világháborút megelőző időkben, 5—600 önálló ipari termelőszövetkezet működött Franciaországban. A politikai, vagy gazdasági életre azonban, jelentősebb befolyást nem gyakoroltak. A Gide által alapított fogyasztási szövetkezetek azonban igen szép eredménnyel tevékenykedtek. A termelői szövetkezet első német teoretikusának Ferdinand Lasallet lehet tekinteni, a vasbértörvény elmélet megalkotóját, ki nem nézte jószemmel a fogyasztási szövetkezeteket, mert elmélete szerint, a munkásokon fogyasztói minőségben nem, hanem csak termelői minőségben lehet segíteni, mégpedig úgy, hogy a szövetkezeteket a bankokon keresztül az állam látná el a szükséges tőkével. Az első szövetkezeti törvény 1852-ben Angliában lát napvilágot. Ettől kezdve a keresztény papság is igyekszik bekapcsolódni a szövetkezeti mozgalomba és például a belga földműves és hitelszövetkezeti életben jelentős pozíciókra sikerült szert tennie. Ugyanezt elmondhatjuk a magyar földműves és hitelszövetkezeti mozgalomra is. Meg kell még emlékeznünk a szövetkezeti mozgalom kispolgári korcszlöttijéről, a német Schulds Delitsch féle szövetkezetéről is, amely a német kisiparosokat, kiskereskedőket tömörítette hitel, raktár és nyersanyag beszerző szövetkezetbe, akik a fogyasztási szövetkezetekben veszedelmes versenytársat láttak és ellene állandó harcot folytattak. Fő irányelvük a feltétlen önségély gondolata, elutasítva hármely oldalról jövő támogatást. A mezőgazdasági szövetkezetek Németországban a 19-ik század közepén látnak napvilágot. Ez időben nagy nyomor és uzsora uralkodott a német gazdasági életben és ennek ellensúlyozására Friedrich Wilhelm Reiffessen és Wilhelm Hass alakítanak mezőgazdasági és földműves hitelszövetkezeteket, melyek hosszú időn keresztül harcban állottak egymással. Míg a Reiffessen féle szövetkezeteket erős vallási színezet jellemzi, a Wilhelm Hass féle szövetkezetek csak a gazdatársadalom megsegítését tűzték ki célul. A mezőgazdasági értékesítő szövetkezetek legjobban Dániában fejlődtek ki. Fő üzletágaik tejtermékek, tojás és húsarúkkal való kereskedelem. Legnagyobb jelentőséggel azonban, a Szovjet Uniót kivéve, mindenhol a fogyasztási szövetkezetek bírnak. Jugoszlávia már a második világháborút megelőző időkben is igen előkelő helyet foglalt el a szövetkezeti mozgalomban. Legjelentősebb szövetkezeti ágazat a hitelszövetkezet volt. Utána mindjárt a különböző beszerző és fogyasztói szövetkezetek, majd sorban állattenyészők, tej, gabonaértékesítők, ipari munkások termelőszövetkezetei sőt majdnem egyedülálló módon egész sor egészségügyi szövetkezet is működött. A szövetkezeti tagok száma több mint 1 milliót tett ki, ami azt jelenti, hogy a családtagokkal egyetemben az ország lakosságának több mint

35%-a tartozott a szövetkezetek üzletkörébe. A szövetkezeti mozgalmat illetőleg Amerika, Kanadával együtt, meglehetősen a sor végén kullog. Nagyobb jelentőséggel a farmerek által alapított mezőgazdasági értékesítő szövetkezetek s mint ennek természetes velejárója a falusi hitelszövetkezetek bírnak. Az egész világ szövetkezeti mozgalmában toronymagasan, a Szovjet Unió szövetkezetei vezetnek. A Szovjet fogyasztási szövetkezetek taglétszáma a második világháborút megelőző időkben több mint 80 millió volt. A mezőgazdasági szövetkezeti tagok száma 10 millió körül mozgott. Az ipari szövetkezetek is jelentős erőt képviseltek közel 3 milliós taglétszámmal. A lakásviszonyok megjavítása, céljából körülbelül 80.000 lakásépítő szövetkezet fejt ki működését. A szövetkezetek hitelellátására külön szövetkezeti hitelbank működik. Ezen szövetkezetek, a fasiszmus ellen folytatott honvédő háborúban, szinte felbecsülhetetlen szolgálatot teljesítettek és nagymértékben hozzájárultak, a fasiszta leigázók elleni győzelem kivívásához. Ezekután világos hogy a szövetkezetek nélkülözhetetlen tényező; gazdasági életünknek. Mig egyrésztől a kapitalista államokban a dolgozó népet védik a tőkésék mohó, kiméletlen kizsákmányolása ellen, ezáltal jelentős gazdasági segítséget nyújtanak tagjaik számára, másrészt jelentős erkölcsi befolyást gyakorolnak tagjaikra, kifejlesztve közöttük az egymásért való munkálkodás, összetartás, nemes érzését. Azokban az államokban pedig, melyek lerázták magukról a kapitalisták igráját, egy magasabb termelői és elosztói fokot öntevékenyen kapcsolják be, a legszélesebb néprétegeket a gazdasági élet vérkeringésébe. Ha már most a jelen körülményekre akarjuk az elmondottakat vonatkoztatni, úgy megállapítjuk, hogy államunkban, gazdasági életünk kiépítése terén a szövetkezetekre óriási feladat hárul. Előreláthatólag különösen két sikon jelentkezik a szövetkezetek tevékenysége döntő módon. A közellátási-kereskedelmi és a mezőgazdasági termelőszövetkezetek vonalán. A fogyasztási szövetkezetek már eddig is felbecsülhetetlen értékű szolgálatot tettek nemcsak tagjaik, hanem az egész dolgozó népünk gazdasági kizsákmányolása elleni küzdelemben, amikor megakadályozták az áruhiányból eredő fekete piac hiánának gazdasági-kereskedelmi tevékenységét. Működésüket tovább folytatva jelentősen megkönnyítik a dolgozók gyors és olcsó ellátását a legfontosabb életszükségleti cikkekkel. A legsúlyosabb feladat azonban a falusi mezőgazdasági termelői szövetkezeztinkre hárul. Az agrárreform befejezésével meg kell ismertetni a falu dolgozóival a modern mezőgazdasági termelés fejlett technikáját. A modern termelőeszközök segítségével kiemelni a népet gazdasági és kulturális emaradottságából. Felkelteni az érdeklődést a széles földműves néptömegek között a gépi erővel történő szövetkezeti kollektív földművelés gazdasági és erkölcsi hasznai iránt. Állattenyésztő szövetkezetek létesítésével megjavítani állatállományunk minőségét és megszorítani azok mennyiségét. Lakásépítő szövetkezetek alapításával elősegíteni a lakásviszonyok megjavítását, új, egészséges családi házak építése útján. A falvakon házi ipari szövetkezetek létesítésével, nemzetgazdaság számára megmenteni minden munkaórát, amely különben az időjárási viszonyok változásai következtében veszendőbe mennek. És nem utolsósorban határozottan közreműködni a nép szellemi és testkultúrájának fejlesztése érdekében. Rövid vázolata ez annak a nagyjelentőségű munkának, amely ma a szövetkezetekre hárul s melynek fejlesztése meggyorsítja népeink gazdasági, szociális és kulturális fejlődését is.

»Az osztályharc tena a marxizmus—leninizmusnak arra szolgál, hogy annak segítségével föltesse ezen, vagy azon politika, világnézet alapelméjét, leleplezze azok osztályjellegét«. (Leonov)

DIALEKTIKA

Irta: Szemes György

A dialektika ősrégi gondolkodási módszer. Maga a kifejezés a dialektikus beszéletnek görög szóból ered. Ha el is tekintünk az ókinai és óhindu gondolkodók kezdetleges dialektikájától, akkor is tudnunk kell, hogy voltak görög filozófusok, akik már Kr. előtt 500 évvel dialektikusan gondolkodtak. Ez a dialektika természetesen korlátozott volt, az ókor termelési módja, osztálytagozódása, különösen pedig a rabszolgaszerző rendszer szűkös korlátok közé szorították.

Általában az ókorban dialektika alatt azt a képességet értették, mellyel valaki az igazságot a mások érvelésében előforduló ellentmondások felderítése és feloldása útján tudta megállapítani. Mint tanulmányunk folytatása közben rá fogunk jönni, ebben a meghatározásban tényleg benne van a dialektika módszerének minden lényeges alkotóeleme, bárha kidolgozatlanul, rendezetlenül és zavarosan is.

Az ókortól Heraklitosz, Plato és Arisztotelesztől Marx és Engelsig kétezer év telt el, közben a filozófia, a gondolkodás tudománya tovább fejlődött. Közben éltek: Bacon (Békn), Descartes (Dekárt), Diderot (Didero), Helvetius (Helveciusz), Voltaire (Volter), Rousseau (Russzó) azonban mi csak Hegel munkásságát fogjuk megvizsgálni, mert ahhoz hogy a dialektikáról alkotott mai felfogásunkat meghatározhassuk, okvetlen szükséges, hogy Hegel filozófiájának lényeges tételeivel tisztában legyünk.

Tudjuk, hogy a középkorban a hűbéri termelési rendszer keretei a természettudomány és a filozófia fejlődésének gátat emeltek. Ennek a rendszernek a kezében az elnyomott osztályok elnyomására a leghatalmasabb légyver az egyház volt. A tudományoknak csak másodrendű fontosságot tulajdonítottak, csak mint az egyház szolgáloi »domestica eolslae« (domesztika ekléziá) jöhettek számításba.

Tudjuk azonban azt is, hogy a hűbériség idejében már elég korán kifejlődik annak megbuktatója, a polgárság. Amerika felfedezése, az iránytű használatbavétele, a könyvnyomtatás, a lópor és egy sor más felfedezés, befejezték ezt a fejlődést, megteremtik a polgári tőkés termelési módot. Ezzel kapcsolatosan megindul a kérelhetetlen harc, a hűbériség legerősebb bástyája, az egyház ellen, amely harcnak végső kicsúcsosodásai Hegel és Feurbach (Fajerbah).

Hegel, a forradalom előfutára, annélkül, hogy személyesen forradalmár lenne. Ujratermeli a dialektikát és pedig nem a régi, hanem új magasabb formában.

A dialektika a természetet nem egymástól elszakított független tárgyak és jelenségek összességének látja, hanem összefüggő egésznek, melyben az egyes jelenségek nemcsak, hogy egymással szervesen összefüggnek, hanem egyenesen feltételezik egymást. Emellett úgy tekinti a természetet, mint a szakadatlan fejlődés, mozgás és változás állapotát, ahol valami mindig keletkezőben, valami pedig mindig elhalóban van. »Minden ami van, megéri, hogy elpusztuljon« mondja Goethe (Göte).

Ebből az következik, hogy a dialektika a természetben előforduló dolgokat és jelenségeket nemcsak egymástól való kölcsönös függőségükben, hanem egyuttal keletkezésükben és elhalásukban vizsgálja. An-

nak megismeréséhez pedig, hogy a természeti tüneményeket így kell vizsgálni, három úton jutott el a dialektika: a természet, az emberiség története és az emberi gondolkodás alapos vizsgálata útján.

A természet vizsgálata közben jött rá Heraklitosz a dialektikára. Ezt a természethől vett példával fejezte ki, mikor azt mondta, hogy az ember nem léphet kétszer ugyanabba a folyóba. Az emberiség történetének vizsgálata közben, megláthatók azok a törvényszerűségek, amelyek a történetben beálló változásokat, a termelésben, a társadalmi berendezkedésben beálló változásokat meghatározzák. Az emberi gondolkodás tanulmányozásáról beszélve pedig felmerül a kérdés, hogy vajon tényleg úgy van-e a természetben, mint ahogy ezt gondolkodásunk megállapítja. Az ember azonban a természet egy része, a gondolkodás tehát természeti folyamat, így nem lehet, hogy a gondolkodás más eredményre jusson, mint ahogy azt a természetes fejlődés megkívánja.

Ezek után meg kell próbálnunk a dialektika további alapelveinek megvizsgálását:

1. Az ellentmondások, vagy az ellentétek egységének törvénye:

Lenin szerint: »A dialektika szoros értelemben véve annak az ellentmondásnak tanulmányozása, mely magában a tárgyak lényegében rejlik.« A matefizikus gondolkodási módszer szerint az ellentmondás egy és ugyanazon tárgy lényegében egyenlő az értelmetlenséggel, tehát nem valami, a természetben előforduló jelenség, hanem a természetnek az emberi gondolkodásban megszületett, hibás visszatükröződése. Ez a tétel első pillantásra még azoknak is elfogadhatónak látszik, akik különben egészséges emberi értelemmel rendelkeznek, mert hisz ami görbe az nem egyenes, ami egyenes az nem görbe. Ámde nézzük csak meg egy kicsit közelebbről a dolgot. A differenciál számítás bebizonyítja, hogy a görbe lehet bizonyos körülmények között egyenes. Az ellentmondás, a saját ellentétének gyökere benne van a lényegében.

Ha a jelenségeket fejlődésükben és mozgásukban nézzük, rá kell, hogy jöjjünk, hogy minden jelenségben benne van a saját ellentéte. Bizonyítja ezt a mozgásban levő tárgy maga, mely ugyanazon időben ugyanazon és más helyen van, de bizonyítja a nap és az éjszaka, melyek ellentétesek és mégis egységesek, a férfi és a nő, a két ellentétes pólus, de mégis ember. Egészen egyszerű ez az egyszerű jelenségeknél, de sokkal nehezebb a bonyolultabbak megértésénél. Példának hozzuk fel a lét és nem-lét kérdését, amelyet csak úgy érthetünk meg, ha mindig fejújítjuk azt, hogy lenni mindig bizonyos fejlődést jelent. Akkor érthető, hogy a létben állandó elhalás és születés van, az elhaló már nincs, mikor még nincs az új születő valami, és fordítva, még van mikor, már megvan az új is. Szögezzük le tehát ismét, hogy a természetben minden tárgy és minden jelenség magában hordja a saját ellentmondását, tehát az ugyanaz egyúttal ellentétes és az ellentétes egyúttal ugyanaz.

2. A mennyiségi változásoknak minőségi változásokba való átmenetének törvényei:

A dialektika nem úgy tekinti a fejlődést, mint egyszerű növekedési folyamatot, hanem mint olyan fejlődést amelyben a jelentéktelen fokozatos mennyiségi változások nyílt gyökeres hirtelen minőségi változásokba mennek át. Ezek a minőségi változások nem fokozatosan jönnek

létre, hanem gyorsan, ugrásszerűen, éppen az említett fokozatos mennyiségi változások eredményeként.

Ennek a megértése és bebizonyítása céljából ismét a természettudományokhoz kell fordulnunk, mert hisz a természet a dialektika próbaköve. Engels itt elsősorban Darwinra utal, aki bebizonyította, hogy az egész jelenlegi szerves világ az állatok, a növények és természetesen az ember is ilyen évmilliók óta tartó fejlődés terméke.

Első példának vegyük a hőmérséklet változása által előállt minőségi változásokat. Tudjuk, hogy az emelkedő hőmérséklet a molekuláris mozgásmennyiségének emelkedése, a csökkenő hőmérséklet pedig ennek a mennyiségnek csökkenése. Tulajdonképpen tehát, az emelkedő vagy csökkenő hőmérséklet, tisztán mennyiségi változás, mégis a molekuláris mozgás, bizonyos anyagoként változó gyorsasággal magában az anyagban minőségi változásokat idéz elő. Például: a víz száz fokonál cseppfolyós halmazállapotából gázzá, illetve gáz halmazállapotú gőzzé változik, nulla fokonál pedig tömör halmazállapotú jéggé változik. Más anyagoknál ugyanezek a változások más hőmérsékletnél tehát a molekuláris sebesség más mennyiségénél következnek be. A kémia más bizonyítékokkal is szolgál: vegyünk például három elemet, a szenet, az oxigént és hidrogént. Ezeknek különböző mennyiségben történő vegyüléséből különböző savak keletkeznek, egymástól teljesen különböző sajátos tulajdonságokkal, tehát különböző minőséggel.

Az eddig említett két alapelv egymással való összefüggését mindenki érzékelheti. A mennyiségi és minőségi változások, sarkos ellentmondások, tehát ugyanazok a törvények érvényesek rájuk, mint minden más lényegbeli természeti ellentmondásra: azonosak egymással. Az első alapelv alapján a természet keresztmetszetét kapjuk, a másik alapján a természet hosszmetzetét.

3. A tagadás, vagy az ellentmondásokban való fejlődés elve:

Hogy minden anyag mozgásban van, fejlődést jelent, ezt már fentebb leszegeztük. Azt is tudjuk már, hogy ez a fejlődés ellentmondásokban történik, ami azt jelenti, hogy tagadás útján megy végbe.

A kiindulópont egy állítás, a tézis a tétel. Minden gondolkodást egy ilyen tétellel kezdünk el. Ez a tétel az ellentétes fejlődés törvénye alapján átmegy az ellentétbe, tagadja magát és így kapnak a tagadó, az ellentételt, az antitézist. A tagadó tétel újabb tagadása által kapjuk a következő most magasabb tételt, szintézist, az összetételt.

Hogy ezt az elvet megérthessük ismét példához kell folyamodnunk, annál is inkább, mert a tagadás maga nem lehet ész nélküli és cél nélküli. Vegyük példaképpen, mint ahogy azt Engels az Anti-Dühringben tette, egy szem árpát. Ha ennek a tagadását ész nélküli megsemmisítésnek értenénk és például egy mozsárban összetörnénk, úgy természetesen semmi sem történne ill. semmi olyan nem történne, ami közvetlen dialektikus fejlődést hozna létre. De mi nem ezt tesszük, hanem ezt a szem árpát elültetjük a földbe. Egy olyan dialektikus fejlődést indítunk el amelyben az árpa szem szintén megsemmisül (antitézis), átváltozik egy növényé amely tovább fejlődik, kalászt hajt, azután a második fejlődési rész megsemmisülése folytán újabb árpaszemeket kapunk, nem ugyanazt az árpaszemet, hanem mást és többet. A dialektikus fejlődési folyamat eredménye gyanánt egy magasabb létezési formát, a szintézist kaptuk. Azt hiszem ez mindenkinek érthető kell hogy legyen,

aki megtanulta, hogy a természetet nem egy nyugvó állapotnak, hanem fejlődési folyamatnak, mozgásnak, születésnek és elhalásnak lássa, tehát, hogy fejlődési folyamatokban gondolkodjék.

Ha az első két alapelvet a természet kereszt és hosszszerszétének neveztük, úgy ezt a harmadikat úgy tekinthetjük, mint a természet fejlődésének időben való vetületét.

Mielőtt tovább mennénk, fel kell hívnom a figyelmet arra a két veszélyre, amely a gyakorlatban gondolkodót ennél a kérdésnél környékezi és esetleg tévútra vezet:

1. nem szabad elképzelni az ellentmondásokban való fejlődés folyamatát úgy, mint ha az két ellentmondó tárgy tulajdonságainak egyszerű összeadásból állna, amely esetben a hasonló tulajdonságok összeadódnak, az ellentmondók pedig megsemmisítik egymást. Az ilyen gondolkodás nagy hiba dialektikus szempontból, mert innen származik a »mindenki enged egy kicsit« espedig éppen a lényegeset tehát az amit közönséges oportunitizmusnak, megalkuvásnak nevezünk.

2. Azt sem szabad feltételezni, hogy az új tételnek pld. az antitézisnek semmi köze a régihez, ill., hogy abban nincsenek benne a régi tétel elemei, mert igenis megvan a közösség a régi és az új között, hisz az új a régitől fejlődött ki. Ha ez nem így volna, akkor a dialektikus fejlődés lehetetlenné válna, ész és cél nélkül semmisítették meg a régi. Ez az amit anarchiának hívnak.

Ez a két veszély, akár milyen ellentéteseknek tűnik fel, ugyanarra a következtetésre juttat, ugyanis mind a kettő megszünteti a dialektikus fejlődés folyamatát.

Hegel filozófiája azonban mégis a »fején állt«, a fején mert minden fejlődés alapjának az eszmét, a világszellemet tartotta: ideálista volt. Marx és Engels azonban materialisták voltak, akik világosan látták, hogy a világ természetére nézve anyagi, hogy sokoldalú jelenségeit tulajdonképpen a mozgásban levő anyag problémái és hogy ahhoz a kölcsönös összefüggéshez, amelyet dialektikus módszerrel a jelenségek között meg lehet állapítani, semmiféle világszellemre szükség nincsen, hanem, hogy azok a mozgásban levő anyag törvényszerűsége szerint alakulnak.

Ennek az elgondolásnak csak további kifejtése, hogy az anyag, a természet a lét tárgyilagosa és eleven valóság, amely az emberi tudaton kívül és attól függetlenül létezik. Sőt, megállapíthatjuk, hogy az anyag elsődleges, míg az emberi ész és tudat másodlagos, mert hisz csak is az anyag, az emberi agy munkájaként létezik.

A filozófiai materializmus szerint a világ és a törvényszerűségei teljes egészükben megismerhetők és ha vannak még fel nem ismert jelenségek, úgy azokat majd egy későbbi időpontban a tudomány és a gyakorlat segítségével felismerjük. Gyönyörű példája ennek az elemek periodikus rendszere, amelyet Mendelejev felállított.

Marx és Engels azonban nem álltak meg ennél, hanem továbbmenve kimondták, hogy az emberi társadalom fejlődése is csak dialektikus módon érthető meg.

Ezt a lépést előre viszont csak a tudományos meglátás alapján nem lehetett megtenni. Bár Engels többszörösen kijelentette, hogy ha nem lett volna német filozófia, nem volna tudományos szocializmus sem, de csak a német filozófia tanulmányozása folytán sem lehetett volna elérni a tudományos szocializmusig. Ehhez bizonyos társadalmi körülmények kellett.

Mig Marx Párizsban töltve a száműzetését a francia forradalom történetét tanulmányozta, rájött, hogy annak kirobbanását csak az osztályok egymás közötti harca magyarázhatja meg, addig Engels Angliában él a chartista (csartista) mozgalom idejében. Anglia akkor a tőkés rendszer legfejlettebb országa volt, ahol minden nyitott szemű ember láthatta, hogy a politikai és gazdasági harcok valóságos alakja a polgárság és a proletárság közötti osztályellentétben lelhető fel.

Próbáljuk magunknak megmagyarázni, hogy mit jelent a dialektikus materializmus átvitele a történelem az emberi társadalom fejlődésének tanulmányozására.

Ha a természeti jelenségek egymásközötti kapcsolata a természet fejlődésének törvényszerűsége, akkor a társadalmi élet jelenségeinek egymástól való függése a társadalom fejlődésének szükségszerűsége. A dialektika elveit történelmileg társadalmi jelenségeknél éppen úgy bebizonyíthatjuk, mint ahogy azokat természettani példáknál bebizonyítottuk.

Ebből következik, hogy a társadalom történetéről szóló tudomány éppen olyan való tudománnyá fejlődhetik, mint pld. a fizika, vagy a biológia, tehát a fejlődés szükségszerű törvényeit gyakorlati alkalmazás céljaira kihasználhatja majd.

Ezen kívül ha a természetben az anyagi világ, a lét, valami elsődleges valóság, a gondolkodás, vagy az eszme pedig csak ennek vetülete, úgy a társadalomban is elsődleges valóság a társadalom anyagi léte, a szellemi élete pedig ennek csak függvénye. A társadalmi eszmék és politikai nézetek keletkezésének formáit tehát nem ezekben az eszmékben magukban, hanem a társadalom anyagi létének körülményeiben kell keresnünk.

A rabszolga rendszer korában kifejlődött társadalmi eszmék és elméletek szükségszerűen különböznek a hűbéri társadalomban, ezek pedig a tőkés társadalomban fellelhető eszminéktől, tekintve hogy a társadalom anyagi körülményei mindegyik korszakban mások.

Marx ezt így fejezi ki: »Nem az emberek tudata határozza meg létüket, hanem ellenkezőleg, társadalmi létük határozza meg tudatukat«.

Tisztáznunk kell azonban, hogy mit is jelent az a kifejezés, hogy a társadalom anyagi feltételei.

A földrajzi helyzet, a társadalmat körül vevő természet, feltétlenül befolyással van a társadalom fejlődésére, de ez nem lehet az a főerő, amely döntő oka lenne a társadalomban beálló változásoknak. Bizonyítékkal szolgálhat, hogy Európában pár ezer év alatt három ill. a Szovjetunióban négy gyökeres változás állt be a társadalom fejlődésében, míg a földrajzi környezet alig változott valamit. A társadalom tehát összehasonlíthatatlanul gyorsabban változik, mint a földrajzi környezet.

A másik befolyást gyakorló körülmény a népesség szaporodása. Lényegesen azonban ez sem befolyásolhatja a társadalom fejlődését, mert először is ez nem magyarázza meg az egyes gazdasági rendszerek szükségszerű egymásután való következését, másodszer pedig, ha a népesség sűrűsödése döntő befolyással lenne a társadalom fejlődésére, úgy a sűrűség növekedésével szükségszerűen magasabb fokú társadalmi rendszer alakulna ki, ami azt jelenti, hogy Kínában a tőkés rendszernek sokkal magasabb fokot kellett volna elérnie, mint az Északamerikai Egyesült államokban, Belgiumban a társadalmi fejlődésnek sokkal magasabb fokon kellene állnia, mint a Szovjetunióban, pedig az szemmel láthatólag fordítva van. Ha mégis meg akarjuk keresni azt a fő-

erőt, amely döntő módon befolyásolja a társadalom jellegét, és döntő módon meghatározza a társadalomnak egyik rendszerből a másikba való átmenetét, meg is találjuk azt. Ugyanazt találjuk meg, amit Marx és Engels találtak, hogy ez a főerő az emberek életfenntartásához szükséges eszközök megszerzési módjában rejlik.

Az életfenntartás eszközeinek megszerzése gazdálkodást tételez fel. Ahhoz, hogy élhessünk szükségünk van élelemre, ruházatra, lakásra és ültetőanyagra. Ahhoz pedig, hogy ezeket megszerezzük, elő kell őket állítani, termelni kell őket. A termeléshez eszközök kellene és emberek, akik ezeket az eszközöket mozgásba hozzák. A termelő eszközöket és azoknak az embereknek munkaerőjét, akik őket kezelik termelő erőkné, hívjuk.

A termelés harc a természet ellen, amely az emberi lét fenntartásához szükséges javakat többé vagy kevésbé nehezen, de nem önszántából adja oda az emberiségnek. Ezt a harcot az emberek soha sem egymástól elszigetelten, hanem mindig csoportosan vívják meg. A termelés tehát mindig társadalmi cselekvés. Ebből következik, hogy a szükséges javak termelésében az emberek egymással bizonyos kölcsönös kapcsolatba kerülnek, és ez a termelés másik oldala. Az embereknek a termelés folyamán kialakuló viszonyai a termelési viszonyok. Ezek akármilyen termelési rendszer mellett ép olyan elengedhetetlen elemei a termelésnek, mint a termelő erők.

Ahhoz tehát, hogy a történelmet, az emberi társadalom fejlődését tanulmányozhassuk és arra szükségszerűen állandóan érvényes törvényeket állíthassunk fel, okvetlenül szükséges, hogy a termelés folyamatát és annak sajátosságait megfigyeljük és megállapítsuk.

A termelés első sajátossága, hogy állandó mozgásban, fejlődésben van. Természetesen ez a fejlődés és változás maga után vonja a társadalmi és politikai eszméknek és a politikai berendezkedésnek a megváltozását is. Tudjuk, hogy amilyen az emberek életmódja, olyan a gondolkodás módjuk is. Az őskommunizmusban egy bizonyos termelési mód uralkodott, a rabszolgarendszerben egy másik, amely antitézisként felváltotta az elsőt, a hűbériség idejében ismét egy másik és így tovább.

Ezek után beláthatjuk, hogy a történelem nem a királyok és a hadvezérek története, hanem a termelésé, ami azt jelenti, hogy a termelők és a dolgozó nagytömegeké.

A termelés második sajátossága abban rejlik, hogy a termelési mód változása mindig a termelési erők változásával és fejlődésével kezdődik, miután ezek a termelés leggyorsabban változó, legforradalmibb elemei. Mindig úgy történik, hogy először változnak a termelő erők és csak ezektől függően és ezeknek megfelelően mondhatnánk vonatottan változnak meg a termelési viszonyok, a termelésben résztvevő emberek egymásközi kapcsolataik ill. gazdasági viszonyaik. Természetesen bár ismételtelen alá kell húzni, hogy a termelési viszonyok a termelési erőktől függően változnak, mégis a termelési viszonyok visszahatnak a termelési erőkre, azonak a változását lassítva vagy gyorsítva. A termelési viszonyoknak összhangba kell kerülniök a termelési erőkkel, mert ha a termelési viszonyok nem felelnek a termelő erők jellegének és állapotának, akkor a termelés rendszerében szakadás, válság és ezáltal a termelő erők pusztulása állna be. Ilyen szakadás a termelés rendszerében ilyen összeütközés a termelő erők és a termelési viszonyok között a válság, a tőkés országokban, ahol a termelő eszközök magán-

tulajdona szöges ellentétben áll a termelési mód társadalmi jellegével. Ez az ellentét az alapja a forradalomnak, amelynek az a rendeltetése, hogy a termelési viszonyokat megdöntse és új, a termelő erők jellegének megfelelő termelési viszonyokat teremtsen meg. Bizonyíték erre a Szovjetunió társadalmi élete, ahol nincsenek gazdasági válságok, mert a termelő eszközök társadalmi tulajdona összhangban áll a termelési társadalmi jellegével.

A termelő erők tehát, mint ahogy azt ebből láthatjuk, nem csak a legforradalmibb elemei a termelésnek, hanem azok, melyek a termelést ill. annak rendszerét lényegében meghatározzák.

Míg a termelő erők állapota megmagyarázza, hogy az emberek milyen eszközökkel teremtik elő az életfenntartáshoz szükséges javakat, addig a termelési viszonyok állapotának megvizsgálása után arra a kérdésre is feleletet kell kapnunk, hogy ki rendelkezik a termelendő javak előállításához szükséges eszközökkel. Megállapíthatjuk, hogy ezek az egész társadalom tulajdonát képezik-e, vagy egyes csoportokét ill. osztályokét és hogy milyen módon használják fel őket, közös célok szolgálatában, vagy más osztályok károsolására.

A termelő erők fejlődése a kezdetleges közszerszámoktól a kézművesiségig, a kézművesipartól a modern gépekkel berendezett gépiparig maga után vonta a termelésben résztvevő emberek változását és ezáltal természetesen a termelési viszonyok változását is, az öskommunizmustól a rabszolgaságon, hűbériségen és a tőkés rendszeren keresztül a szocializmusig.

Az ösközösségben kezdetleges szerszámaikkal és fegyvereikkel az emberek képtelenek voltak egyedül megvívni a létért folytatott harcot. Minden munkát közösen végeztek el és az a közös munka megteremtette a termelőeszközök közös tulajdonát. Nincsenek társadalmi osztályok, tehát kizsákmányolók sincsenek. A termelési erők azonban fejlődnek, változnak és megváltoztatják a termelési viszonyokat is, a közszerszámok helyét vas szerszámok töltik be, vadászat helyett állattenyésztéssel és földműveléssel foglalkoznak az emberek, fellépnek a kézműves mesterségek és az egyes termelési ágak között megkezdődik a munka megosztás. Ennek megfelelően megszűnik a termelőeszközök közös tulajdona is. Helyébe a magántulajdon lép és ezzel megteremtődik a tulajdonos és a nincstelen közötti viszony, a kizsákmányolás. A rabszolga rendszerben az úr és a szolga között indul meg az osztályharc, a hűbéri rendszerben a kizsákmányoló hűbérúr és a kizsákmányolt jobbágy között.

A termelő eszközök még tovább fejlődnek és megkívánják, hogy a tőkés már ne jobbágyokkal hanem felszabadult bormunkásokkal kezeltesse gépeit.

A tőkés rendszer azonban termelési eszközeinek óriási méretű tökéletesítése által termelőerőit annyira kifejleszti, hogy a meglévő termelési viszonyok mellett megoldhatatlan ellentmondásba bonyolódik. Miután mindig több és több árut termel, az árakat kénytelen csökkenteni, azáltal romlásba juttatja a kis és közép tőkések tömegét, akik természetesen a proletárságot növelik, csökkenti a vásárlóerejüket és lehetetlenné teszi saját áruinak értékesítését. Amellett hatalmas gyáraiban társadalmi módon termel és megássa saját sírját, miután a társadalmi jellegű termelés megköveteli a termelő eszközök társadalmi tulajdonát. Ezt pedig, tudjuk csak is forradalmi eszközökkel, a tőkés rendszer erőszakos megszüntetésével érhető el.

A termelés harmadik sajátossága abban áll, hogy az új termelőerők és azoknak megfelelő termelési viszonya kialakulása, az emberek akaratától függetlenül történik és pedig a régi társadalmi rendszer keretein belül. Mikor azután ezek a termelő erők kifejlődtek, a régi rendszer és annak uralkodó osztálya a további fejlődést akadályozzák és csak az új osztályok erőszakos forradalmi cselekvése által söpörhetők el. »Minden régi társadalomnak, mikor ujjal terhes, erőszak a bábája.« mondja Marx.

A történelem folyamán legutoljára kialakult osztály a proletáriátus, mely magát az öt elnyomó osztály igája alól csak a termelési eszközök társadalmisítása útján szabadíthatja fel, ami által a kizsákmányolás lehetősége és így az osztályellentétek, de maguk az osztályok is megszűnnek.

Hogy csak ez az osztály hivatott a fejlődést továbbvinni az érthető, mert a termelési folyamatban különleges helyzete van. A gyárakban és műhelyekben világosan érezhető a termelés társadalmi jellege, a közös munka ezenkívül is kifejleszti bennük a közösségi érzést, de mindentől eltekintve a gépi termelés a termelés legmagasabb alakja és ez is képesíti a proletáriátust a vezető szerepre. A parasztságban viszont aránylag erősen kifejlődött a magántulajdon érzése, munkájuk szétszórja őket — nem hivatott a vezetésre.

Mindezekből következik, hogy a proletárság az az osztály amely feladatát dialektikus alapon állapítja meg, a társadalmi fejlődés törvényeinek szükségyszerűségét gyakorlatilag ki tudja használni és tudja, hogy a termelő erők összhangját csak úgy érheti el, ha a meglévő társadalmi rendszert erőszakos uton megsemmisíti és a saját diktatúráján keresztül megteremti ezt az összhangot, a termelés társadalmi jellegének összhangját a termelőeszközök társadalmi tulajdonával. Megteremti a szocialista termelési rendszert.

SZOMSZÉDAINK

OLASZORSZÁG

Irta: Sulhóf József

A második világháború után Jugoszlávia és Olaszország között felmerült súlyos ellentétek során nem két ország és nem két ország népe, hanem két rendszer: az igazi demokrácia és az áldemokráciának öltözött imperializmus áll egymással szemben. Jugoszlávia népei nem ellenségei az osztály népnek és ha a két ország népein múlna, azok könnyen és gyorsan megegyeznének egymással. Jugoszlávia minden szomszédjával baráti kapcsolatokat keres és ez nemcsak üres szólam, hanem országunk demokráciájából eredő természetes tünet. Nem Jugoszlávián és nem a demokráciánkon múlik, ha ezt a kapcsolatot mindeddig nem tudtuk megteremteni Olaszországgal. Az az ország, amelyet demokratizált Olaszországnak neveznek, ma ugyanazon az úton halad, amely 24 év előtt a »Marcia su Roma« fasiszta mozgalomát elindította. Ez azt bizonyítja, hogy Olaszország belső problémáit, amelyek ma változatlanul ugyanúgy, sőt még súlyosabb formában fennállanak, mint az első világháború után, ugyanúgy a dolgok megkerülésével és a tökéls rendszer végfelmozásával igyekszik megoldani, mint akkor, amikor az első világháborúból győztesként került ki.

A mai világ egyik nagy tragédiája az az érthetetlen konokság, amit a régi rendszerek védelmezői, vagy azok tanúsítanak, akik a régi rendszert visszaálmodják és szeretnék feltámasztani. Nem értik meg, hogy lehetnek egy átalakulásnak, a társadalom gyökeres átszervezésének átmeneti fogyatékoságai, nehézségei, esetleg alkalmatlanságai az egyesekre nézve, de... ha a régi rendszert visszaállítanák, az következőképpen ugyanazokat a problémákat hozná vissza, ugyanolyan ellentéteket váltana ki és megoldása ugyanaz lenne: fasizmus, terjeszkedő erőszak és háború.

Akik visszakívánják a régi rendszert, visszakívánják a régi következményeket is, a pusztulást, az emberek millióinak lemészárlását, elégetését, falvak és városok felégetését, mert a régi problémáknak csak ilyen megoldásuk lehetett. Az új megoldások feladata, hogy az ilyen megoldást egyszer és mindenkorra kizárják.

Mennyire ugyanazt a helyzetet teremtik a régi problémák azonos módszerekkel való rendelkezése, azt talán egyetlen ország példája sem bizonyítja olyan szembetűnően, mint Olaszorszáé.

MARCIA SU ROMA

Mindössze néhány évtizeddel az olasz királyság egyesítése, az olasz városállamok és kisállamok megszűntetése és az osztrák uralom megtörése után Olaszország háborúba keveredett volt szövetségeseivel és az első világháborúból megnagyobbodva került ki. Negyvenmillió lakosának a belső hegyvidékek miatt a városokban és a partokon, tehát aránytalanul szűk helyen kellett elhelyezkednie és megélnie. A háború befejezése után Olaszországnak nem volt szerepe a megszállásokban, hadseregét két év alatt leszerelte, viszont ugyanakkor a háborús termelésre berendezett nagy gyárak beszüntették munkájukat és a világgpiaci problémák miatt csak túlzott lassúsággal szervezték át az üzemeket a békebeli termelésre. A termelés hiánya folytán a behozatal két és félszerese volt a kivitelnek, az eladósodás csökkentette a lira nemzetközi értékét, sőt a behozott árú révén a belső vásárlóértékét is. A lakosságnak az a része, amely dolgozott és keresett, nem tudta eltartani a családtagok mellett a munkanélkülieket is.

Természetes, hogy az egymásután változó kormányok nem merték érdemben hozzájárulni a kérdésekhez annálkevésbé, mert a gyarmati kérdések is megnehezítették a természetes megoldást: az ország szocializálását. Ugyanaz a Bonomi állott a kormány élére, aki a második világháború után is miniszterelnök lett. Mint ma, akkor is a tőkésrendszer védelmében kereste a megoldást. Az arány az volt, hogy az elpolgáricosodott arisztokráciával együtt legfeljebb, mintegy félmillió ember jöppolgári sorsban élt és több mint 39 millió ember nyomorgott. Egyetlen év alatt 200.000 ember vándorolt ki Északra, vagy Délamerikába. Azonban ezzel sem lehetett levezetni a válságot, mert 39 millió ember nem vándorolhatott ki. A tőkés rend, amely érdekeinek képviselőjére megteremtette a nemzet zárt egységét, most érdekeinek megvédésére létrehozta a sovinizmust. A tömegek indulatát, anyagi törekvéseit külpolitikai irányba terelte azzal, hogy más országok területei ellen erőszakot alkalmaztak — D'Annunzio rohama Fiume felett — vagy esetleg fegyvert esőrtettek: imperialista követelések Franciaországgal szemben. Az éhes tömeggel azt igyekeztek elérteni, hogy ha Korzikát, Tuniszt és a Riviérát megkapják, akkor mindenki teiben-vajban fürödhet. Ez egyébként az

irredenta propagandának szokott módszere, hogy földosztást ellenőrzött és irányított, tervszerű gazdálkodást és szociális gondozást csak arra az időre jögrött, ha az imperialista törekvéseket megvalósítja. Ezt csinálták Magyarországon, a harmadik birodalomban és mindenütt, ahol a tömegek ellátatlanságát és nyomorát a tőkésrendszer nem volt hajlandó úgy megoldani, ahogyan az a demokrácia szellemének megfelel.

Az olasz tömegek nem győzték kívánni az ígéretek beváltását a szocialista mozgalom mindinkább erősödött és a tőkésnek veszélyeztetve látták háborús nyereségeiket. De Facta hivatalnok kormánya csak elmérgesítette a helyzetet és 1922 július 31-ikén, azaz egy hónappal a hirtédtegénai konferencia befejezése után kitért az általános sztrájk. A megremült töké megmozdult. Talált valakit, aki zavaros, de a tömegek félrevezetésére alkalmas, a töké érdekeit szolgáló, alszocialista elméleteket állított fel. Körülötte maroknyi kis csoport állt, de mögötte felsorakozott nemcsak az olasz, hanem az Olaszországban érdekelt nemzetközi töké is. Ezek a fasiszták teremtettek rendet azzal, hogy letörték a munkásmozgalmat és ez a kis csoport 1922 október 25-ikén Róma ellen vonult; Marcia su Róma (mars Róma ellen). Négy nap múlva Mussolini, a kis csoport vezére kormányelnök lett és átvette a hatalmat, amelyet a legvadabb terrorral egészen 1943-ig meg is tartott. A sztrájkmozgalmakat fegyveres erővel letörte, a szocialista vezéreket meggyilkoltatta és bevezette a maga parancsuralmát.

A diktatura gyorsan bebiztosította magát, feloszlattott minden demokratikus szervezetet és még szorosabban szövetkezve a nagytökével, a bankokkal és nagyipari részvényesekkel a legsúlyosabb válságba sodorta a tömegeket, amelyek most már nemcsak testileg, hanem a terror alatt, lelkiileg is szenvedtek. Az öntudatos munkásságot fegyveres terrorral, a kegyetlenkedéseiről híres miliciával kényszerítette föld alá. Az éretlen tömegeket elkápráztatta nagy parádéival és ez volt minden, amit a tömegeknek adott. Ezzel a fasiszta módszerrel és a szakadatlanul kipréselt belső kölcsönökkel, amelyeket csak részben használtak fel közmunkákra, részben pedig a fasiszmus erősítésére fordítottak, nem lehetett megoldani a gazdasági és társadalmi kérdéseket. Ujabb erőszakos lépésekre volt tehát szükség.

A tömegek figyelmének elterelésére az éhségről és éhbérről, felállította követeléseit Franciaországgal szemben. Olasz egyeduralmat akart teremteni a Földközi Tengeren. Háttérrel is keresett és Franciaország egy érzékeny pontjához nyúlt, a Kisantanttal szemben Magyarországgal szövetkezett, amely az akkori Horthy-Bethlen önkényuralomban ugyanúgy sovimizta terjeszkedéssel akarta megoldani belső válságát, illetve félrevezetni földnélküli földműves tömegeit, mint Mussolini a földműveseit és munkásaikat.

A félrevezetés nem sikerült, a terjeszkedést mindenáron meg kellett kezdeni és a német fasiszmus uralomra jutása jó háttérrel biztosított. Kitért az abesszin háború, majd Olaszország résztvett Frankó oldalán a spanyol szabadságharcban és végül Albániát rohanta le. Megoldást ez sem hozott. Következett a görög háború, amelyet Mussolini nagy szegyenére német fegyverekkel kellett befejeznie. Közvetlenül ezt megelőzően 1940 nyarán Olaszország hadatüzent Franciaországnak, hogy a belső egyenetlenségek és német győzelmek folytán összeomlás előtt álló ország roncsaiból ő is zsákmányolhasson. Ennek az eseménynek egy keserű anekdótája, hogy amikor Mussolini hadatüzent Franciaországnak és Angliának az angol nagykövét utlevélének átvételékor megkérdezte a »Duce»-t:

— A hadüzenetet tudomásul vettem, de engedje megkérdezniem, mi készítette arra, hogy éppen most lépjen be a háborúba?

— Öt perccel a háború befejezése előtt helyet akartam magamnak biztosítani a béketárgyalások zöld asztalánál — hangzott Mussolini válasza.

— Kegyelmességed téved, mert most még egy órával a háború kezdete előtt vagyunk.

Az olasz tömegek nem akarták ezt a háborút, mert nem láttak semmi reményt arra, hogy ez a háború valóban meghozza sorsuknak jobbra fordulását. A tömeg hatalmas erejű nyomásával szemben még a német erőszak is tehetetlennek bizonyult és az imperialista olasz vezetőség arra használta fel ezt a nyomást, hogy kiugorjék a háborúból. Az olasz nép kezdetben komolyan vette a változást és nagy lelkesedéssel csatlakozott az Északolaszországban egyre jobban erősödő földalatti mozgalmakhoz, amelyeket sem Mussolini köztársasági miliciája, sem a német erőszak nem tudtak elnyomni. Kiderült, hogy az olasz munkásság tud is jól harcolni ha valóban szívügye az, amiért küzd: a demokrácia és a szabadság. Az olasz vezetőség azonban hamarosan elárulta igazi szándékát és a tömeg csalódottan látta, hogy csak a cégér változott, a második világháború utáni Olaszország belső rendszere nem.

FEGVERLETÉTEL

Az olasz nép boldogan lélegzett fel a kettős felszabadulás nyomán: egyszerre szabadult meg a fasiszta urától és a német terrortól. Az olasz imperializmus az utolsó pillanatig megkísérelte olyan előfeltételek megerősítését, amelyek biztosítják számára a korlátlan hatalmat a nép széles rétegeivel szemben. Július 25-ike, Mussolini urának megdöntése és szeptember 3-ika, a fegyverszüneti egyezmény tényleges aláírásának napja között Badoglio a legsúlyosabb bünt követte el saját népe és az egész emberiség ellen. Mialatt a szövetségesekkel tárgyal, folytatta a háborút és ezzel lehetővé tette a németek számára, hogy a másfél hónap alatt kétféle megerősítsék állásaikat Olaszországban. A másfél hónap alatt a németek elfoglalták az Apenninek összes kiútpontjait és lehetetlenné tették, hogy a szövetségesek nyomban az olasz fegyverletételt után benyomulnak Északolaszországba, ahonnan könnyebben és gyorsabban indulhattak volna el Középeurópa felé már 1943 őszén, mint majdnem egy évvel később az Atlanti partok felől.

Felmerül a kérdés: mi volt az olasz imperializmus célja ezzel a taktikázással? A válasz világos. Nem az olasz nép érdekeit vették figyelembe, hanem az olasz királyság és nagytőke szempontjait. Olyan helyzet állt elő, amelynél Olaszország nagyobb részében továbbra is uralkomni maradt a fasiszmus és a német terror. A felszabadított kisebb részen könnyebb volt ellenőrizni a nép mozgalmait annál is inkább, mert ez a terület főként mezőgazdasági, csaknem teljesen szervezetlen munkássággal, míg az északi területen még a fasiszta elnyomással is bizonyos mértékben szembeálló ipari munkásság megmozdulása veszélyeztette az imperialista érdekeket. Az északi területek felszabadításáig eltelt idő, másfél év, elegendő volt arra, hogy a déli területeken egy a fasiszmushoz nagyon hasonló királyi rendet teremtsenek és ez a rend nyomon követte a felszabadító angol seregeket úgy, hogy mire Északolaszországba értek, ott már nem volt több módja a munkásságnak arra, hogy szabadon szervezkedjék és akaratát nyilvánítsa, hanem bele kellett illeszkednie a kialakult imperialista rendbe.

Az angoloknak, akik itt döntőszerepet játszanak, kedvezett ez a helyzet. A királyság feltámasztásával feltámadtak mindazok a problémák, amelyek 1922, a Róma elleni vonulás előtt fennállottak Olaszországban.

Olaszország történelme kezdődött előről. Mindaz a fejtelenség a gazdasági életben, a termelésben, a közéletben, a munkanélküliség, éhínség, újból életrekelet, ami 1922-ben és 23-ban lehetővé tette a fasiszmus uralomrajutását. A koalíciós kormányt Bonomi alakította meg, a 72 éves politikus, ugyanaz az ember, aki a fasiszmosba sodorta Olaszországot. Benne résztvettek a baloldali pártok is, mert azt remélték, hogy ilyen módon ellenőrizhetik az újjáépítés munkáját, amit elsősorban gazdasági és szellemi téren kell megteremtteni.

TRIESZT SGRSA

De Gasperi miniszterelnök a trieszti kérdést pontosan ugyanúgy állította fel, mint elődei tették 25 év előtt: *Trieszt és Julijszka Krajina Olaszországa*. A szlovákia megkapja nemzetiségi jogait. *A béke kedvéért feláldozzák Fiumét és Zárát*, de gondoskodnak arról, hogy az ottani olasz lakosság jogait biztosítsák, Trieszt lakosságának többsége valóban olasz. De egész hátszország szlovén és hátszorgája nélkül ez a város nem élhet. *Sem ellátást nem kap, sem szabad vonalai nincsenek, hogy természetes háttere — Középeurópa — felé lebonyolítsa az áruforgalmat.* „Olaszországban egyáltalán nincs gazdaságilag szüksége Trieszt kikötőjére, amit az elmúlt évek alatt megmutatott. Az olasz piac számára sokkal kedvezőbb pontok nyugat felől Génua, a Levante felől Ancona. *Trieszt fekvésénél és vasúti hálózatánál tova Középeurópához tartozik.* Ha Trieszt Olaszországhoz tartozna, néhány évtized alatt teljesen jelentéktelen várossá süllyedne, amely háttérét elveszítve, arra volna ítélve, hogy a lakossága kivándoroljon. Nem kedvezőbb a helyzet akkor sem, ha Triesztet szabadkikötővé teszik, nemzetközi ellenőrzés alatt, mert ebben az esetben is elveszíti hátszorgát és ugyanolyan nehézségekbe ütközik Középeurópa számára a forgalom lebonyolítása, mint akkor, ha Olaszországhoz tartozik. Ezért elengedhetetlenül szükséges Középeurópa szempontjából, hogy Trieszt egy középeurópai, illetve dunamedencei államhoz tartozzék és ez annál inkább igazságos volna, mert környékét, Julia tartományt szlovák, tehát az egyik dunamedencei állam testvérnépei lakják. Jugoszlávia részéről, tehát szó sincs imperializmusról, amikor a trieszti kérdést felállítja, mert hiszen demokráciánk természetéből következik, hogy nem lehetnek imperialista, kizsákmányoló céljaink. De ez az oka annak is, hogy az összes dunai államok teljes egyöntetűséggel támogatják Jugoszlávia igényeit. Maga Trieszt lakosságának 70 százaléka munkás. Ez a munkásság is saját bőrén tapasztalta a munkában, milyen súlyos válságot jelent Trieszt kapcsolata Olaszországgal. Ezenkívül az olasz belső viszonyok is megriaszították a munkásságot, amely egyöntetűen követeli, hogy Triesztet Jugoszláviához csatolják, mert Jugoszláviában nagyobb biztosságot látja annak, hogy szabadon élheti életét, mint a félig fasiszta, imperialista Olaszországban.

A munkásság olasz részének ez az aggodalma teljes egészében igazolt. A fasiszmus annyira átszötte Olaszország egész életét és annyira befészkelődött a közéletbe és a magánéletbe egyaránt, hogy még akkor sem lehetne nyomait gyorsan és teljesen eltüntetni, ha Olaszországban a baloldal kerülné volna hatalomra. Az angol megszálló seregek azonban gondoskodtak arról, hogy a baloldal ne erősödhessék meg annyira, amennyire a hatalom parlamentáris átvételéhez szükséges. Egy magas-

rangú politikailag kitűnően képzett olasz tiszt néhány hónapig elzárva, magánbeszélgetés keretében, a következőképpen jellemezte a helyzetet:

»Anglia sohasem engedte meg, hogy a Földközi tengeren, tehát az indiai úton bármely hatalom megerősödjék. Mussolini megkísérelte, hogy szembeszálljon ezzel. Nyilvánvaló volt azonban, hogy Olaszország nem rendelkezik elegendő tőkével és nem tudja felszabadítani magát a minden nagyobb olasz vállalkozásban résztvevő angol tőke nyomása alól. Mussolini 1939-ig 53 belső kölcsönt vett fel és ezzel végleg kimerítette az országot. Az új kormányzat meg sem kíséri, hogy szembehelyezkedjék az idegen imperializmussal, hanem azt felhasználja saját imperialista célkitűzéseinek érvényesítésére. Olaszország eladja magát a nyugati hatalmaknak és ezen az áron az olasz tőke és a királyi hatalom biztosítja a maga számára a politikai szabadmozgást az ország területén belül, vagyis azt, hogy belpolitikáját az imperialista önkényuralom szellemében vezesse. Az olasz gyárak nyersanyag szükségletét külföldről elégítik ki, fűtőanyagát külföldről hozzák és az élelmezési hiányokat is külföldről fedezik. A gazdasági kiszolgáltatottságot ez az imperialista rendszer még fokozza, mert nem teremt tervszerűséget a belső gazdálkodásban és nem teszi lehetővé, hogy a rendelkezésre álló anyagokat a legcélszerűbben kihasználják a lakosság előtársára.«

Az események teljes mértékben igazolták ezt a megállapítást. A lapangó olasz fasizmus a külföldi reakció támogatásával különböző szervezetek keretében feltámadt és hatalomra jutott. Az angol imperialista politika teljes mértékben kihasználta az olasz helyzetet és kiszolgáltatottságot. Az olasz vezetők viszont a nép egyre fokozódó elégedetlenségével szemben csak úgy tudtak erőt mutatni, ha a fasiszta módszereket alkalmazták. A községtanácsi választások azt mutatják, hogy a baloldali pártok megerősödtek. Még hozzá éppen ott, ahol a fasiszta a legerősebb volt; a községtanácsi szervezetekben. Az olasz nép lassanként feléled abból a babonás vallásosságból, amelybe közvetlenül a felszabadulás után esett. A szervezkedés nagy nehézségekbe ütközik, mert a baloldali pártok mozgalmi munkáját nemcsak az olasz hatóságok, hanem a megszálló csapatok is lépten-nyomon elgáncsolják.

Ennek ellenére az északolasz vidékek ipari munkássága nagy hatású van a déli vidékekre és ma már az a helyzet, hogy a fasiszták és a kormányhatalmi vezetők kénytelenek a legsötétebb eszközökhöz nyúlni, hogy a mozgalmakat lejárassák a tömegek előtt. Az egyik ilyen módszer a szicíliai szeparatista mozgalom, amelyet néhány földesúr indított és amelynek semmi más célja nincs, minthogy zavart keletsen, megerősítse a fasiszmust és fokozza a dolgozó nép elnyomását és kiszákmányolását. A másik ilyen kísérlet az, hogy valahányszor a baloldali pártok felvételést, vagy tüntetést rendeznek, ugyanakkor a fasiszták betöréseket, rombolásokat, gyújtogatásokat követnek el. Azt a látszatot akarják úgyanis kelteni, hogy a baloldaliak fegyelmetlenek és rombolni akarnak, mert remélik, hogy így visszariasztják a nép széles rétegeit a csatlakozástól.

Olaszország a békeszerződések és béketárgyalások előtt mindenben kiszolgáltatta a nyugati imperializmust. Bizonyos, hogy ezen az áron akár jogtalan előnyökhöz jutni és imperialista céljait érvényesíteni. Ez látható Triest esetében is, amire Olaszországnak elsősorban, mint ugródeszkának a Balkánra van szüksége. A hivatalokban a legtöbb helyen volt fasiszták ülnek, az uralkodó osztály fasiszta szellemű és a külföldi reakciós körökben hathatós támogatásban részesül. Kérdés: vajjon a baloldal szer-

vezkedése elég erős-e és eléggé előrehaladott-e ahhoz, hogy szembezárljon az újabb fasizmussal és érvényesítse a tömegek jogait. Erre a kérdésre még nem lehet válaszolni. Bizonyos azonban, hogy a dolgozó tömegek ma már sokkal viágosabban látják a tényleges helyzetet és ha az idegen fegyveres erő elvonul és nem támogatja többé az imperializmust, a dolgozó tömegek szembe szállhatnak az urakodó osztállyal. Az olasz demokráciára még súlyos megpróbáltatások és nehéz harcok várnak.

Mr. BEVIN ÉS A NYUGATI DEMOKRÁCIA

Irta: Szántó Árpád

A multkor valaki így jellemezte Bevin-t: »Bevin úgy viselkedik a külpolitikában, mint az elefánt a porcellánboltban...« a jellemzés nem túlzott. Bevinnek sikerült összekúszálnia mindazt, amit a Foreign Office a háború folyamán lefejtett. Ami végeredményben nem lett volna öreg hiba, ha a külügyminisztérium toryvonalát haladó irányba terelte volna. Mr. Bevin azonban pontosan ennek ellenkezőjét tette. Eden külpolitikájának folytatását igérte be első alsóházi beszédében — a »külpolitika folytonossága« — de ez a folytonosság az edeni vonalon tulmenően Churchill és a »Cleveden Set« hitlerbarát irányának folytatásává vált. Bevin ma körülbelül ott mozog, ahol Lady Astor, Lord Beaverbrook, Marquess of Londonderry és a többi hitlerbarát chamberlanisták azt elképzelték. Ez a társaság, amely Lady Astor gyönyörű birtokán, a Cleveden Seten gyül egybe, tervelte ki annak idején a négyhatalmi egyezményt, küldte ki Lord Runciman Prágába, vezette be Henleint és Ribbentropot a londoni politikai körökbe. A háború alatt fogcsikorgatva túrték, hogy Nagybritánia és a Szovjetunió együtt haladjanak a Nácinevetország elleni háborúban. A háború utolsó heteiben újra feléledtek és mozogni kezdtek. Ez akkor volt, midőn Viscount Alexander of Alamein erőszakos közbelépésével elütötte Jugoszláviát a bőségesen megérdemelt trieszti győzelemtől. A választások alatt innen indultak ki Churchill vörösfaló megnyilvánulásai. A választások után remegve bújtak meg, míg az első kormánylista nyilvánosságra került. A fellélegzés általános volt a toryk jobbszárnyán, mert az új kormány még az első Macdonald kormánynál is reakciósabb. Ami pedig a legfontosabb, a külügyi tárcát nem a szovjetbarátnak ismert Hugh Daltonnal, vagy a »vörös« Stafford Crippsszel töltötték be. A Foreign Office új ura a megbízható, szovjetellenes Ernest Bevin lett.

I.

Ernest Bevin teljes mértékben beváltotta a hozzáfűzött reményeket. Már azokat a reményeket, amelyeket a City és a tory reakció hozzá fűzött. A munkáspárt uralomrakerülése idején a brit munkástömegek komolyan hitték a munkáspárt szándékában, hogy az égetően sürgős reformokat keresztülviszik és a külpolitikában továbbfejlesztik a háború folyamán barátságossá vált szovjet-an-

gol szövetségi viszonyt. Azzal mindenki tisztában volt, hogy ez a szövetség nem szerelmi házasság, hanem érdeklázasság, amely azonban mindkét fél érdekeinek teljes mértékben megfelel. Az angol-szovjet szövetség a jövő béke alapja és a faszizmus felszámolásának biztosítója. A munkáskormány, amely a XX század brit politikájának történetében páratlanul álló választási győzelem eredményeként vette át a hatalom gyakorlását, meglehetősen kedvező helyzetben volt. A tömegek akarata lehengerelte a torykat. A munkáspárt új képviselőinek jórésze egyenesen a lővészárkokból és a hadiüzemekből került az alsóház padjaiba. A választások során kerületek, amelyek évszázadokon keresztül torykat küldtek az alsóházba, lendültek át a munkáspárthoz. A hadsereg, amely a győzelmet kivívta, a munkásosztály, amely a hadsereg fegyvereit kovácsolta, a hátország mindkét nembeli dolgozói győzelemre viték a munkáspártot. A munkáspárt kormányprogramjának legsürgősebb részét három pont képezte: a katonák leszerelése, a bányák és az ipar egyrészének államosítása és a lakóházak újjáépítése.

Ebből a három pontból máig, tehát az elmúlt kilenc hónap alatt, a kormány egyetlen egyet sem valósított meg. A hadsereg még mindig 3 és félmilliót tesz ki és az anyaország szűkös élelmét fogyasztja, vagy a satnya devizafedezet rovására az Egyesült Államokból vásárolt javakat éli fel, tétlenül henyél, vagy gyarmati népek jogos szabadságmozgalmaikat tiporja el, míg odahaza az ipar, munkaerőhiány miatt képtelen a kivitel számára termelni. A bányák államosítása, amely előfeltétele a brit ipar felledítésének még mindig gyermekcipőben mozog. A bányatulajdonosok a nekik felkinált aránytalanul magas jóvátételi összegeket sikerrel csavargatják még magasabbra. A kormány bizottságot nevezett ki, a kisajátított szénbányák vezetésére. A bizottságban Sir Walter Citrinen kívül a munkásságnak egyetlen képviselője sem ül. A széntermelést amely Nagybritániában a lét vagy nemlét kérdése, a párt »fenyegerekére« Emanuel Shinwellre bízták — had járja le magát, elve alapján — aki viszont a kommunista Hornert nevezte ki teljes hatalmu kormánybiztossá. Horner, aki Walesben rendkívül népszerű, képtelen akármire is hozzáfogni, mivel a gyakorlott szénbányászok java még mindig katona és a jelenlegi leszerelési rendszer mellett még hónapokig tart, míg visszatérhetnek a termelésbe. A bevin külpolitika a hadsereget hatalmi eszközként kezeli. Ezért állítottak le nyolc leszerelési központot, ezért várható, hogy szeptemberig mindössze a 32-től 40-ig terjedő leszerelési csoportokat bocsátják el, míg január óta összesen 2 leszerelési csoport hagyta el a hadsereget. Az iparban másfél millió ember még mindig a hadsereg szükségletei számára termel. Az ipar államosításáról soha nem beszélnek, de a kormány még úgyszólván semmit sem tett. A lakóházak újjáépítése, amely égetően sürgős kérdés, hiszen a 8 milliós London házainak 60 százaléka bombakárosult, vagy rom, még mindig ott tart, ahol Churchill vejének, a torykormány közutálatnak örvendő újjáépítési miniszterének, Duncan Sandysnak napjaiban.

Az egyetlen kérdés, amelyben a munkáspárti kormány valóban »kimutatta a foga fehérjét« az a külpolitika volt.

II.

Hogy szociáldemokraták kormánya nem szocialista kormány azt már eddig is tudta a világ. De ilyen élesen még sohasem bizonyosodott be, mint most, a harmadik munkáspárti kormány idején.

Ernest Bevinről mindenki tudta, hogy a munkáspárt legreakciósabb szárnyához tartozik. 1936-ban, midőn az angol munkásszervezetek a Transport Houseban megbeszélést tartottak a spanyol népköztársaság megsegítésére indítandó akció érdekében, Bevin volt az, aki ezt elgáncsolta. A finn háború idején Bevin egységfrontot formált Chamberlain és Halifax tory kormányával, s a szovjetellenes beavatkozást sürgetők sorában előkelő helyet foglalt el. Bevin sohasem titkolta szovjetellenes érzelmeit. Ezért sóhajtottak fel a toryk, oly megkönnyebbülten, midőn Attlee őt nevezte ki külügyminiszterévé.

A munkáspárti kormány hatalomra kerülése idején a munkáspártok Európaszerte akcióegységben voltak. Több országban, így Norvégiában, Belgiumban, Olaszországban, Franciaországban, Romániában a kétpárt kongresszusokat készítette elő, amelyek napirendjén szerepelt a Szocialista és a Kommunista Pártok egyesítése. Még augusztus hó folyamán a Munkáspárt elnöke prof. Harold Laski európai körútra indult. Végiglátogatta azon országok legfőbbjét, ahol a munkásság egysége kiforróban volt. Laski látogatásai nyomán felbomlottak az egységarcvonalak lefagytak az egységítőreklémek csirái. Laski új jelszót vetett az európai politikába: a »nyugati demokrácia« jelszavát. Szerinte Európában tulajdonképpen kétféle ideológia uralkodik. Az egyik a nyugati demokratikus ideológia, amelynek szülőanyja a »British way of life« azaz a brit parlamentáris demokrácia. A másik ideológia a keleti erőszakuralom, amely a Szovjetunióban és azokban az államokban észlelhető, amelyek fegyverrel kezükben harcolták ki felszabadulásukat és most népidemokratikus kormányzati rendszereket alkottak. Laski, aki lengyelországi bevándorló szülők gyermeke, azt óhatjáná, hogy a nyugati, fejlett és civilizált demokrácia egy tömbbé tömörülve védekezzék a keleti barbárok ellen, egyben mintegy »egészségügyi övezetet« alkotva a »keleti elvek« fertőző behatása ellen. A nyugati demokrácia hordozói a szocialista pártok lennének, illetve pontosabban azok »szobatiszta« szárnya, mint például Leon Blum és Mayer Dániel hívei Franciaországban, Saragat és Ignacio Silone Olaszországban, Adolf Schaerf és Oscar Pollák Ausztriában, Payer Károly Magyarországon, Constantin Titel-Petrescu Romániában, Papandreu Görögországban, stb. Mint a fenti példa mutatja, a »nyugati demokrácia« a tervezett tömbön túl, nem tisztára földrajzi fogalom, azaz nincsen Nyugateurópához kötve, hanem Keleteurópában is megteremthető, ahol tömegek hiányában részben britt és amerikai szuronyokra, részben helyi levitézlett kolaborációnistákra és quislingekre támaszkodhatik.

Igy készítette elő Harold Laski elméletileg Mr. Bevin tevékenységét. A nyugati demokrácia hátvédjének Nagybritanniát jelölte meg. Elméletük biztosításaként pedig a Görögországot, Egyiptomot, Indiát, Indonéziát sikerrel »megbékélő« brit fegyveres erőt.

Mr. Bevin átvette elődje diplomáciai vezérkarát, a külügyi hatalmat teljes személyzetét és szervezetét. Ugyanazok az emberek,

akik Halifax alatt Kelet- és Középeurópában Hitlerék keleti terjeszkedését előkészítették, átlendültek a »munkásminiszter« vezetése alatt álló adminisztrációba. Véreskezű fasisztabarátok ezek, mint Sir Reginald Lepper, a görögországi polgárháború hőhérja aki egészen a közelmúltig athéni követként tevékenykedett és Bevin görög politikája az ő jelentéseim épült fel. A kelet- és középeurópai brit diplomaták tevékenységét kiméretlenül leplezte Zilliacus munkáspárti képviselő a New Statesman and Nation című baloldali hetilap hasábjain, ahol ezeket az uszítókat minden baj kútforrásának mondja. Ezek teljes erővel gátolják a népi kormányok munkáját és felelőtlen ígéreteikkel mozgósítják a fasisztabarát ellenzéket, s nagy szerepük van a nyugtalanságok fellángolásában.

Ilyen diplomatákra építi külpolitikáját Bevin, aki »őszintén beszél« és a kisemberek számára »biztonságos, demokratikus életformákat« akar biztosítani. Hogy mennyire őszinte Bevin, azt mindenekelőtt Görögországban bizonyította be, ahol politikájának hála, a fasiszta és monarchista elemek választási győzelme új polgárháború lehetőségét nyitotta meg.

III.

Vajon mit szólnak mindehhez a brit tömegek és mit szól mindehhez a brit munkáspárt parlamenti csoportja?

A brit tömegek általában politikailag eléggé éretlenek és nagyjában érdektelenek. Érdeklődésük nem terjed ki az anyaország határain túl. Még a munkásság döntő zöme is természetesnek tartja a Birodalom összetételét és fenntartását. A brit munkásság élet-színvonala magasabb az átlageurópai dolgozóénál. Ezt a gyarmati értéktöbbletnek köszönheti, azaz annak a ténynek, hogy minden egyes, az anyaországban született brit állampolgár a gyakorlatban közel 12 birodalmi alattvaló munkájának gyümölcseit élvezte. Ez az állítás a múltban tény volt. A háború és a belsőimperialista verseny, valamint a nemzeti felszabadító mozgalmak világszerte megrendítették a Birodalom szilárdságát. Az átlagangol ebből még keveset vett észre. Nem nagyon érdeklik a gyarmatokon lefolyó események, hiszen az oly messze van, a lóverseny, meg a »pub«, a sarki sörház közel. A háború folyamán az angol katonák megismertek távoli országokat és népeket, de azok gondolkozásmódja idegen maradt számukra. A brit expedíciós hadseregek katonái közül kevés tanult meg annyira idegen nyelveket, hogy a megszállott, vagy szövetséges országok sajtóját elolvassa, vagy hogy haladószellemű körökkel érintkezve, az illető országok kérdéseibe belemerüljön. Az angol nemzedékek óta ugyanazt az újságot olvassa és az újság hatalma óriási. A lapok a háború alatt a Szovjetunió győzelmeit hozták. A hadijelentések az angol katonát akkor fellelkesítették. A hazai front élelmezési nehézségei a német légitámadások credményeként előállott lakásliány, a nők és ifjak tömeges felhasználása a hadiiparban, a szakszervezetek megtagadása, a naciellenes háborúval kapcsolatos politikai vonal a munkáspártot győzelemhez segítették. Hogy a győzelem tulajdonképpen mire is kötelez az általában nem látták át a munkáspárt szavazói. A munkáspárt programja haladó volt és hittek abban, hogy Attlee és emberei visszahozzák a »good old Englandot«.

Az új emberek, akik a választások során a parlamentbe kerültek, eddig nagyrészt a politikán kívül álltak, s most zavartan to-

pognak az angol politikai élet bonyodalmas, ósdi útvesztőjében. Ők a »rank and file«, a népség-katonaság, amely a kormánypárt pad-soraiban hátul foglal helyet és eddig még nem jutott szóhoz. A politikai élet első vonalában azok ülnek, akik még Ramsay MacDonald idején tündököltek, akik rutinjukat, az alsóházban, mint Őfei-sége ellenzékének tiszteletreméltó tagjai szerezték. Ezek a megbízható uriemberek közelébb állanak a torykhoz, mint saját választóikhoz, vagy akár ifjú kartársukhoz, akik elől a toryknál keresnek védelmet. Nem csoda, hogy egyre gyakrabban beszélnek az alsóház folycsóin a »nemzeti összefogás« lehetőségéről, azaz egy torymunkáspárti kormányról, amely a nehézségek megoldásának egyetlen és csalhatatlan orvosszere. Ezért tapsolnak a toryk oly hevesen Bevin külpolitikájának: hidat jelent számukra a hatalom felé. A »rank and file« merog és alkalmilag megmutatja, hogy más véleménye van a dolgokról. Így 80 képviselő emlékiratot írt alá, amelyben tiltakoznak Bevin görög politikája ellen. Bevin erre lebolsevikizte ezeket a képviselőket szovjetbérenceknek nevezte és megsuhogtatta felettük a pártfegyelem ostorát, (amelyet közben felfüggesztettek.) A parlamenti csoport külpolitikai osztálya előtt Bevin hosszú beszédben védte meg külpolitikáját. A »lázadók« — pár kivételével — behódoltak. A csoport legkiválóbbjai a New Statesman and Nation hetilap körül csoportosulnak. Élükön Zilliacus áll, aki egykor a Népszövetség állandó főtitkárságához tartozott — alárendelt állásban — Maurice Orbach, valamint Maurice Edelman, aki haditudósító volt a háború alatt, Leah Manning, aki Jugoszláviáról közölt igen komoly beszámolót és Randalp Churchillt dührohambokra ragadta, Jenny Lee, Aneurin Bevan felesége, és még mások. Valószínű, hogy a csoport még növekedni fog abban az arányban, amennyiben Bevin külpolitikai vonala esődöt mond, vagy a kormány gazdasági reformjait nem sikerül keresztülvinni.

A csoport tisztán látja, hogy a Brit Birodalom klasszikus formájában, elveszett a háború folyamán. Bevin fegyveres beavatkozásai a gyarmatokon — és mások gyarmatain — csak megke-ményítik a szakadságukért küzdő gyarmati népek britellenes harci akaratát. A Nagy Három ma-brit politikai tréfák így mondják — már csak Nagy Két és Fél, amely esetben a »fél« az Nagybritánia. Az amerikai kölcsön feltételei rendkívül súlyosak, de erről maga Hugh Dalton mondta »a kéregető nem válogathat«. A kölcsön feltételei megnyitják a kivetelből élő Anglia brit birodalmi piacait az Egyesült Államok lehengerlően teljesítőképes ipara előtt. Mindezt a tömegek ma még nem látják tisztán, de a »rank and file« úgy-látszik, legalábbis megnyilvánulásaiból következtetve, látja. Ezért követeli Bevin külpolitikájának teljes megváltoztatását és a brit küpolitikának az angol-szovjet szerződésre történő átállítását.

A brit tömegek ma még kábultak a háború következtében. 3 és fél millió fiatal férfi és nő még nem szerelt le. A tömegek politikai érdektelensége azonban ma már nem olyan merev, mint a háború előtt volt. A sajtó csekély példányszámban megjelenő kommunista napilapot és pár radikális hetilapot kivéve — támogatja a kormány külpolitikáját, bár belpolitikailag a torylapok hevesen ellenzik a tervezett államosításokat és így az olvasók elkődösí-tése folyik. A várható nehézségek behatolnak az átlagos brit há-

zába, megzavarják magánéletét és így előbb-utóbb kénytelen lesz észrevenni, hogy a dolgok országa határain belül és kívül számára kedvezőtlenül alakultak. Be fogja látni, hogy nem tett eleget követelésének egyedül azzal, ha szavazatát a munkáspárt jelöltjére adta: szerepe azzal még nem ért véget. A »brit' h way of life« 600 millió lélekre épült és arra, hogy az európai államok sakkfigurák a Foreign Office kezében, az európai egyensúlyerőviszonyok tábláján — és ez megszűnt. Európa népei nem hajlandók többé magukat feláldozni azért, hogy Essex dombjait weckkendező kispolgárok töltsék meg és hogy az angol ember asztalára minden reggel a zabkása mellé tojás, sonka, jam és tea kerüljön.

Mr. Bevin nyugati demokráciára épült imperialista politikája meg fog semmisülni az új életre ébredt keleteurópai államok tömegeinek ellenállási akaratán és a gyarmati népek harcán. Ez a politikai csőd, remélhetőleg, a jószándékú brit tömegek okulását szolgálja megtanítja őket arra, hogy »szabadságot még sehahem kaptak ajándékba, azért harcolni kell« — mint azt John Cornford, a spanyol szabadságharcban hősi halált halt angol kommunista költő írta.

VILÁGSZEMLE

Írta: Steinfeld Sándor

Az utolsó hat hét eseményei világos következetességgel mutatják, a szervezett világreakció közös fellépését ott, ahol önző imperialista érdekek megvédéséről van szó, ahol az nyomott népek szabadságmozgalma még nem jutott teljes kifejezésre, ahol még harcolnak az emberi jogokért. Azokért a jogokért, amelyeket éppen a reakció főképviselője, az angol munkás párt kormánya képvisel, de Anglia határain kívül más számára elismerni nem akar. Anglia határain belül is csak annyiban, amennyiben az nem sérti közvetlenül, vagy közvetve az uralkodó osztályok gazdasági-politikai érdekeit. Másrészt az események megmutatták azt, hogy a reakció táborán belül sincs meg a tökéletes egység és az érdekellentéteken alapuló ellentmondások igen könnyen széthúzásokhoz vezetnek. Ennek az utóbbinak legélesebb példája a francia-angol ellentét. Egyrészt a szíriai, másrészt az olasz gyarmatok s végül a német ipar és bányá vidék kérdéseiben.

A reakció politikai munkáját lényegében öt csoportra oszthatjuk:

Mindenek előtt az általános zavart-keltő és megfélemlítő mesterkedések. Ezek közül a legkiemelkedőbb az atom-politika. Jelen számunkban erről más helyütt bővebben írunk, itt csak annyit kell megemlítenünk, hogy úgy a nagy hírveréssel beharangozott csendes óceáni próba-bombázás, mint a kanadai »kémkedés« kimondott célja a megfélemlítés. Megfélemlíteni a demokratikus erőket és azokat visszavonulásra kényszeríteni. A kultúra nevében mindent elsöprő és megsemmisítő atombombákkal fenyegetik a demokráciáért küzdő, vagy jogaikat már kivívott népeket: »ne merjeteek egy lépést se tenni, fogadjátok e a békés rabláncokat, különben...« Hogy ez a politika mennyiben egyeztethető össze a szabadságelvek hangoztatásával, a fasiszmus felszámolásával, a népek önrendelkezési jogával és egyéb jelszavakkal, amelyek védelmében milliók áldozták az életüket és amely jelszavakat az Atlanti Chartában

fektették le és a későbbi hármasszövevényeken ismertek el, az Churchill és az angol reakciós lordok dísz uszályhorlozóját, az egykori rakodó munkás Bevinnt nem érdekli. A szabadságról a kötött fogalmak mások az u. n. nyugati demokráciáknál és azokon belül ismét mások a saját használatra, és mások a kis nemzetek részére. Görögország például a szabadakarat nyilvánításának mintaképe, az indonéz harcosszereplők ugyanazon urak szemében szervezett utonállók, Franco a magasabb erkölcs lovagja. Az angol megszállási szervezetben még ma is fenálló német katonai alakulatok, melyeknek élén világszerte hírhedt fasiszta véredek állanak — a rend szervezetei. A szabadságukat követelő arabok oktanon elégedetlenkedők és a hindu népek szabadságvágya a világ »természetes« fejlődésének csak akadálya.

A reakció a történelmi fejlődés dialektikája ellen védekezve, mint minden győztes zsarnok, mindenütt veszedelmeket sejt. Ezen veszedelmek valóban fenn is állnak. De nem a kultúrára, a jó éltre, hanem éppen a sötét erők szabadságelfojtó ármánykodásaira.

A második csoport a háborúban vereséget szenvedett fasiszmus egyáltalán nem burkolt támogatása. A spanyol benemavatkozási bizottság átkos szelleme ujja élede. Egyrészt a lagymatag angol-amerikai-francia jegyzék, másrészt a Francznak történő hadianyag és fegyver szállítások, végül a megtűrése annak, hogy a Németországból elmenekült nácivezéreket Spanyolországban nemcsak oltalmat, hanem támogatást is élvezzenek, hogy Franco hadseregének kiképzését német tisztek végezzék és a világ demokratikus közvéleményének szemé láttára öljék meg a spanyol nép legjobb szabadságharcosait.

A harmadik csoport a reakció ellentámadása a szabadság ellen.

A francia népszavazás elvetette az alkotmánytervezetet, a reakció pillanatnyilag és átmenetileg sikeresen megakadályozta a nagytőke érdekei ellen irányuló demokratikus továbbfejlődés elindulását. Megtehetette ezt azért, mert olyan szövetségeket mozgósíthatott a maga oldalán, mint az egyház és az egész nagytőke és kispolgárság. Megtehetette ezt azért, mert a demokrácia letéteményese, a dolgozó nép nem egységesen, nem egy közös zászó alatt vette fel a harcot. Ennek egyedüli és kizárólagos oka a francia szocialista párt egységtörő munkálkodása. 1936 óta a francia Kommunista Párt nem egyszer tett ajánlatot a munkás osztály egységének valóságos létrehozására, de Blumék ezt minden esetben elutasították. Ha a munkás osztály nem egységes, akkor szövetségesei is gyöngébbek, vagy másutt sejtve az erőt, elhagvták. A francia belpolitika és ezzel kapcsolatban a külpolitika alakulása attól függ, hogy a Kommunista Pártnak milyen mértékben sikerül megteremtene az egységet a két-száz csa'ád elleni és a népjogokért vívott küzdelemben.

A jelenségek negyedik csoportját a Szovjetunióval szembeni állásicglalások adják. Ennek legkirívóbb példája a biztonsági tanács ülésén az iráni bonyodalom tárgya'ása volt. Kizárólag a szovjet kormány végtelen türeimén és mindenek fölött álló békeszeretén mulott, hogy a világhéke és a nemzetközi együttműködés ifjú szervezete letette nehéz vizsgálat.

Az ötödik csoport a fasiszta megszállás alól főszabadu't és a demokratikus fejlődés útjára lépett népekkel szemben követett politika. Erre vonatkozóan a külügyminiszterek párizsi tanácskozása kétséget nem tűrően rántotta le a leplet a népek önrendelkezési jogát félremagyarázó angol, amerikai, francia hivatalos álláspontról. Triest és a Julia-tartomány kérdése és ezen kérdés elintézési módja próbaköve lett az elvek beváltását célzó akaratnak.

Ha a határok megállapításánál, mint alapelvet nem a demokráciát vesszük (ez tulságosan sok lenne a nyugati demokrácia képviselői számára), hanem pusztán a néprajzi adottságokat és az azokból eredő gazdasági szükségességget, akkor Triest és a Julia-tartomány hovatartozandósága vitára sem adhat.

na alkalmat. A reakciós osztrák kimutatások is azt bizonyítják, hogy a szláv elemé a túlnyomó többség, hogy az olaszok legnagyobb része bevándorolt. Ezt megállapítani nem volt szükség a nemzetközi bizottság helyszíni szemléljére. A helyszíni szemlének célja az volt, hogy megállapítsák egyrészt a tényleges nemzetiségi viszonyokat, másrészt azon gazdasági mozzanatokot, amelyek a határ meghúzásánál tekintetbe jönnek, végül tudomást szerezzenek a lakosság kívánságairól. Amak ellenére, hogy a bizottság kiküldetésénél a fent említett feladatot kapta, az angolok, amerikaiak és franciák jelentéseikben csak az osztrák és olasz népszámlálási adatokat említik, míg a másik két pontról mély hallgatásba burkolóztak. Annak ellenére, hogy a helyszínen a bizottság minden tagja meggyőződhetett a tényekről, az egy szovjet jelentést kivéve a tényekkel egyáltalán nem számoló megoldásokat indítványoztak.

Mi nem azért követeljük a Julia-tartományt és Triestet, mert a ránk kényszerített háborúban győztünk, nem azért, mert az olasz imperializmus vérengzéseire illy módon akarunk elégtételt kapni, hanem azért, mert a terület jugoszláv terület, amelyet 1919-ben tőlünk elraboltak s amelyet most vissza akarunk kapni, mert nem engedhető meg, hogy hazánk népeinek egy része továbbra is idegen rabságban sínylődjék. A párizsi tanácskozásokon ebben a kérdésben még nem sikerült a végleges megegyezés. A reakció gyorsösen ragaszkodik elgondolásaihoz, amelyekben csakis hazánk népeinek egysége és a világ demokráciájának közös összefogása ingathatja meg.

A volt olasz gyarmatok és az Olaszország által fizetendő jóvátételek kérdéseiben a helyzet már sokkal érettebb. A román, bolgár, magyar és finn békeszerződések előkészítéseik döntő szakaszukba jutottak. A párizsi értekezletre jellemző, hogy az angolszász hatalmak valószínűleg már előzőleg megegyeztek a legfontosabb kérdésekben. A többi nemzetek jogos követeléseit elutasítják, ugyanakkor pedig keresztülhajszolják a maguk terveit, amelyek egyáltalán nem egyeztethetők össze a nemzetközi együttműködés alapelveivel. Hogy ennek ellenére a tárgyalásokat mégis sikerült tovább vinni a holt pontról, az a londoni »Times« szerint kizárólagosan Molotov fellépésének tudható be. Ami a békeértekezlet végleges időpontját illeti, az angolszászok szeretnék azt rögzíteni, tekintet nélkül a párizsi megbeszélések eredményére. Ezzel szemben Molotov álláspontja az, hogy a béketárgyalásokra csakis az olasz békeszerződés előzetes megfogalmazása után kerülhet sor. Ebben a kérdésben pillanatnyilag még nem jött megegyezés létre.

Ha most összefoglaljuk mindazt, amit az előbb mondottakból következtethetünk, láthatjuk, hogy a reakció mindenütt ugródeszkát akar magának készíteni, amelyet úgy a demokratikus államok belügyeibe való beavatkozására, mint egy esetleges komolyabb összeütközésnél szeretne felhasználni. Ugyanakkor nem szabad elfelednünk, hogy a reakció tábora nem egységes és azon belül a széthúzó erők ugyanúgy érvényre jutnak, mint az »eszményik«, a Hitler által képviselt Szovjetunió ellenes összefogást hajlászó erők. Ezt bizonyítja a már említettekén kívül az angol amerikai kölcsön, az amerikai beavatkozás a kínai angol érdekeltségekbe, az egyre növekvő amerikai befolyás Indiában és az arab világban.

Az áldatlan magyarországi viszonyokra jellemző egyrészt a pénzaradat, amelyet a jelenlegi kormányvonal képtelen megoldani. Mélyrehatóbb gazdasági intézkedések szükségesegek, kemény kézzel kellene belenyúlni a magántulajdonon alapuló rendszerbe, mert csakis így lehet végetvetni a dolgozó népet mindenéből kifosztó hullarabló tőkések üzérkedéseinek. Keményebb adópolitika, a régi rendszert szívvvel és lélekkel képviselő hivatalnok sereg könyörtelen elbocsajtása, a nagy üzemek államosítása mellett elengedhetetlen előfeltétele a termelés külföldi segítség nélkül történő megindításának.

Másrészt le kell számolni a belsődi reakcióval és annak minden árnyalataival. Hogy ez a reakció meg van, hogy él és virul, csak két példát említünk. Az egyik a Népszava 1946 évi január eleji könyvárjegyzéke, abban többek között a 28. oldalon Borus Ferenc: Csonkama gyarország vilámosításáról című könyvét ajánlja a magyarországi szociáldemokrata párt kiadóvállalata megvételre 240 P. alapáron. »Úzd ki bár a természetet bittal, mégis egyre visszatér« mondták a régi rómaiak. Lehet-e a revizionizmus ellen harcolni, ha ugyanakkor a népbüfitő mákony szörnyű felszava: »Csonkama gyarország« ott szerepel a hivataos kiadványok között. Erre válaszolni csak a szociáldemokrácia tizenhárom próbás vitézei tudnak.

A másik ilyen jellemző tünet annak a bizonyítására, hogy a farkas megváltoztatja szörét, de természetét nem, a Budapestén lezajlott népbíróási tárgyalás, amelyen a noviszádi razzia egyik főhősének, Szombathelyi Ferencnek a magyar honvéd vezérkar volt főnökének ügyét tárgyalták.

Szombathelyi, aki a doni magyar katasztrófa idején vezérkarj főnök volt, akinek különbíróasága sok magyar hazafit ítelt halálra és akasztott fel, akinek vezérkarj főnöksége alatt pusztították el a magyar munkaszolgálatosok tizezrei, akinek rendelkezésére történt a magyar nevet meggyalázó újvidéki »tisztogatósa«, a Népbíróóság tudvalevőleg mindössze 10 évi fegyházra ítélte.

Ezuttal Szombathelyi Ferenc kirendelt (?) védőjének, dr. Kardos Jánosnak a NOT előtt elmondott beszédére hívják fel a magyar közvélemény figyelmét, Szombathelyi védője többek között ezt mondta:

»Mi lett volna Magyarországgal, ha a magyar politika bizonycs mértékben nem szolgált volna ki a németeket, a németek 1942-ben jöttek volna be és a magyar hadsereg ellenük fordult volna?»

Szóval: a NOT előtt 1946 májusában, a béketárgyalások előtt hirdetni lehet, hogy a németeket célszerű volt kiszolgálni.

Szombathelyi védője beszédében azt is kétségbe vonta, hogy a magyar megszálló csapatok a Szovjetunió területén a nemzetközi jogba ütköző cselekményeket követtek volna el. Szóval: védtelen polgároknak a legyilkolása, városoknak és falvaknak indokolatlan felgyújtása és lerombolása nem ütközik a nemzetközi jogba.

Ugy gondoljuk, hogy e néhány, a sok közül kiragadott példából le kell vonni bizonyos következtetéseket.

Nem erősül meg a bizalom a magyar kormánnyal és Magyarországgal szemben, amíg a hivatalos kormánynyilatkozatok ellentétben állanak a közélet jelenségeivel. Nem lehet bízalmunk a magyar kormány őszinteségében mindaddig amíg a magyar-jugoszláv határon a Bácskából megszökött sváb jegyzők »hajtják végre« a rendelkezéseket. Nem lehetünk a jó barátságról zengedező nyilatkozatoknak, amíg a jugoszláv kisebbség Herthy iskoláját végzett csendőrmesterek hasáskodását nyögi.

A világpolitika egyik jelentős eseménye a béke megszilárdításának és mindenáron való megvédésének alapkövét jelenti a cseh-jugoszláv szerződés aláírása. A szláv népek kemény iskolát jártak és hogy a vizsgát fényesen kiállották és tanultak is, bizonyítják a jugoszláv-szovjet, a lengyel-szovjet, a cseh-szovjet, a jugoszláv-lengyel, cseh-jugoszláv és lengyel-cseh szerződések. Ezen szerződések nem a háború, hanem a béke eszközei de egyuttal nem a mindenáron való, tehát a megalázkodás árán is való béke eszközei. A nehéz történelmi tapasztalatokkal rendelkező nemzetek üntudatcs, nyílt megállapodásai ezek, harcos kiállás a békéért, a haladásért és a demokráciáért.

Hazánk népei sikerrel oldják meg a dinár-csata legnagyobb nehézségeit. A történelemben még nem fordult elő példa, hogy egy, a háborútól ennyire meg-

vise't állam ilyen rövid idő alatt leküzdje az égető gazdasági nehézségeket és mindenkinek előtt a saját erejére támaszkodva kerülje ki a pénzáradat fenyegető veszedelmeit és olyan mértékben szilárdítsa meg valutáját, amint azt itt nálunk láthatjuk. Ezzel nem azt akarjuk mondani, hogy a külföld — a szövetségesek és a Szovjetunió — nem voltak segítségünkre, de pusztán az a segítség értéktelen lett volna. Az újjáépítés minden akadályon át diadalmaskodó versenyzelleme és ifjúságunk dicsőséges lendülete alapvető biztosítékai kormányunk helyes politikája megvalósulásának.

A földosztás befejeződött. A vajdasági rónán zö'dül a kalász. Gyáraink termelése egyre tervszerűbbé és eredményesebbé válik, utaink és hidaink, valamint szállító eszközeink szinte a semmiből épülnek újjá. A reakció vérmes álmai, hogy a tanulatlan munkások tönkre tesznek mindent, hogy a »külföld ezt nem tűrheti sokáig«, hogy »majd jön Drázza« ködbe vesző ábrándok maradtak. Mert a külföld hozzánk jön tanulni, ahol a »tanulatlan munkások« tudása, akaratereje és hazaszeretete csodákat varázsol a föld alatt, a föld felett, csodákat, amelyeken ámul a világ.

Hazánk népei békés utcn. békés eszközökkel biztosan haladnak a demokratikus forradalom útján a szocializmus alapfeltételeinek elérése felé.

Szobotica, 1946 május 16.

FIGYELŐ

A FÖLDOSZTÁS MARGÓJÁRA

A napokban két régebbi statisztika került a kezembe. Az egyik az 1895. évi nagy mezőgazdasági kimutatásból kiderült, hogy az akkori Magyarországon 1.459.893 törpebirtokos tulajdonában mind össze 2.550.172 katasztrális hold föld volt, ezzel szemben 3.577 nagybirtokos 12.948.920 kat. hold földet birtokolt. Ugyancsak ebből a kimutatásból megtudtam azt is, hogy az akkori Magyarországon 5 százezer holdnál nagyobb hitbizomány volt: a herceg Eszterházy-féle (41.282 h), vagyis nagyobb mint Esztergom és Ugocsa vármegye együttvéve, a gróf Schönborn-féle (240.858 hold), a herceg Coburg-Gothai (147.296 hold), Frigyes főhercege (145.476 hold), és a herceg Festetic-féle (111.347 hold).

A másik statisztika az 1916-es népszámlálást közölte, amely szerint Bácska lakosságának 38,3 százaléka földnélküli mezőgazdasági munkás, napszámos stb. és hogy ebben az időben 57.631 földnélküli család élt Bácskában.

Ez a két statisztikai adat két óriási ellentétet mutat: az egyik oldalon ott van a kb. 4000 nagybirtokos, akik az összes föld egyharmadát bírják; a másik oldalon pedig százezerszámra sőt millió számra sorakoznak fel a kizsákmányolt, földnélküli munkások. Ez az óriási ellentét a történelem folyamán itt, Bácskában is többször robbantotta ki a földmunkásság elégedetlenségét, de mindig sikerült az uralkodó osztályoknak a földmunkásság forradalmi hangulatát elnyomniok és tovább folyt a dözsölő, mihaszna élet.

Most évszázados, véres harcok után teljesült a földmunkásság régi vágya és minden becsületet, a demokráciáért küzdő földnélküli napszámos ember saját barázdájába vetheti el gabonáját, saját kenyérét eheti.

Ha visszatekintünk a múltba, megállapíthatjuk, hogy Bácskában, a Vajdaságban szakadatlanul folyt a vér a föld jogos birtoklásáért. Bácska a nép és a föld egészségtelen viszonyának tragikus tája, tragikus visszatükrözése. Üszkös kastélyok, tüzes vassal

homlokon bélyegzett jobbágyok emlékei döbbsenek ránk a múltból. Ez a föld, amely a messzi földön híres, acélos bácskai buzát kitermette, a legmélyebb szociális körtüneteket hordozta történéseiben. Társadalmi fejlődés nem volt, fegyver és erőszak zabolázta meg az igazságot, az igazságra törekvő dolgozó tömegeket. Dózsa György paraszt-szabadságharcának 1514-ben igen jelentős és erős támasza volt a bácskai jobbágyság. Ebből az időből visszamaradt egyik írás így szól: »Bodrog és Szerém megyékben úgy bánnak a jobbágyokkal mint valami barmokkal és annyira sanyargatják őket, hogy tartani kell attól, miszerint a szegénység tömegesen Törökországba vándorol. Dózsa szabadságharca idején Mészáros Lőrinc Bács megyében, egy Borbás nevű pap pedig Szerémségben vezette a kizsákmányolt és emberszámba sem vett népi tömegeket, Borbás Péterváradnál át kelt a Dunán és faluról-falura vonulva, csapata állandóan szaporodott, a jobbágyság tömegesen csatlakozott hozzá, Borbást a paraszt-szabadságharc leverése után egy templomtoronyból ledobták. Kenderessy Balázs bácsi földesur pedig a szabadságharc életben maradt jobbágyainak homlokára tüzes vaskeresztet süttetett. A szigorú megtorlást valósággal enyhítette a török térhódítás, mert a jobbágyság több önállósághoz, nagyobb szabadsághoz jutott. Igaz: két felé adózott, a törököknek és a portyázó főnői csapatoknak.

★

Az 1848-as év folyamán a tiszavidéki szerb földmunkásság elűzte a magyar német és szerb földbirtokosokat s földosztáshoz fogott. Ez is egy fontos tény a földmunkásság történetében. Ezen a vidéken ez volt az első földosztás.

★

Az első világháború előtti földmunkásmozgalom legrégebb nyomai Bácskában található meg. Már jóval a századforduló előtt a nagybirtokok

munkabéreivel és az életviszonyokkal mindjobban elégedetlenkedő mezőgazdasági munkásság, osztályöntudatának növekedésével, szervezkedés útján igyekezett súlyos gazdasági helyzetét javítani. Bácskában számos földművesszervezet működött, amelynek időnként erőteljes bérmozgalmakat vezettek le. Így 1896 és 1897-ben, amikor a napszám 60--70 krajcár volt és egy munkás keresete aratáskor 30--40 forintnál többet nem tett ki.

★

Erőteljes földmunkásmozgalom indult meg, különösen Mélykut, Madaras, Szenttamás és Ómoravica lettek a földmunkás-szervezkedés vihársarkai, 1896 augusztus 13-án Szenttamáson megjelenik az akkori Magyarországon első földmunkás-lapja, a »Radenci«. A következő évben, 1897-ben részlegesen mozgósított katonasággal készült az ország az aratásra, Bács megyében mégis az összes aratók sztrájkoltak.

Fontos esemény színhelye volt 1910-ben Ómoravica, ahol a földmunkásság legnagyobb kongresszusát tartották meg.

★

Ebből a rövid történelmi visszajelentésből is megállapítható, hogy a bácskai, a vajdasági földmunkásság évszázados álma teljesül ma, amikor ebből a gazdag bácskai földből magáénak mondhat egy darabot, amely tisztességes magatartás alapján, becsületes munka mellett biztosítja emberi megélhetését. A földmunkásság fölért való hosszú küzdelmének végét jelenti az a felelhetetlen nap és óra, amikor saját földjéből az első barázdat szántja, Dózsa György paraszt-szabadságharca után 432 évre.... Vajdaság dolgozó parasztsága ezt a rajongásig szeretett, most már sajátjának mondható földet nem engedi ki a kezéből, mert tudja és sohasem fogja elfelejteni, hogy ősei milyen sokat hadcoltak, küzdöttek ezért a földért....

Herbatin Kálmán

JULIJSKA KRAJINA

A felszabadulás első pillanatától kezdve az egész közvéleményt élénken foglalkoztatja Julijszka Krajina kérdése. Ugy a felszabadított területeken, mint a megszállott részekben élő nép nap-nap után jobban és jobban juttatja kifejezésre azon kívánságát, hogy visszatérjen Jugoszláviához Tito Jugoszláviájához.

Julijszka Krajina tragédiája 1918-ban kezdődik, amikor a régi osztrák bilincseket felcserélte olasz és később olasz-fasiszta bilincsekkel. A múlt világháború idején, mint ismeretes, Olaszország szövetségese volt Németországnak és az Osztrák-Magyar monarchiának. Kihasználva az Antant helyzetét, cserben hagyta régi szövetségeseit és egy titkos megállapodást kötött az antanttal 1915. április 24-én melynek értelmében néprajzilag legtisztább jugoszláv területeket kellett kapnia a hadbalépésért. Szerbia, akit Németország és az Osztrák-magyar monarchia 1914-ben megtámadott sohasem tette magáévá ezt a titkos, londoni egyezményt, melyből kifolyólag kb. 700.000 lakos került olasz uralom alá, az odacsatolt nép megkérdezése nélkül. Hiábavalónak bizonyult a jugoszláv küldöttség minden fáradozása; az örendelkezési jog és egy tiszta néprajzi határ megvonásának a követelése, amit maga Wilson elnök is támogatott. Dacára annak, hogy Jugoszlávia a demokráta hatalmak oldalán harcolt, a zsoldostalpnál nagyfokú megnemérettéssel, bizalmatlansággal és nehézségekkel találta magát szemközt. Az első világháború Amerika belépése folytán a népek örendelkezési jogának elméleti győzelmével végződött, mégis

Olaszország, aki szintén győztesként került ki abból a háborúból, érélyesen ragaszkodott a londoni titkos egyezmény megvalósításához, ami kétségtelenül ellentétben volt az örendelkezési loggal. A szövetséges hatalmak közbelépése folytán nem alkalmazták a londoni egyezményt teljes egészében, de így is az adriai tenger problémáját teljesen elavult és egészségtelen elvek érvényesítésével oldották meg. A jugoszláv lakosságot azzal a feltétellel engedték át Olaszországnak, hogy ott emberi életkörülmények között é és nemzeti létét nem veszélyezteti semmi, mindannak ellenére, hogy e tekintetben semilyen nemzetközi biztosíték nem volt. Ezzel szemben a Jugoszláviában élő 4—5000 olasz nemzetközi védelemben részesült, úgyhogy nemcsak saját iskoláik voltak, olaszországi tanítókkal, hanem később fasiszta szervezeteket is létesítettek.

1913-iki kimutatás szerint Julijszka Krajina területén 448 szlovén és horvát elemi iskola, valamint 10 középiskola működött. Az összes szlovén és horvát iskolákat bezárták, az összes szlovén és horvát tisztviselőket elbocsajtották a sajtót betiltották, a szlovén és horvát családi neveket olaszosították, Szövetkezetek, vagy egyéb gazdasági intézményeket felszámolták, Olasz tisztviselőket és telepeket hoztak Olaszország belsejéből, hogy minnél előbb olasz jellegű kölcsönözzenek ennek a vidéknek. Ezen felül a hatóságok kibírhatatlan terrort alkalmaztak a lakosság felett 1926-ban egy különleges bíróságot létesített a fasiszta rendszer, amely Horvátok és Szlovének felett ítélkezett, akik ellenállást próbáltak tanúsítani a fasiszta erőszaknak. Mindezek az intézkedések odairányultak, hogy meggátolják a szlovén és horvát lakosság nemzeti fejlődését, akik nagyon öntudatosok voltak és igen magas műveltségi színvonalon állottak.

Julijszka Krajina területéről szervezte meg D' Annunzio első fasiszta lázadását és ezzel lélektanilag előkészítette Mussolini »Marcia su Roma«-ját. Ezen a vidéken kezdődtek 1919—1920-ban az első kirchanások a jugoszláv lakosság ellen. Megsemmisítették a nyomokat, felgyújtották a népotthonokat, eltüntették a különböző emlékműveket. Mindez az úgynevezett »liberalis demokrácia« korszakában történt és a fasiszta rendszer csak még jobban tökéletesítette ezt a módszert, mely a jugoszláv lakosság teljes kipusztítását tűzte ki célul, holott annak itt egy 15 évszázados történelmi múltja volt. Az agresszióknak és a sovínizmusnak a szellemét árasztotta magából az egész fasiszta Olaszország. Ez a szellem volt szülőanyja Abesszínia, Spanyolország, Albánia, Görögország, Franciaország és Jugoszlávia megtámadásának.

Mindebből nemcsak a megtámadott országoknak volt káruk, de erősen megsínyllette ezt maga az olasz nép is és azok a pozitív elemek, akk a faszizmus folytán nem érvényesülhettek.

Mindezen körülmények dacára, ezen a vidéken lévő lakosság nemcsak hogy megőrizte de meg is erősítette a nép öntudatát, sőt földalatti munkájával kifejtette nemzeti kultúráját. Julijszka Krajina népej évszázadokon keresztül szakadatlanul harcoltak szabadságukért és függetlenségükért. Különösen az elmúlt második világháborúban példás hősiességet tanúsított az olasz és német csapatok elleni partizán-harcában. Hkrom éven keresztül harcolt ez a nép a tulerőben lévő ellenséggel. Ezen erők ténykedése folytán a Trieszt-Ljubljana vasutvonal normális teljesítményének csak 12%-val tudott működni, míg a többi vasutvonalak, ezen a vidéken, csak 16%-át tudták adni normális képességüknek. Ezenkívül ezek a partizán-egységek több mint 4000 nagyobb méretű hadműveletet hajtottak végre az ellenséges csapatok ellen. Figyelemre méltó, hogy mindez a német és az olasz erőszakos mozgósítások közepette ment végbe.

A népfelszabadító harcok idején Julijszka Krajina harca egy alkotó része volt a jugoszláv népek felszabadító harcának. Ezzel a harccal Julijszka Krajina népe szorosan összekapcsolta sorsát Jugoszlávia népeinek sorsával. Ebbe a harcba nemcsak azért kapcsolódtak be, hogy felszabadítsák magukat az olasz és német fasiszták alól, hanem egyben azért is, hogy többévszázados sanyargatás után egyesülhessenek szlovén és horvát testvéreikkel. Köztudomású, hogy ebben a harcban az olasz demokraták vállalva harcoltak az elszakított Szlovénekkel és horvátokkal, mert tudatában voltak annak, hogy Julijszka Krajina egyesülése Jugoszláviával csak erősíti a demokráta erőket és mert tudták, hogy Jugoszlávia szilárd támaszpontja úgy a néknek, mint a demokráciának, nemcsak a Balkán félszigeten, de Középeurópában is.

Julijszka Krajina gazdaságilag elsőrangú fontossággal bír Jugoszláviára mint ahogy Jugoszláviának is ugyan-

ilyen fontossággal van Julijszka Krajnára. Julijszka Krajinán keresztül vezet a legkényelmesebb út, mely a Száva völgyét és az Alföld síkságait összeköti az Adriai tengerrel. A történelem folyamán Julijszka Krajina volt a legfontosabb összekötő kapocs a tenger és kelet között. Később, amikor a világkereskedelem kezdett kifejlődni Julijszka Krajina igen fontos szerepet játszott az Adriai tenger és Középeurópa közlekedésének szempontjából.

Julijszka Krajinának mesterségesen megvont határa nemcsak Jugoszláviára volt káros hatással, hanem ugyanolyan mesterséges és természetellenes Trieszt háttérére, egész Középeurópára.

Tekintetbe véve ezen vidék nép-rajzi, politikai és gazdasági adottságait visszacsatolva Jugoszláviához biztositaná a békét és a fejlődést Európának ebben a részében.

Sófyom István

HOGYAN BIZTOSITJA A GYAKORLATBAN A SZOVJETUNIO A NŐ TELJES EGYENJOGUSÁGÁT

A nő a Szovjetunióban a férfival teljesen egyenlő jogú. A nők egyenlőségét a szovjet alkotmány is megerősíti és a szovjet törvények tüntetve visszatükrözik.

Lenin a szovjet állam megalapítója, gyakran hangsúlyozta, hogy nem elég a jogi egyenlőség, mert megtörténhet az is, hogy a papíron leírt jog csak szünetelt és nem teremti meg a dolgozó nő részére azokat a feltételeket, amelyek segítségével a gyakorlatban is érvényesítheti az egyenlőséget.

Azért a szovjetársadalom létezésének első napjától a gyakorlatban is igyekeztek összhangot teremteni a nők és férfiak joga között, vagyis arra törekszik, hogy a nő ne csak papíron és elméletben, de a valóságban is a férfival egyenlő jogokat élvezzen.

Mit jelent ez?

Mindenekelőtt azt, hogy bevezet a nő a hasznos társadalmi munkába. Már 1919 szeptemberében erről tárgyaltak a pártönkivüli nők a moszkvai kongresszuson. Lenin azt mondta:

»Bár meg van a nők teljes egyenjogúsága a benyomás még sem az, mert a teljes háztartási munka a nő vállain maradt.« Ez a háztartási munka általában a legterméketlenebb és legnehezebb dolgok egyike. Ez a rendkívüli aprólékos munka, amely nem tartalmaz magában semmit a logkevesébbé segítő elő a nő fejlődését. Lenin a következőkben jelölte meg a nő feladatát: »Az egyenlőség tényéért szükséges, hogy a nő résztvegyen a termelő munkában.«

És íme, míg a régi cári Oroszországban a dolgozó nők 55%-a, mint háztartásbeli cseléd szolgált, vagy mint napszámos dolgozott, ennek 25%-a a faluban és csak 17% dolgozott az iparban, a közoktatás és egészségügy terén, addig 5 évvel a háború előtt, 1936-ban a nehéz iparban 39% munkásnőt foglalkoztattak, 20% dolgozott a közoktatásban és a népegészségügyben, 15% a kereskedelemben, közlekedésben és a népélelmezésben, míg a háztartásban a nőknek csak 20%-a dolgozott. Az öt-éves tervek ideje alatt (1928—1941) a női munkások és alkalmazottak száma 3 millió 300 ezerrel 9 millió 400 ezerre emelkedett. A hitleri támadás után millió számra kapcsolódtak be a termelésbe. Ők helyettesítették harctéren küzdő férjüket és fivéreiket. Már 1941 októberében a munkásnők száma az összes munkások 45%-ára rúgott. Később ez a szám még nagyobbodott. Ezer és ezer szovjet nő dolgozik olyan munkaágakban, amelyek eddig a férfi egyedüli hatáskörébe tartoztak. Csak azon munkákban nem vehet részt a nő, amelyek ártnak a női szervezetnek. A női munkát ugyanúgy fizetik, mint a férfié.

Igy biztosítják az egyenlőséget a gyakorlatban.

Lenin azt írta: »Célunk és feladatunk, hogy a politikai életbe bevoujunk minden nőt. Ehhez szükséges, hogy a nő mindég jobban és jobban részt vegyen a társadalmi és állami vállalatok szervezésében.« A szovjet kormány az első perctől azon dolgozott, hogy megoldja ezeket a feladatokat. A háború előtt a kolhoz elnöknők és segítőtársaik száma 15,000 volt és 456 ezer női képviselője volt a helyi szovjeteknek.

A női egyenjogúságnak gyakorlati alkalmazása a munkában és a politikai életben szilárd alapot adott a valódi egyenjogúságnak a nemek közt a személyes viszonyban a családban és a házasságban. Mert az tény, hogy a képzett és lelkiismeretes munkásasszony semmivel sem dolgozik kevesebbet, mint a férfi. A nőnek a férftől való gazdasági függése megszűnt. A történelemben egészen új viszony keletkezett a nemek között.

Az egész szovjet területet behálózzák a bölcsődék és gyermekkertek.

A dolgozó anya munkanapokon nyugodtan ott hagyhatja gyermekét a gyermekotthonban. Ott a gyermek élelmét az állam biztosítja és legkorábbi gyermekkoruktól művelt vezetők és tapasztalt nevelők foglalkoznak velük, hogy áldásosan fejlődhesenek. Este, amikor az apa és az anya hazatérnek a munkából a gyermeket hazaviszik, hogy a nap hátralevő részét a családi körben töltsék el. A sokgyermekes anyáknak az állam anyagi segítséget is nyújt, hogy ezzel is kifejezze elismerését és tiszteletét. Ezenkívül kintunteti őket az »Anyaság« érdemével és más különleges érdemrendekkel.

A Honvédelmi Háború nagyban növelte az anya és a gyermek fölötti gondoskodást. Például 1943-ban a gyermekek 380 millió adag tejet kaptak, kétszer annyit, mint 1940-ben.

Minden gondoskodás megkönyvítette az asszonyok részére a részvételt a társadalmi munkában és a politikai életben. És minden hozzájárul a nők és férfiak teljes egyenjogúságának a kiépítéséhez.

Maslov Iván

AFZs A HÁROM VARÁZSBETŰ

Egy londoni napilamból a Daily Worker-ből vettük az alábbi cikket, melyben az angol újságíró őszinte elismeréssel, sőt elragadtatással határos tisztelettel méltatja a jugoszláv antifasiszta asszonyok soha el nem múló érdemeit egy a felszabadító háborúban, mint az újjépités munkájában.

...Három varázsbetű van a mai Jugoszláviában. Kórházak hívják segítségül, ha szükség van rá, iskolák és árvaházak fordulnak hozzá — a kormányhatóságok állandóan számon tartják tagjait, a helyi néphatóságok személyszerint és névről ismerik valamennyiüket. A. F. Zs. Antifasisztieski Front Zsena, a jugoszláviai antifasiszta asszonyok frontja.

Ez nem öreg asszonyoknak valamelyes csoportosulása, vagy szereplésre vágyó hölgyeknek jótékony klubja, hanem az egész nemzetnek a fele, mely nehéz munkát végez és olyan felelősséget vesz magára, melyet azelőtt sohasem vállalt, miután most a békébe helyezte át azt a munkát, melyet a partizán harcmezőn elindított.

Jugoszlávia minden partizánja büszkeséggel beszél arról a bátorságról és önfeláldozó készségről, melyet asszonybajtársaik tanúsítottak. A nők egyvonalban harcoltak a férfiakkal minden ütközetben, végig szenvedték velük a hideget, éhezést az erdőségekben, a nők voltak a földalatti megalom hátgerince az elfoglalt városokban, megtanultak együttműködni a harcosokkal, biztatni és vigasztalni egymást úgy — mint még soha azelőtt.

Együttműködni a halálig, mint ahogy ezt az alábbi történet — egyike az ezer hozzá hasonló közül — mutatja. Történet, melyet egy dolgozó osztálybeli asszony mesélt el Zágráb visszafoglalásának napjaiban:

»Találkoztam volt az uccán egyik bajtársnőmmel, egy igen elegáns fiatal hölgyvel. Nála hírek voltak számomra, nálam illegális röpcédulák számára. Amint ott álltunk, egy nagy autó haladt el mellettünk és a kocsi-ban két rendőr között az a bajtársnőm, aki ugyanahhoz a különleges egységhez tartozott, mint én. Később tudtam meg, hogy letartóztatása után a fasiszták ütlegették őt, mellébe belévágtak s a nyílt sebbe sőt dörzsölték ej és most azért vitték végig az uccán, hogy rámutasson a rekön-

szvenvezőkre. Ő ránmézett fáradt szomorú szemével, én ő rá. Egy szót sem szolt. — Visszavitték a gyűjtő táborba és kivégezték.»

Ez az egység tette az A. F. Zs.-t azzá, ami ma. Mint Jugoszlávia valamennyi más társadalmi szervezete, a nép gyökeréből sarjadzott ki. A városi tanultabb néprétegek a fölszabadított községek parasztjainak segítségére siettek. A partizánok fegyverrel a kézben ápolómű szervezeteit építettek ki. Ezer és ezer árvának, tehetetlen öregnek gondozását vették magukra. És most, hogy Jugoszláviában szabadság és béke honol, folytatják a munkát — bármilyen munkát, minden munkát, úgy politikai, mint szociális tevékenységet, az ország újépítéséért.

Ha valamelyik kórházban hiány mutatkozik munkaerőben vagy élelemben, áttelefonálnak a helybeli A. F. Zs.-hez s azonnal segítségül megy egy asszonykülönítmény, miközben egy másik csapat élelmet gyűjt. A bombarobbanások törmelékével eltörlesztett uccákat meg kell tisztítani? Az A. F. Zs. egységei megjelentek mindig más rohammunkásokkal egyvonalban. Az árvaházi gyerekek kétségbeesítő helyzetben vannak ruha-felszerelésükkel? Egy olyan országban, ahol a teksztij értékben felülmúlja az aranyét, az asszonyok özönlének a A. F. Zs. helyiségekbe a legutolsó maradék gyapjudarabjaikkal, ágyszatukkal, megakartított ingóságaiikkal.

Szplitben szükségük volt egy teremre. Nem volt egyetlen alkalmas helyiség sem. Iy hát felépítették azt saját maguk. — A hajógyárból elgurították az ormóttan gerendákat, összehordták a cserepeket a lebombázott házakról — minden darabkát saját maguk építették fel. tanítónők, háziasszonyok, munkásnők, a rendes napi munkájuk után túlélőzva.

Összesen 62.557 árvát gondoztak olyan otthonokban, melyek gyakran távoli hegyek között, csak kis csoportokban volt megközelíthető.

Ezekben az otthonokban élelemre és ruházatra volt szükség s az asszonyok vállukra rakott nehéz csomagokban felváltással cipelték hegyeken és keskeny sziklajáratokon át, hajnali indulással tízennygy órás menetben s a nap végén továbbadva azt a következő csoportnak. Ezenfelül számtalan felvilágosító gyűlést tartottak az asszonyok számára és kitanították őket jogaikra és kötelességeikre az új Jugoszláviában s egyben felhívták őket, védjék meg azt, amit a fasizmus elleni négy esztendő harcban nyertek.

Manapság a nők természetesen egyenlő fizetést kapnak a férfiakkal az egész országban, valamennyi termelési ágban s nemcsak azonos szavazati jog illeti meg őket a férfiakkal, hanem a népbizottságok vezető állásaiba minisztereknek, képviselőknek választják meg, minden tevékenységben részt vesznek s hatalmat képviselnek az országban.

Egy külföldi újságíró azon a napon érkezett meg, amikor Zágráb elesett. Ajánló levele volt az egyik A. F. Zs. asszonyhoz. Pontosan husz perc alatt ez az A. F. Zs. nő szerzett számára egész Horvátországra érvényes útlevelet, helyet a másnap induló vonatra, ágyat egy szállodában, étkezési jegyet a tisztí étközőbe — s mindezzel tekintélye s közbelépése hatásosságának olyan lenyűgöző benyomásával hagyta magára az újságírót, hogy az önkénytelenül is feltette a kérdést: Micsoda lehetőségek várának valakire, ha Angliában egy nőegyleti tag hasonló kedvezményeket hátközdna kérni.

Daily Worker

A SZOVJETUNIO ÉS IRÁN EGYÜTTMŰKÖDÉSE

A szovjet-iráni tárgyalásokról szóló, április 6-án közzétett kommuniké a Szovjetunió és Irán viszonyában igen komoly fordulópontot jelent. A szovjet és az iráni kormány között folyó tárgyalások — melyeket Moszkvában kezdtek meg a Teheránban, a

szovjet követ megérkezése után folytattak — április 4-én számos fontos kérdésben teljes megegyezésre vezettek. A szovjet és az iráni kormány megegyezésének legfontosabb pontja az északiráni petróleumlelőhelyek felkutatása és kiaknázása céljából megalakítandó szovjet-iráni társulat ügyében kötött megállapodás.

A társulat felállítására és működési feltételeinek megállapítására vonatkozó egyezményt megerősítés céljából a március 24-től számított héthetes határ-dön belül az iráni parlament elé terjesztik. A megállapodás értelmében az első 25 év folyamán a részvények 49%-a az iráni, 51%-a pedig a szovjet felet illeti; az azután következő 25 év alatt mindkét félnek a részvények 50-50%-a lesz birtokában. Az iráni kormány kötelezi magát, hogy az iráni miniszterelnök leveléhez megfelelő térképen megjelölt vonalról nyugatra eső területet nem adja koncesszióba külföldi társaságoknak, vagy olyan iráni társaságoknak, melyekben külföldi külföldi tőkével dolgoznak.

Továbbá az Iráni-Azerbajdzsánban kialakult helyzet szabályozása céljából az iráni kormány számos olyan rendszabályt fog fogantatítani, melyek azt célozzák, hogy a sürgössé vált reformokat a fennálló törvényeknek megfelelően s az iran-azerbajdzsáni lakosság iránti jóindulat szellemében oldják meg.

Remény van arra, hogy a szovjet-iráni tárgyalásoknak ezek a pozitív eredményei a két ország közötti jószomszédi és baráti viszony fejlődésének útján új mérföldköveket fognak jelenteni. A Szovjetunió az a törekvése, hogy Iránnal jószomszédi viszonyt és tartós együttműködést alakítsen ki, sokáig az iráni reakciós vezetőrétegek rendszeres ellenkezésébe ütközött, melyek saját országuk érdekeivel egyáltalán nem törődtek. A Szovjetunió határozottan szakított a cári Oroszország imperialista politikájával és fennállása kezdetétől fogva olyan politikát folytatott Iránnal szemben, — mint más szomszédos kisállamokkal szemben is — mely a két ország kölcsönös megértésén, egyenlőségének elismerésén

alapalt. A szovjet kormány önként és ellenszolgáltatás nélkül hatálytalanított minden korábban megkötött szerződést és megállapodást, melyek Oroszországnak számos kedvezményt, előjogot, sok jövedelmi forrást és tulajdonjogot biztosítottak Iránban. A Moszkvában, 1921 február 26-án aláírt szerződés alapján — mely mind-azidélv a szovjet-iráni viszony alapját képezi — a Szovjetunió számos vállalatot, koncessziót, vasutat, műutat, távírvonalat, kikötőt, áruáraktár: stb. önként átadott Iránnak. A szovjet kormány Irán javára lemondott azoknak a kölcsönöknek visszafizetéséről is, melyeket annakidején még a cári kormány folyósított Iránnak. A Szovjetunió végetvetett annak a jogegyenlőségnek, mely a cári kormányzat és az iráni nép viszonyát jellemezte. Hasonló példát aligha lehet idézni két ország — még hozzá egy kis és egy nagy állam — viszonyának történetéből!

Ily módon a Szovjetunió ékesen bebizonyította, hogy Iránt független, virágzó és erős államnak akarja látni. Az iráni reakciós körök azonban azzal feleltek a szovjet állam példátlan baráti gesztusára, hogy Bakutól nem messze, Észak-Iránban, a Szovjetunió határai közelében még ugyanabban az évben a »Standard Oil« nevű külföldi társaságnak adtak koncessziót. Ez a fiatal Szovjetköz-társaság nyílt kihívása volt. De ezzel még nem elégedtek meg. Az 1921. évi koncessziószerződést a szovjet kormány követelésére hatálytalanították. De Irán vezető körei 1937-ben, a Szovjetunió határai mellett újból egy amerikai cégnek, két év múlva pedig egy angol-hollandi társaságnak adtak koncessziót. Ezt az utóbbit ugyancsak a szovjet kormány követelésére 1944-ben felmondták. Az akkori iráni kormány makacsul tiltakozott az ellen, hogy koncessziót adjon a Szovjetunióknak és viselkedésével durván megsértette az 1921-es szovjet-iráni egyezményt, egészen nyilván szovjetellenes politikát folytatott.

Az első világháború után a szovjetellenes iráni politikusok támadó terveket forgattak felükben a szovjet állammal szemben. A második vi-

lágháborúban pedig felvonulási területté akarták tenni országukat Hitler számára, hogy a németek délfelől betörve elfoglalhassák a szovjet ország létfontosságú centrumát. A hitleristáknak és iráni bérencelnek ezeket a ravasz és alattomos terveit csak a szovjet csapatoknak Iránba való bevonulása húzta keresztül.

Az elmúlt 25 esztendő folyamán az iráni kormánykörök nem egyszer rosszindulatú és veszélyes játékokat folytattak, mindenáron arra törekednek, hogy egyfelől a Szovjetunió, másfelől Anglia és Amerika érdekei között összeütközést okozzanak. Ezt a célt szolgálta az is, hogy Észak-Iránban, sok esetben a szovjet határak és a legfontosabb olajbázis, Baku térszomszédságában angol és amerikai társaságoknak koncessziót adtak. Ugyanakkor pedig — külföldi gazdáik parancsára — 1944 őszén elutasították a Szovjetunióknak petróleumkoncesszióra tett ajánlatát, melynek az volt a célja, hogy a két ország közötti baráti viszony fejlesztése és megerősítése számára szilárd gazdasági alapot teremtsen.

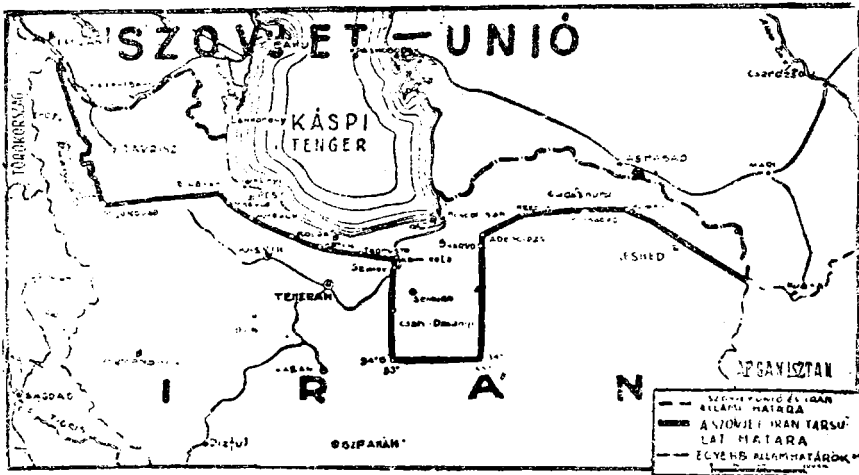
Ha figyelembe vesszük a közelmúlt eme tényeit, különösen világosá válik elöttünk a mostani egyezmény jelentősége. Kétségtelen, hogy ez az egyezmény — mely új korszakot nyit meg a szovjet-iráni viszony történetében — teljesen megfelel a két ország érdekeinek.

A szovjet-iráni tárgyalások eredményeit nemcsak a két ország közvéleménye, hanem a nemzetközi együttműködés megerősödésének és fejlődésének minden híve is megalázkodással fogadta. A szovjet-iráni viszony szabályozása azért is jelentős tény, mivel az utóbbi időben sokszor és sokan megpróbálták, hogy mesterségesen felűjíják az úgynevezett iráni kérdést. Ezek a kísérletek azt a célt szolgálták, hogy minden elképzelhető módon megnehezítsék a tárgyalás alatt lévő kérdések pozitív megoldását.

Mint ismeretes, az Egyesült Nemzetek minden gyűlésén csúfos kudarcot vallottak azok, akik a Biztonsági Tanács elé akarták vinni az »iráni kérdést«. A szovjet delegáció feltárta, hogy az ilyen ajánlatoknak sem-

mi alapja sincs, mert a szovjet-iráni problémákat a két érdekelt fél között közvetlen tárgyalásokon is meg lehet oldani. A londoni ülések után azonban egyesek újult erővel és másként folytatták próbálkozásait, hogy a szovjet-iráni ügyet a Biztonsági Tanács elé vigyék. Úrügyül azt a körülményt használták fel, hogy Iránban szovjet csapatok tartózkodnak. Ezek a csapatok 1941 augusztus 25-én vonultak be Iránba az 1921. évi egyezmény 6. cikkelye alapján, mely kimondja, hogy a Szovjetunió-nak védelmi célokból joga van csapatokat küldeni Irán területére, abban az esetben, ha veszély fenyeget, hogy Irán a Szovjetunió ellen irányuló katonai támadás bázisává válik. Teljesen érthető, hogy egyes csapa-

Miután a szovjet kormány meggyőződött arról, hogy a Ghavam vezetése alatt álló új iráni kormány jószomszédi viszonyt kíván kialakítani a két ország között, lehetővé vált, hogy a szovjet csapatok kivonásának kérdését pozitíven oldják meg. Annál kevesebb alapja volt annak, hogy az »iráni kérdést« a Biztonsági Tanács elé vigyék, mely március 25-én Newyorkban kezdte meg újból munkáját. Még március 24-én közölték, hogy az iráni kormánnyal kötött megállapodás alapján az Iránban maradt szovjet csapatok kivonása megkezdődött és 5–6 hét alatt be is fejeződik. Gromikónak, a Szovjetunió képviselőjének március 26-án tett nyilatkozatából kiderül, hogy a szovjet

tok továbbra is Irán területén maradtak. Ennek nagyon is alapos oka volt. Vagy ki állíthatja, hogy a szovjet kormánynak semmi oka sem volt a bizalmatlanságra az iráni kormánykörök »összefűtö« szándéka iránt, mikor a teheráni kormány élén ugyanaz a Hakimi állt, aki 1919-ben tagja volt annak a kormánynak, mely a szovjet Kaukázus, Baku és a Kaspi tengeren túli területek ellen alattomos támadási terveket szőtt. Elegendő megemlíteni, hogy ez a Hakimi volt az iráni kormány feje egészen 1946 februárjáig és minden erejét latba vetette, hogy megmérgezze a szovjet-iráni érintkezés légkörét.

kormány rámutatott az »iráni kérdés« felvetésének, a Biztonsági Tanács elé vitelének helytelenségére és ragaszkodott ahhoz, hogy ezt a pontot vegyék le a napirendről. A Biztonsági Tanács nem fogadta el a szovjet indítványt. Az azóta bekövetkezett események bebizonyították, hogy mennyire helyes volt a Szovjetunió indítványa és mennyire helytelen, sőt törvényellenes volt a Biztonsági Tanács eljárása.

A kérdés felvetése ellenkezik az Egyesült Nemzetek Szövetsége alapkeletésével, nevezetesen a 34. cikkellyel, mely úgy hangzik, hogy a Biztonsági Tanács feladata az olyan

különbön is eltávolított a politikától, nem mert határozottan szembeszállni a kivülről is erősen támogatott reakció támogatásával, hanem éppen ellenkezőleg, egyezkedni próbált. Szilveszter napján még a helyzetet, hogy közben a trockisták magukhoz kaparintották a Szocialista Párt vezetését és megbontották a baloldali egységét. — Ezen körülmények közt a chilei demokráciának két szifárd támasza maradt: a Kommunista Párt és a C. T. Ch. (Chilei Szakszervezeti Szövetség), mely 300.000 tagot számlál (az ország öszlakossága alig haladja meg az ötmilliót) egyrészt és a Radikális Párt másrészt.

A külföldi imperialista vállalatok hónapok óta támadásba mentek át. Egyik komfiktust a másik után provokáltak, remélve, hogy így meg fogják törni a munkásság ellenállását. Azonban minden kísérletük kudarcot vallott. A munkásság csodálatos fegyveremről szolidaritásról tett tanúságot és minden támadást meghusított. A harc nem szorítkozik tisztán gazdasági térre, hanem átsapott a politika síkjára is. Az utóbbi hónapokban, ahányszor egy argentin hajó befut Lota kikötőjébe, hisz szemet vegyen fel Perón fasiszta Argentínája számára, szinte automatikusan leáll az egész bányavidék. Teljesen azonos viselkedést tanúsítanak a tocopilaj rakodómunkások, va' ahányszor egy hajó rezet, vagy saletromot akar Franco Spanyolországába vinni.

Mindezek láttán a reakció döntő offenzívába kezdett. Felhasználva Ríos elnök betegségét és megnyerve az elnök támogatását (Chileben az alkotmány értelmében a mindenkori belügyminiszter az elnök helyettese), elrendelte a Compania Salitrena de Tarapacá y Antofagasta nevű amerikai mamut-salitromvállalat két szakszervezetének a feloszlatását, azon a címen, hogy törvénytelen sztrájkokkal megzavarják az ország békéjét.

A reakció el volt tökéelve, hogy a sztrájkot letöri. A sztrájkot megelőző napra összehívott gyűlésre véres provokációt készítettek elő. Óriási

rendőri készütséget vonultattak fel és géppuskás osztagokkal vették körül a tüntetőket. Mint utóbb kiderült a környező házak ablakaiban már jóelőre géppuska-fészkeket rendeztek be.

— Alig kezdődött meg a gyűlés, a rendőrtisztek egy incidenst provokáltak és bár erre semmi jogcímük nem volt, puska és géppuska-sortűzet rendelkeztek el. Az eredmény 3 halott és több, mint 100 sebesült volt. A gyűlést szétkergették, de a munkásság harcckészségét megtörni nem sikerült. A felháborodott tömegek az áldozatok vérébe mártott zsebkeendőket lobogtatva vonultak végig a városban így adva a lakosság tudtára a felháborító mézszárlást, Santiago és az egész ország felháborodása leírhatatlan volt. Ez a felháborodás megpecsételte a másnapi sztrájk sikerét. A villanyvilágítás és vízellátás biztosításán kívül a kormány meg sem próbált más tüzemet működésben tartani.

Santiago pedig a halottait temette. Az egymillió lakosu városban 300.000 ember sereglett össze a temetésre. Kilométereket és kilométereket gyalogolt a tömeg a közlekedés nélkül maradt városban, hogy elbucúztassa az áldozatokat. A rendőrség nem mert az utcára jönni. A kormány egyezkedni kezdett; sajnos, mint utóbb kiderült, csak azért, hogy időt nyerjen.

A szakszervezeti szövetség egy 12 pontból álló headványt szerkesztett és annak teljesítését követelte. A kormány minden fontosabb ponton engedett és mindent megígért azzal a feltétellel, hogy a munkásság másnap térjen vissza a munkába. A munkásság teljesítette is az ígérését, de nem így Duhalde, a köztársasági elnök helyettese, aki hajlandónak mutatatta magát arra, hogy progresszív baloldali kormányt alakítson és teljesítse a munkásság követeléseinek jelentékeny részét.

Másnap a munkásság, megnyugodva Duhalde ígéréteiben, visszatért a munkába és az egész helyzet norma-

lizáltak látszott. A háttérben azonban lázas tanácskozások folytak, melyek következtében a politikai helyzetben váratlan fordulat állott elő.

Duhalde, ígéreteihez képest visszavonta az ostromállapot kihirdetésére vonatkozó rendeletét, melyet a véres munkássprovokáció után, az általános sztrájkot megelőző napon léptetett életbe. Ezzel azonban vége is szakadt az ígérek bevaltásának.

Egy sajtónyilatkozatban kijelentette, hogy alaposabban megfontolva a munkásság követeléseit és megírgyaivala őket a betegágyhoz kötött Riossal, kénytelen azokat visszautasítani.

Közben pedig megkezdődött a töváltbi repressziók szervezése. A katonaság képviselői egyre nagyobb beleszólást kaptak a közügyek intézésébe. A katonaminiszterek számát hárcmra emelte Duhalde, olyan módon, hogy a hadsereg, a flotta és a légi erők mind képviselve lettek a kormányban, mégpedig a belügyi, hadügyi és közmunkaügyi tárcákban.

Megkezdődött a fegyveres erők mozgósítása Santiagó és a fontosabb ipari központok felé. A főváros teie volt egyruhás csapatokkal, melyek provokativ módon felalá sétáltak a város utcáin.

Az ostromállapot csak papíron szűnt meg. A munkásvezetők elleni represszió tovább folyt. A kommunista párt lapját ismételen elkobozták, a munkásszervezetek székházait rendőrgyűrűvel vették körül. stb.

A munkásság azonban mindezek ellenére nem hagyta magát megfélemlíteni és látva, hogy az ország egy katonai diktatura felé vezető úton halad, kénytelen volt újra általános sztrájkot hirdetni. A sztrájk kezdetét febr. 4-re tűzték ki, azzal a kikötéssel, hogy addig nem indul meg újra a munka, míg az elnök nem teljesíti a C. T. Ch. követeléseit.

Az új sztrájk előestéjén állott be a legváratlanabb fordulat: a szocialista párt, helyesebben mondvá, a benne döntő befolyásra jutott trockisták, el-

árulták a sztrájkot. — A köztársasági elnök, látva, hogy a munkásság mindeire el van szánva a legai megvédéséért, lepaktált ezekkel az elvtelen és lelkiismeretlen munkásruókkal, hogy a sztrájkot megbúsítsa.

A sztrájk előestéjén új kormány alakult — egy trockista-katonai kormány, négy »szocialista« miniszterrel. Ezek egy demagóg programot kiáltottak világgá (mint Perón Argentínában az uralomrajutása után), bejelentették, hogy »új szocialista éra« veszi kezdetét Chilében és felhívták a munkásságot, hogy álljon el a sztrájk-tól. Nyilatkozataikat, melyekhez Bernardo Ibanez, a C. T. Ch. »szocialista« főtitkára is csatlakozott, vad antökommunista támadásokkal füszerelték. — Az államkassa megnyílt a »szocialisták« számára; újságok, rádiók, mind a reakció diadalordításától voltak hangosak.

A »szocialisták« váratlan viselkedése megzavarta a munkásszálly egy részét: mégis másnap megkezdődött a sztrájk. Nem volt olyan teljes, mint a megelőző, amely teljesen megbénította az országot, de mégis impozáns méreteket öltött. A közlekedést csak sztrájkőrökkel és nagyon tökéletlenül tudták fenntartani; gáz nem volt a fővárosban; a villanyműveket a katonaság szállta meg. A hatóságok országszerte óriási terrort fejtettek ki a sztrájk letörésére.

Mindezek ellenére a sztrájk nemcsak, hogy sikeresen kezdődött, hanem egyre inkább terjedt. A szocialista munkások, akik pártjuk felhívására első nap munkába állottak, egyre nagyobb számban hagyták ott a munkahelyüket, megérvtö milyen aljas árulást követtek el a »szocialista« vezetők a munkásszálly érdekei és egysége ellen.

A sztrájk 4. napján újból kezdetűket vették a tárgyalások. Mig egyrészt a készületlen és sztrájkkaszával nem rendelkező proletárijátust érthető módon nagyon megviselte az általános sztrájkjal járó nélkülözés, addig a kormányt megijesztette a mun-

káság egysége, mely a szocialista vezetők árulása ellenére egyre szorosabb lett, továbbá a szénhiány, mely gazdasági katasztrófával fenyegetett. Így az ismét megindult tárgyalások, az erőviszonyoknak megfelelően, kompromisszumos megoldásra vezettek.

Mindent összevéve, azt kell mondanunk, hogy míg a jelenlegi katonai-»szocialista« kormányt nem menesztik, a helyzetet változatlanul súlyosnak kell tekinteni. Az első, meghírsült reakciós offenzívát bármely pillanatban egy másik követheti, az ország békéje és nyugalma korántsem látszik biztosítottak. Jelenleg a reakció és a demokratikus blokk is egyaránt szervezkednek és erőt gyűjtenek az újabb harcokhoz, melyeknek előbb vagy utóbb követni kell a néhány nappal ezelőtt döntő győzelem nélkül végződött küzdelmet.

„Kanadai Magyar Munkás”

LEVÉL DEBRECENBŐL

A minap levelet hozott a posta. A kétszáznegyvenezer pengős bélyeg-tömeg majdnem teljesen ellepte a borítékot. Nem tudtam kivenni a feladót. A tartalmát olyanak találtam ami bizonyára sok magyar számára érdekes. Közkinccsé teszem hát.

A Debreceni egyetemem van néhány diák akinek a megbízásából Kövendi Dénes történet-földrajz szakos tanárjelölt fölkeresett, mint régi ismerősét írásával.

»A csoportunkat mostanában a világ folyásából az érdekl. különösen, hogy hogyan lehetne elintézni kulturánk kettősségének, felemásan keleti és nyugati voltának problémáját. Egyre világosabb lesz, hogy nem lehet ezt magyar problémává elszigetelni. Nemcsak azért nem, mert tényleg nem csak mi állunk így, hanem a többi keleteurópai népek is. Azért sem pusztán magyar probléma, mert egyedül sehse tudnánk megoldani. Nagyön elrontották már nálunk a dolgot nagyon átítatott bennünket a németiség

— így aztán mi is csak akkor találhatunk önmagunkra, ha egész Kelet-Európa, még elhasználatlan energiáival, megtöretlen derekával segítségünkre siet. Az a kultúra amj az egész világon egyedül érvényesnek és szalnképesnek látszott, s amit voltaképpen Nyugateurópa alkotott, kezdi elveszteni életerejét. Nem igen van már új mondanivalója az emberiség számára. Nem termékenyít már nyugaton se — pláne nálunk, ahol seose tudott igazán mélyre menni, csak egy gyökértelen felső réteggel képviseltette magát, s ez a felső réteg akarta azután a nyugati kultúra gyarmatává tenni az országot, lelkesedve mindenféle másodrendű import-cikkért. Milyen örültség volt ez a nyugatoskodás s szomszédainkhoz való viszonylatban. Szerettük magunkat úgy tekinteni történelmünk folyamán, mint Nyugat előretolt bástyáját a barbár Kelettel szemben. Örült energiát pazaroltunk arra, hogy más világhoz tartozóan, fölényesen viselkedjünk. — ahelyett, hogy az együtartozást éreztük volna meg.

(Hogy egyebet ne mondjak, ott volt Nagy Lajos, meg Hunyadi János akik mindenáron katolizálni akarták a szerb, bosnyák, bolgár »eretnekeket.« Ezzel aztán alaposan meggyűlöltették ezeknél a népeknél a magyarságot, úgyhogy a liberálisabb török hódítokat még mindig elviselhetőbbnek érezték a magyaroknál. Így űlt azután mindnyájunk nyakára a török). S ez egyébként még mindig kellemesebb volt nekünk magyaroknak, mint a német uralom, hiszen a németek, fölényes nyugati kulturájuk tudatában, még erőszakosabban akartak minket lelkileg átformálni, mint előbb mi a szláv szomszédainkat.

A nemzeti ujjaszületés korában ugyanígy elrontottuk a dolgot, mikor azt akartuk, hogy ezután a latin nyelv szerepét a magyar töltse be az egész akkori Magyarországon. Elfelejtkeztünk arról, hogy a horvátok a horvát, a szerbek a szerb, a románok román nemzeti kulturát igényelnek

stb. Persze hogy ellefejtkezünk, hiszen a nyugateurópai nacionalizmus alárendelő szellemű volt, másokkal nem törődött. Pedig azok úgy is megcsinálták a maguk kulturáját, csak így aztán ellenségeinként csinálták meg, maguk is elhivén — nyugati módra — hogy egyikünket akadályozza a másik. Szabadulni igyekeztek ők is az összetartozás jeleitől, s ők is nyugateurópaivá igyekeztek kozmetikázni magukat. A román nyelvújítók pl. irtották a magyar eredetű, a nép között elterjedt szavakat, s az ilyenek helyett franciás neologizmusokat erőszakoltak népükre. Ugyanakkor Kazinczy meg a magyar nyelvet törte kerékbe, hogy jobban hasonlítson a némethez, franciához, angolhoz. Szóval nemzeti ébredés címen idegeneket majmoltunk és egymásra íenekedtünk, ahelyett, hogy megtaláltuk volna önmagunkat.

Magára Keletre, Ázsiára is akartunk kitékinteni, hogy a Nyugat kiismerülésével mit tartogat az emberiség számára, s elsősorban a nyugat-utánzástól megnyomrodott keleteurópai lélek számára. Hallottam egy előadást Bartókról. Ugy mutatta be, mint aki az absztrakció és subjektívizmus után zsákutcába került nyugati zenét valami egészen mással váltotta fel, objektíven mutatván be a hangok végtelen világát, nem szorítván merev, ritmikai, összhangzási meg melodikus korlátok közé. — Ha sokat magyarul nézem, csak belezavarodni, nem értek én ehhez — de ott mindenesetre felvillant előttünk, hogy van más módja is a társas lelki viszonyoknak, mint amelyet az európai gusztyus előírna, hogy ez a másféle forma művészi téren már meg is mutatkozott, s hogy ez épp úgy lehet érvényes és aktuális az emberiségnek, mint az eddigi formák voltak. Sőt talán még úgy abban, hiszen az európai kulturát csak erőltetve vetették be úgy — ahogy a keletiek. Bartókra meg a Nyugatnak is szüksége van, hiszen mint forradalmár szervesen következik ő az eddigi nyugati

ti muzsikuskok után, mikor azok már kiélték magukat.«..... »Mégpályáztam most a minisztérium egyik belgrádi ösztöndíját is. Nekem mint történelemszakosnak külön is érdekes a magyar-délszláv együttélés kérdése (már nem a vegyes vidékekre gondolok, hanem a népekre általában.) meg azután a szerb kultúra és társadalom, amelyik azt hiszem, sokkal egyöntetűbb, nemzetibb és keleteurópaibb tudott maradni, mint a magyar úgy hogy példánknul is szolgálhat.«

A levél további részével már csak annyiban van dolgunk, hogy megtudhatjuk belőle, miszerint hasonló kapcsolatokat keresnek a többi keleteurópai néppel is.

Tanulságos nekünk erről olvasni. A szinmagyar Debrecenben megszólalt a lelkiismeret hangja. Hosszú idő óta először magyar ez a hang és őszinte. Nem hiszi azt magáról, hogy multja iedhetetlen, jelene pedig tökéletes, mi nem szorul javításra. Jugoszlávia felől nem tájékozott, hiszen akkor örömmel üdvözölné a nép győzelmes felszabadulását. Itt már nem élnek a lelkek felemás nyugati igában. Merészen megindultak saját önálló utjukon és ezáltal lettek az egész emberiség haladásának élharcosai.

Még Debrecenben sem látja mindenki ilyen mélyen és őszintén a hibákat és a kivezető utat. Még ott is vannak fellengősök, akik azt hiszik, hogy új, jobb életet kezhetnek elszigetelten, a testvérj népek baráti támogatása nélkül.

Jugoszlávia azonban kezét nyújt minden jószándékú közeledőnek és minden megmozdulást támogat, ami népeink közeledését, együtt haladását munkálja.

Kövendi Dénesék munkája találkozik a miénkkel ha valamivel később is kezdődött. Fel kell tárunk népi forrásainkat és sajátos népi kulturát kell kiépítenünk, ahol a dolgozó népek baráti közösségben alapozzák meg innen keletről a felszabadult Európa önzetlen, egészséges, termékeny kulturáját.

Kovács Géza